

Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämissuunnitelma

Tapio Hartikainen

Toukokuu 2022

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Sisällysluettelo

1.	Kehittämishankkeen lähtökohdat ja tavoitteet	3
2.	Pyhäjärvisuuden nykyiset ulkoilureitit ja -kohteet	4
2.1	Vaellus- ja ulkoilureitit	4
2.2	Luonto- ja kulttuuripolut	26
2.3	Maastopyöräilyreitit	50
2.4	Retki- ja pyöräilyreitit	52
2.5	Melontareitit ja kosket	57
2.6	Hiihtoreitit ja -ladut	59
2.7	Retkiluistelureitit	61
2.8	Kuntoradat ja kuntoportaat	64
2.9	Laavut, kodat, tulipaikat ja kämpät	65
2.10	Näköalatornit, lintutornit ja -lavat	68
2.11	Frisbeegolfradat	70
2.12	Uimarannat ja saunat	71
2.13	Nähtävyydenkohteet	73
2.14	Satamat ja laiturit	94
2.15	Metsä- ja luonnonsuojelualueet	95
2.16	Leirikeskukset ja muut keskukset	97
2.17	Tapahtumat ja kilpailut	98
3.	Kehittämissuunnitelma	100
3.1	Yhteistyötahot	100
3.2	Nykytila ja tavoiteverkko	100
3.3	Kehitettävät kohteet ja kehittämistoimenpiteet	100
3.4	Kehittämissuunnitelman jalkauttaminen	104
4.	Yhteenveto ja jatkotoimenpiteet	106
	Liitteet	107

1. Kehittämishankkeen lähtökohdat ja tavoitteet

Pyhäjärvisuudun kunnissa Eurassa ja Säkylässä on nykyisin runsaasti ulkoilureittejä (kävely-, pyöräily- ja retkeilyreitit), joiden taso, saavutettavuus sekä viestintä vaihtelevat niiden vastuutahosta riippuen. Ulkoilureiteillä liikkujien (kävelijät, pyöräilijät ja muut käyttäjäryhmät) kannalta olisi hyvä, jos Pyhäjärvisuudun ulkoilureitit olisi koottuna sähköiseen/paperiseen ulkoilureittiesitteeseen ja lisäksi esiteltynä helposti löydettävillä internet-sivustoilla. Tämä helpottaisi ja sitä kautta lisäisi näiden ulkoilureittien käyttöä. Lisäksi Pyhäjärvisuudulle tarvittaisiin varsinainen kehittämissuunnitelma (joka sisältäisi tavoitteet ja toimenpiteet) siitä, miten ulkoilureittejä pitäisi kehittää paremmin nykyisten virkistyskäyttäjien ja luontomatkailijoiden tarpeita vastaavaksi. Tämä parantaisi ulkoilureittien suunnitelmallista kehittämistä jatkossa ja reittien saavutettavuutta eri kohderyhmien osalta.

Monipuolisella ulkoilureitti- ja aktiviteettitarjonnalla, hyvällä viestinnällä ja suunnitelmallisella ulkoilureittien kehittämisellä on mahdollista parantaa eri ulkoilureittien saavutettavuutta, turvallisuutta ja käyttöä niiden eri käyttäjäryhmien osalta sekä vastata paremmin tämän päivän virkistyskäyttäjien ja luontomatkailijoiden erityyppisiin liikkumis- ja hyvinvointitarpeisiin. Lisäksi ulkoilureitit tukevat osaltaan vähähiilisen ja vastuullisen liikkumisen ja matkailun edistämisen tavoitteita sekä mahdollistavat pitkän liikkumis- ja matkailukauden ympärivuoden ja parantaen alueen yrittäjien ja muiden toimijoiden palveluiden tarjontamahdollisuuksia reittien varrella.

Tämän hankkeessa selvitettiin ja listattiin Pyhäjärvisuudun nykyiset ja potentiaaliset uudet ulkoilureitit ja -kohteet. Tehtyjen maastokartoitusten ja tausta-aineistoanalyysin perusteella koottiin suudun keskeisimmät reitit ja kohteet sekä niiden kehittämistoimenpiteet (yhdessä näille ulkoilureiteille ja -kohteille asetettujen kehittämistavoitteiden kanssa) Pyhäjärvisuudun ulkoilureittien kehittämissuunnitelmaan. Lisäksi laadittiin sähköinen ulkoilureittiesite keskeisimmistä Pyhäjärvisuudun ulkoilureiteistä (mm. kävely-, pyöräily-, juoksu-, maastopyöräily-, vaellus- ja hiihtoreitit) eri käyttäjäryhmät huomioiden. Hankkeen tuloksista hyötyvät niin virkistyskäyttäjät kuin myös luontomatkailijat sekä suudulla palveluita tarjoavat yritykset, yhdistykset ja seurat.

Tässä hankkeessa laadittu kehittämissuunnitelma muodostaa perustan ulkoilureittien jatkokehittämiselle (tarkemmat reittikohtaiset suunnitelmat) sekä varsinaisten investointitoimenpiteiden toteuttamiselle ulkoilureiteillä. Vain ulkoilureiteistä tehtyjen suunnitelmien kautta niiden investointitoimenpiteitä on mahdollista lähteä viemään eteenpäin ja toteuttamaan.

Hanke toteutettiin yhteistyössä Euran kunnan liikuntapalveluiden ja Säkylän kunnan liikunta- ja nuorisopalveluiden kanssa ja tuen siihen myönsi Leader Pyhäjärvisuutu ry. Säkylän yhteyshenkilönä hankkeessa toimi Vapaa-aikapäällikkö Lauri Parviainen ja Euran yhteyshenkilönä Liikuntapäällikkö Vesa Nuija. Kehittämishankkeen suunnittelukonsulttina toimi retkeily- ja liikennesuunnittelija Tapio Hartikainen.

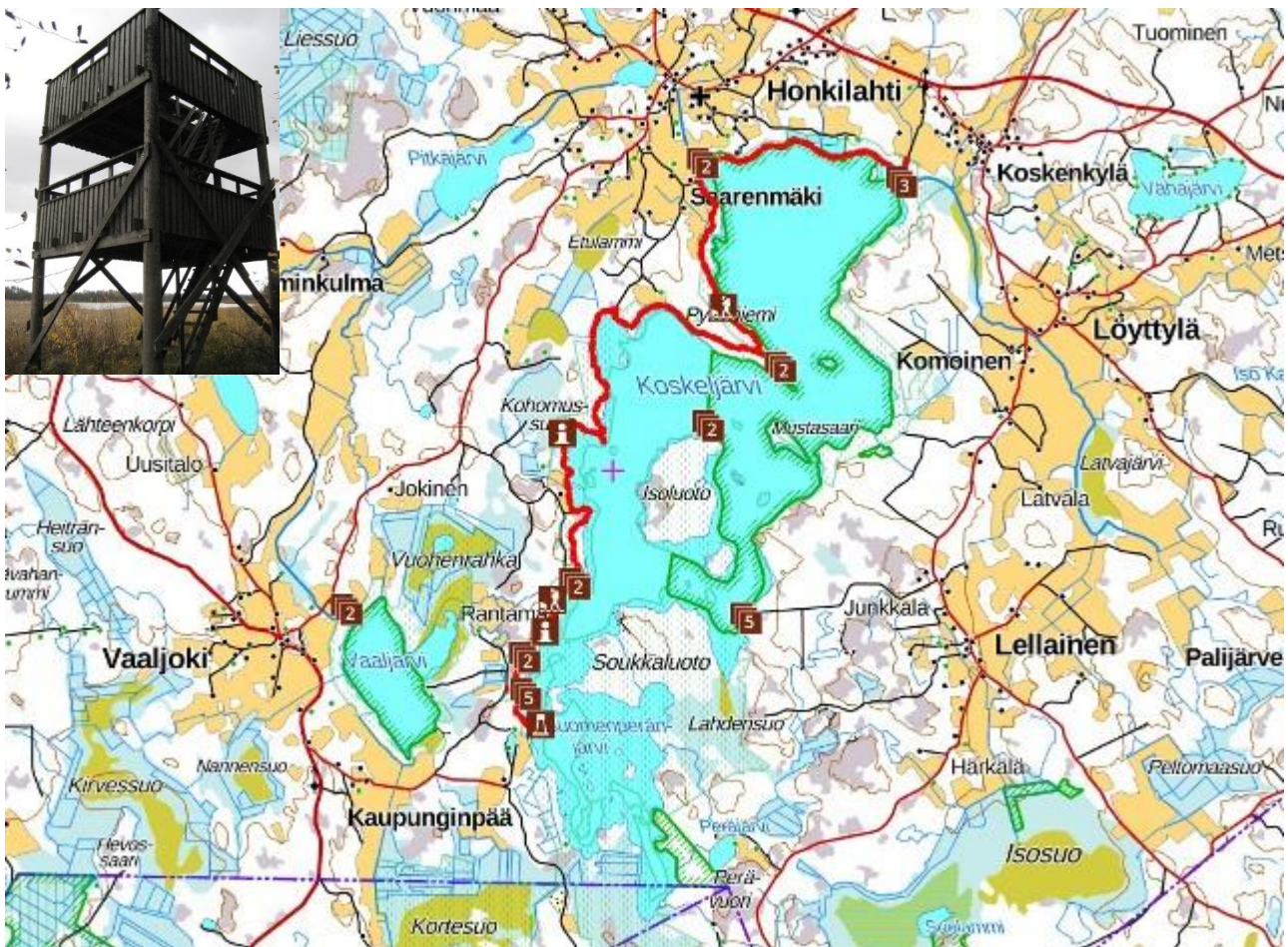
2. Pyhäjärvisseudun nykyiset ulkoilureitit ja -kohteet

2.1 Vaellus- ja ulkoilureitit

Koskeljärven vaellusreitti, 11 km

Kohdekuvaus

Kohde sijaitsee Länsi-Suomessa ja Satakunnassa Euran kunnan alueella ja sen pinta-ala on 18,2 km². Kohde kuuluu Natura 2000 -alueeseen (1998) ja valtakunnallinen lintuvesien suojeluohjelmaan (1982). Koskeljärvi on kansainvälisesti arvokas lintuvesi sekä myös tärkeä virkistyskohde, ja Koskeljärvelle voi pistäytyä vaikkapa tarkkailemaan lintuja, melomaan, soutumaan ja talvisin hiihtämään. Lisäksi Koskeljärvi on Lounais-Suomen suurin mökitön järvi. Koskeljärven alue edustaa perinteistä suomalaista järviympäristöä, koska sen rannat ovat asumattomia ja melko luonnontilaisia. Alue kuuluu Natura 2000 -verkostoon monipuolisen linnustonsa ja suojeltavien luontotyyppiensä ansiosta. Natura-alueeseen kuuluvat myös Koskeljärven länsipuolella oleva Vaaljärvi sekä eteläpuolella sijaitseva Kortesus. Aluetta hoitaa Metsähallitus, Rannikon Luontopalvelut.

Kuva. Koskeljärven vaellusreitit varrelta on helppo havainnoida Koskeljärvellä olevia lintuja ja harrastaa muita vesistöaktiviteetteja.

Nykytila

Koskeljärven vaellusreitti on nauhamainen reitti, joka soveltuu erityisesti lintujen tarkkailusta kiinnostuneille henkilöille sekä esimerkiksi Koskeljärvellä meloen tai soutaen liikkuville henkilöille. Kohteeseen on hyvä opastus läheiseltä tie- ja katuverkolta ja sen lähtöpaikoilla on hyvät opastaulut, joissa kohde on kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa. Itse vaellusreitin nykyiset rakenteet ovat pääosin hyvässä kunnossa (levähdyspenkit, pitkospuut, laavut- ja tulentekopaikat, kuivakäymälät, lintutornit ja -lavat sekä polkupohja ja reitin varren opasteet ja viitat), eikä reitillä kulkija pääse eksymään. Lisäksi reitin varrella on muutama välttäväkuntoinen infotaulu alueen luonnosta.

Reitti soveltuu hyvin päiväpatikointiin, mutta ei maastopyöräilyyn (reitillä on pitkät pitkospuuosuudet sekä osin juurakkoinen polkupohja). Koskeljärven Uhrattu kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin ja siitä oma pieni QR-koodilla varustettu infotaulu reitin pohjoisimman lähtöpisteen parkkipaikan yhteydessä. Kohdekarttoitus tehtiin vaellusreitille 7.10.2021.

Kuva. Koskeljärven vaellusreitin monipuoliset ja hyväkuntoiset retkeilyrakenteet lisäävät kohteen vetovoimaisuutta.

Kehittämis ehdotukset

- Jatkossa Koskeljärven vaellusreitille voisi kehittää uusia infotauluja, joissa on kerrottu tarkemmin Koskeljärven linnustosta ja niiden esiintymisajankohdista.
- Lisäksi kohteessa olisi mahdollista kehittää esteetöntä luontoliikkumismahdollisuutta esim. Koskeljärven pohjoisosaan sijoittuvalle reittiosuudella, jonka nykyistä pengertien pohjaa tarvitsi vain jonkin verran parantaa ja tasoittaa. Itse pengertieltä on hyvä ja esteetön näkymä Koskeljärvelle.
- Latosaareissa on nykyisin esteetön kuivakäymälä, jonka vieressä olevalle lintulavalle ja laavulle olisi myös hyvä varmistaa ja tarvittaessa parantaa esteetön liikkumismahdollisuus.
- Reitin selkeänä miinuksena on sen nauhamaisuus, minkä vuoksi jatkossa olisi hyvä selvittää mahdollisen ympyräreitin mahdollisuutta nykyisen reitin osalta.

Kuva. Uudet infotaulut lisäisivät tietoutta kohteen linnuista. Pengertien pohjan parantaminen edistäisi esteetöntä luontoliikkumismahdollisuutta.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.luontoon.fi/koskeljarvi>
- www.retkikartta.fi
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/luontokohteet/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/harkluoma/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/latosaaren-lintutorni/>

Kepola-Kauttua ulkoilureitistö

Kohdekuvaus

Säkylän Kepolan ja Euran Kauttuan kylien välillä kulkee kauniiden kangasmetsämaiden siimeksessä monipuolinen ulkoilureitistö, jonka pituus yhteen suuntaan on 10,6 km. Kepolan kylän puolella tämä ulkoilureitistö alkaa Harrin Pati nimisenä valaistuna kuntoratana (pituus 3,0 km), josta on mahdollista joko suoraan jatkaa Kauttuan kylään tai sitten tehdä joko 5,8 tai 10,6 kilometrin mittainen lenkki Kepolaan takaisin palaten. Kepolan puolella ulkoilureitin lähtöpaikkana toimii Kepolan koulun jääkiekkokentän parkkipaikka (Kokemäentie 70, 27710 Köyliö) ja Kauttuan puolelta reitille voi lähteä esimerkiksi Toritien varren pysäköintialueelta. Säkylän ja Euran kunnat vastaavat yhdessä ulkoilureitistön ylläpidosta omilla alueillaan.

Ulkoilureitistö on pääosin helppokulkuista ja se koostuu kuntoratapohjasta, metsäautoteistä sekä polkuverkostosta. Reitillä on kesällä mahdollista ulkoilla kävellen, juosten ja maastopyöräillen sekä talvisin hiihtää lumitilanteen mukaan. Reitti tarjoaa mahdollisuuden rentoutumiseen metsässä esimerkiksi sen

varren Metsolan luonnonsuojelualueella sekä taukoihin ja levähtämiseen Kauttuan metsässä sijaitsevalla laavulla. Kepolan pururata on perustettu vuonna 1983 ja saanut nimensä paikallisen ampumahiihtäjäkuuluisuuden Harri Elorannan mukaan. Harrin Patin varrelta löytyy myös ampumaharjoitusrata.

Kuva. Ulkoilureitistö kulkee Euran Kauttuan ja Säkylän Kepolan välillä.

Nykytila

Kepola-Kauttua ulkoilureitistö koostuu neljästä eri mittaisesta ulkoilureitistä, jotka tarjoavat ulkoilumahdollisuuden 3-22 km mittaisien lenkkien kulkemiseen. Ulkoilureitistö soveltuu hyvin erityyppiseen kuntoiluun ja retkeilyyn (sauvakävely, kävely, juoksu, maastopyöräily ja hiihto) kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Koko reitin kulkemiseen menee kävellen noin 4,5 tuntia ja maastopyörällä noin 2 tuntia. Ulkoilureitistölle on hyvät opasteet Kepolan tie- ja katuverkolta ("Harrin Pati" ja "Pururata" opasteviitalla), mutta ei varsinaisia opasteita Kauttuan tie- ja katuverkolta. Ulkoilureitistölle on mahdollista lähteä Kepolan puolelta Harrin Pati pururadan pysäköintialueelta (Kokemäentie 70, 27710 Köyliö) tai sitten Kauttuan puolelta Kauttuan metsän pysäköintialueelta. Harrin Patin hyväkuntoisella pysäköintialueella on tilaa noin 10 henkilöautolle ja Kauttuan metsän (osin hieman valumavesille alttiilla) pysäköintialueella noin 10 henkilöautolle.

Ulkoilureitistöllä on opastauluja (joissa reitistö on kuvattuna kartalla mutta ei tekstimuodossa) reitin varren muutamissa risteyskohdissa ja Harrin Patin lähtöpaikalla, mutta ei Kauttuan metsän lähtöpaikalla. Opastaulujen kunto vaihtelee hyvästä huonoon. Lisäksi ulkoilureitistön eri mittaiset reitit on merkitty eri värein (sininen, punainen ja vihreä) maastossa oleviin ohuisiin reittitolppiin. Näitä kohtuukuntoisia reittipaaluja on harvakseltaan ja välillä niitä ei ole ollenkaan reitin varrella. Osassa risteyskohtia on myös

kohtuukuntoiset opasviitat näille eri mittaisille reiteille. Osasta risteyksiä nämä opasviitat puuttuvat kokonaan, minkä vuoksi reitillä liikkuja eksyy siltä helposti.

Ulkoilureitistön reittipohja (pururata, metsäautotie ja metsäpolku) on pääosin hyvässä kunnossa ja sitä on mahdollista kulkea rinnakkain metsäautoteiden ja pururadan osalta. Reitillä on muutama lyhyitä jyrkempiä laskuja ja nousuja, mutta ei mitään erityisen vaativia kohtia. Pääosin reittiprofiili on kohtuullisen tasainen. Arvio reitin vaativuudesta on keskivaativa reitti (mikäli reitillä on jatkossa yhtenäinen ja katkeamaton opastus). Kauttuan metsä kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin ja siitä oma pieni QR-koodilla varustettu infotaulu Kauttuan metsän lähtöpisteen parkkipaikan yhteydessä. Lisäksi reitin Kepolan puolella on Säkylän kunnan liikuntapalveluiden haastepyöräily-/kuntosuorituslaatikot, joiden sisällä olevaan kuntosuorituslistaan on mahdollista kirjata omat kuntosuorituksensa reitillä.

Ulkoilureitin varren muut rakenteet (Kauttuan laavu, seurakunnan laavu, Kepolan lähtöpaikan levähdys-/suojakatos ja kuivakäymälä) ovat hyvässä kunnossa. Reitillä liikkuja voi hyödyntää reitin päissä olevien Kepola ja Kauttua kylien palveluita sekä muita lähialueiden palveluita. Reitin varrella sijaitsee Kauttuan metsän lisäksi myös Metsolan luonnonsuojelualue sekä Harrin Patin ampumarata. Kohdekartoitus tehtiin ulkoilureitille 28.10.2021.

Kuva. Ulkoilureitistö tarjoaa mahdollisuudet monipuoliseen retkeilyyn rauhallisessa metsäympäristössä.

Kehittämisehdotukset

- Ulkoilureitistön lähtöpaikoille, risteyksiin ja sen varrelle olisi hyvä laatia jatkossa paremmat opastaulut, opasviitat sekä reittimerkinnot. Samassa yhteydessä pitäisi poistaa vanhat vastaavat opasteet reitiltä. Uudet opastaulut tulisivat Kepolan ja Kauttuan metsän lähtöpaikkojen ja reitin varren valittujen risteyksien lisäksi myös Kauttuan ja seurakunnan laavujen yhteyteen. Ulkoilureitistön varren reittimerkinnot (eri värein merkityt reittitolpat) tulisi myös täydentää katkeamattomaksi koko reitin matkalle.
- Uusissa opastauluissa olisi kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa ulkoilureitistön eri reittivaihtoehdot. Opastaulut sisältäisivät tiedot mm. reitin varren rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjistä sekä reitillä liikkumisessa huomioitavista asioista.

- Myös varsinainen ulkoilureitistön nykyinen esitemateriaali olisi hyvä päivittää uusien opastaulujen sisältöjä (kartta ja teksti) vastaavaksi.
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko sen jokin tietty reittiosuus esim. Kauttuan metsän tasaisemmat ja kovempipohjaiset metsäosuudet soveltuva myös esteetöntä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.

Kuva. Opasteita ja viittoja uusimalla ulkoilureitin saavutettavuus paranee, eikä eksymisiä reitiltä pääse niin helposti tapahtumaan.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/>
- https://www.sakyla.fi/wp-content/uploads/2017/05/Kepola_Kauttua_ulkoilureitist%C3%B6.pdf
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/kepolan-liikunta-alueet/>
- https://www.sakyla.fi/wp-content/uploads/2017/05/Harrin_pati_3km.pdf
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/kauttuan-metsa/>

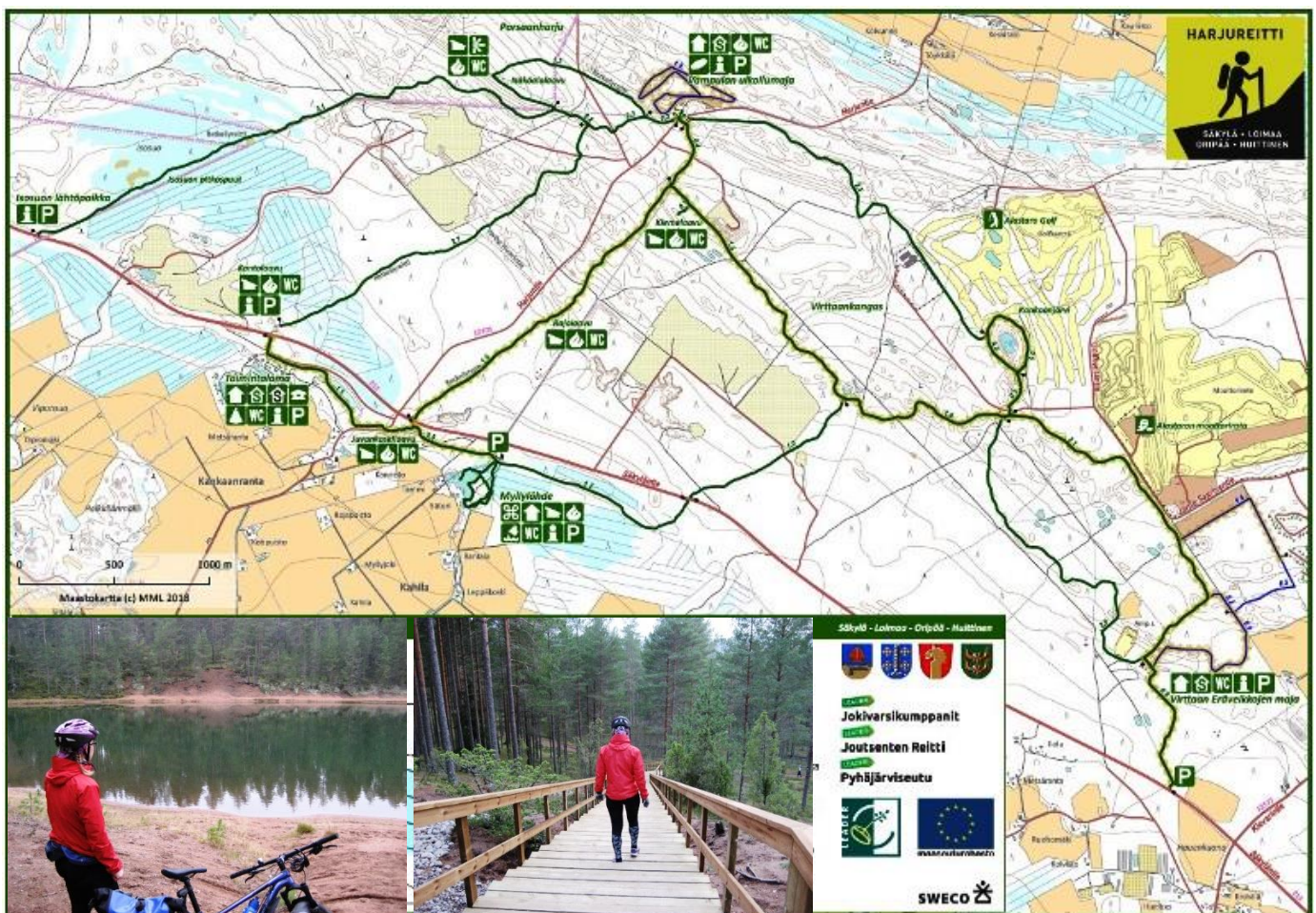
Harjureitti

Kohdekuvaus

Harjureitti on vuonna 1998 perustettu n. 28 km pitkä ulkoilureitti, joka sai vuonna 2016 virallisen ulkoreittistatuksen. "Pikkulappina" tunnettu reitistö sijaitsee Varsinais-Suomen ja Satakunnan raja-alueella keskellä Lounais-Suomen ainoaa yhtenäistä harjujaksoa Säkölänharjun-Virttaankankaan alueella. Harjureitistä noin 14 km on valaistua reitistöä. Helppokulkuinen reitistö on pääosin 6 metriä leveä ja talvella lumivarmana alueena tunnetulle reitistölle ajetaan ladut ja luistelubaana palvelemaan hiihtäjiä. Reitillä on kesällä mahdollista ulkoilla kävellen, juosten ja maastopyöräillen sekä talvisin hiihtää lumitilanteen mukaan.

Seudustaan poikkeuksellinen maasto; kuiva kangasmetsä, harjuluonto ja korkeuserot tekevät Säkölänharjun jatkeena olevan Porsaanharjun, Huovinrinteen ja Virttaankankaan välisellä maastolla sijaitseva ulkoilureitistön kaikkina vuodenaikoina tutustumisen arvoisen ulkoilun mekan. Valittavana on useita eripituisia reittivaihtoehtoja ja lähtöpaikoilla on opastustaulut ja reitti on selkeästi etäisyysviitoitettu.

Reitinvarrella on jokamiehen oikeuksin käytettävissä useita laavuja puucee/puuhuoneineen, Turvekammi, Luppokota, Myllylähteen luontoalue ylivirtauksen havaintokohteineen ja urheiluseurojen kaksi majaa joissa hiihdon sesonkiaikaan pidetään kahviota. Harjureitillä on geologian- ja pohjaveden näyttely Myllytuvalalla, lintutupa/ pönttöpuisto, varaustupa/metsäsauna.

Kuva. Harjureitti kulkee Säkölänharjun-Virttaankankaan alueella.

Harjuaalue kokonaisuudessaan sopii hyvin hyöty- ja harrastusliikuntaan. Se on kovapohjaisuudestaan ja runsaasta polkuverkostostaan johtuen liikuttavissa kaikilla säillä aikaisesta kevästä myöhäissyksyyn. Pääharjun kierroksen kohokohta on harjuaalueen korkein kohta 143 m merenpinnasta oleva Porsaanharju Näköalalaavuineen. Siinä kulkija kokee ”pikkulapin” parhaimmillaan. Harjureitin varrelta löytyy myös Vampulan frisbeegolfrata sekä näköalalaavulle nousevat kuntoportaat. Harjureitin kunnossapidosta vastaavat yhteistyössä Loimaan ja Huittisten kaupungit sekä Oripään ja Säkylän kunnat.

Nykytila

Harjureitistö on mahdollista kiertää joko kokonaan tai sitten sen pienempien lenkkien ja reittiosuuksien osalta. Monipuolinen reitistö tarjoaa hyvät ulkoilun ja liikkumisen harrastemahdollisuudet kaikille kohderyhmille ja soveltuen hyvin erityyppiseen kuntoiluun ja retkeilyyn (sauvakävely, kävely, juoksu, maastopyöräily ja hiihto). Reitistön parkkipaikkojen yhteydessä olevat laavut ja tulipaikat sekä kova ja leveä reittipohja tarjoavat myös esteettömiä palveluita ja reittejä tarvitseville henkilöille mahdollisuuden liikkua reitistöllä. Koko reitistön kulkemiseen menee kävellen noin 6 tuntia ja maastopyörällä noin 2 tuntia. Reitistölle on hyvät opasteet tie- ja katuverkolta. Reitistölle on mahdollista lähteä sen useilta pysäköintialueiden lähtöpaikoilta, jotka ovat kuvattuna tarkemmin edellä olevassa reittikartassa. Hyväkuntoisille pysäköintialueilla on kullakin tilaa kymmenille henkilöautoille.

Harjureitistön varrella on useita opastauluja (edellä olevan reittikarttaan merkityissä kohdissa), joissa reitistö on kuvattuna kartalla mutta ei tekstimuodossa. Opastaulujen kartat ovat hyväkuntoisia. Reitistön eri reittiosuuksia ei ole vaativuusluokiteltu opasmateriaaleissa tai maastossa. Lisäksi reitistöllä on sen lähtöpaikoilla ja sen risteyskohdissa hyväkuntoiset opasviitat, jotka ovat pääosin yhtenäiset opastaulujen karttojen paikannimien kanssa. Muutamasta risteyskohdasta puuttuu opasviitat reitille. Reitistön varrella on reittimerkintänä säännöllisin väliajoin toistuvat hyväkuntoiset reittitolpat, joissa on hyväkuntoiset Harjureitin omalla retkeilijälogolla ja varsinaisilla virallisille retkeilijä- ja hiihtäjälogoilla varustetut pienet metallikyltit. Näitä reittimerkintöjä on pääosin riittävästi koko reitin varrella muutamaa lyhyttä reittiosuutta ja -kohtaa lukuun ottamatta. Harjureitistön selkeä, hyväkuntoinen ja leveä reittipohja yhdessä pääosin riittävän opastuksen ja viitoituksen kanssa auttaa retkeilijää liikkumaan helposti reitillä ilman suurempaa eksymisen vaaraa.

Kuva. Harjureitti tarjoaa mahdollisuuden monipuoliseen retkeilyyn eri kohderyhmille.

Harjureitistön reittipohja (kovapohjainen hiekka) on hyvässä kunnossa ja sitä on mahdollista kulkea myös pääosin rinnakkain. Reitillä on lyhyitä ja pidempiä sekä jyrkkiä että loivia laskuja ja nousuja, mutta ei mitään erityisen vaativia kohtia. Monipuolinen reittiprofiili noudattaa harjumaaston muotoja kulkien välillä tasaisessa maastossa, välillä nousten ja välillä laskien. Reitistön eri osuudet ovat vaativuudeltaan eri tasoisia – helpon ja keskivaativan reitin välillä. Lisäksi reitin Säkylän kunnan puolella on liikuntapalveluiden haastepyöräily-/kuntosuorituslaatikot, joiden sisällä olevaan kuntosuorituslistaan on mahdollista kirjata omat kuntosuorituksensa reitillä.

Harjureitin varren muut rakenteet (laavut ja tulipaikat, kuntoportaat ja kuivakäymälät sekä pitkospuut) ovat pääosin hyvässä kunnossa. Lisäksi reitillä liikkuja voi hyödyntää reitin läheisyydessä olevia monipuolisia majoitus- ja ruokapalveluita sekä muita palveluita (kuten mm. läskipyörien vuokrausta). Kohdekartoitus tehtiin Harjureitille 30.10.2021.

Kehittämisehdotukset

- Harjureitistön nykyisten opastaulujen yhteyteen olisi hyvä jatkossa laatia ja lisätä reitistöstä varsinainen reittikuvaus, jossa olisi kerrottuna mm. reitin nimi, kokonaispituus, vaativuus ja pituudet (reittiosuuksittain/reittivaihtoehtoittain), soveltuvuus eri käyttäjäryhmille sekä reitin varren eri toiminnot (mm. kuntoportaat ja frisbeegolf sekä keskeisimmät retkeilyrakenteet), nähtävyydet ja käyntikohteet, ylläpitäjä ja tämän yhteystiedot, reitillä liikkumisessa huomioitavista asioista sekä keskeisimmät retkeilypalvelut.
- Tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan tässä yhteydessä voisi päivittää myös opastaulujen nykyisen reittikartan, johon kannattaisi lisätä mm. nykyisten lähtöpaikkojen pysäköintialueiden tieosoitteet sekä eri reittiosuuksien vaativuuden.
- Opastaulujen tietojen päivittämisen lisäksi reitistölle olisi hyvä vielä lisätä tarvittaviin kohtiin puuttuvat reitin varren reittimerkinnot (reititolpat retkeilijälogoilla) sekä risteyskohtiin tarvittavat opasviitat katkeamattomaksi koko reitin matkalle.
- Harjureitistön nykyinen sähköinen esitemateriaali (kartta) olisi jatkossa hyvä päivittää uusien opastaulujen sisältöjä (uusi kartta ja reittikuvaus) vastaavaksi. Uudessa sähköisessä esitteessä olisi päivitetyn reittikartan lisäksi sen kääntöpuolella edellä kerrotun mukainen reittikuvaus. Reittikuvaus auttaa retkeilijää hahmottamaan kohteen soveltuvuuden omiin retkeilytottumuksiinsa ja -aktiviteetteihinsä sekä fyysisiin ominaisuuksiinsa.
- Harjureitin leveä ja pääosin kova reittipohja luovat hyvät mahdollisuuden kehittää esteettömyyttä Harjureitillä. Jatkossa olisi hyvä miettiä, mitkä Harjureitin nykyiset reittiosuudet/reittivaihtoehdot, laavut ja tulipaikat soveltuvat hyvin esteettömiä palveluita tarvitseville henkilöille sekä miten näitä voisi vielä nykyisestään kehittää paremmin esteettömiä palveluita tarvitseville kohderyhmille.
- Esteettömistä reittivaihtoehtoista, rakenteista ja palveluista olisi myös hyvä viestiä tarkemmin mm. opastaulujen reittikuvauksissa sekä varsinaisessa reittiesitteessä ja <https://harjureitti.fi/> sivustolla sekä reittiopasteissa.

Kuva. Leveä ja kova reittipohja ovat Harjureitin etuja esteettömien reittiosuuksien kehittämisessä. Opastaulujen karttojen yhteyteen olisi jatkossa hyvä lisätä reittikuvaus Harjureitistä.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://harjureitti.fi/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/>
- <https://sakyla.karttatiimi.fi>
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/company/harjureitti/#more-922>

Sieravuoren ulkoilureitti, 8,1 km

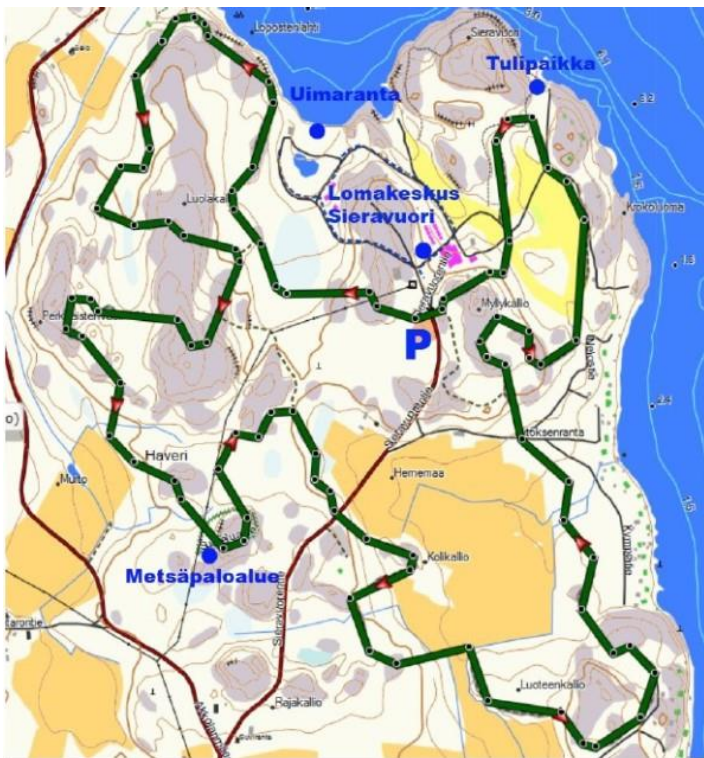
Kohdekuvaus

Euran Honkilahdella, Säkylän Pyhäjärven huikeissa rantamaisemissa, jylhien rantakallioiden äärellä ja osin metsän siimeksessä mutkitteleva reitti soveltuu monenlaiseen retkeilyyn ja liikuntaan niin kesällä kuin talvellakin. Matkan varrella on kauniiden metsä- ja rantamaisemien lisäksi mm. harvinainen metsäpaloalue. Reitin voi kulkea joko patikoiden, pyöräillen tai hiihtäen. Reitti kulkee helppokulkuisella, kauttaaltaan haketetulla pohjalla, jossa korkeuseroja on jonkin verran. Osa reitistä on valaistu. Reitti alkaa Sieravuoren Lomakeskuksen viereiseltä parkkipaikalta ja kulkee läpi metsän kohti Pyhäjärven rantaa. Järvi välkkyi kauniisti puiden välistä reitin palatessa takaisin kohti metsäisempiä maisemia. Reitin loppupuolella rantakalliolla on makkaranpaistopaikka, avoin grillikota. Kalliolta voi halutessaan pulahtaa, vaikka uimaan.

Reitti koostuu kolmesta eri reitistä. Luolakallion ja Perkkäistenvuoren lenkit on mahdollista oikaista ja myös valaistulta 2,5 km:n reitiltä pääsee parkkipaikalle oikoreittiä. Talvella reitin valaistus on päällä klo 22:een. Jäätilanteen salliessa reitille on yhteys Pyhäjärven jälle vedetyiltä laduilta.

Reitistön on suunnitellut ja rakennuttanut AlaSatakunnan Retkeilijät ry. Reittiin on saatu rahoitusta Varsinais-Suomen ELY-keskuksesta (EAKR) ja Leader Pyhäjärviseutu ry:ltä. Lisäksi reitin rahoittamiseen ovat osallistuneet Lääkärikeskus Pulssi yhteistyöyrityksineen sekä Uusi Sieravuori Oy

Kuva. Sieravuoren ulkoilureitti kulkee jylhillä kallioilla Pyhäjärven kauniissa rantamaisemissa.

Nykytila

Sieravuoren ulkoilureitti on ympyräreitti, joka on mahdollista kiertää joko kokonaan tai sitten sen pienempien reittien osalta. Ulkoilureitti soveltuu hyvin erityyppiseen kuntoiluun ja retkeilyyn (sauvakävely, kävely, juoksu, maastopyöräily ja hiihto) kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Koko reitin kulkemiseen menee kävellen noin 2 tuntia ja pyörällä noin 40 minuuttia. Sieravuoren Lomakeskukseen hyvä opastus läheiseltä tie- ja katuverkolta. Ulkoilureitin pysäköintialueen (Sieravuorentie 117, Honkilahti) lähtöpisteessä ei ole varsinaista opastaulua reitistä, jossa kohde olisi kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa. Reitillä on sen varsinaisella lähtöpaikalla hyväkuntoiset opasteviitat sekä lisäksi koko reitin varrella ja risteyksissä, eikä reitillä kulkija pääse eksymään Opasteviittojen yhteydessä on pienimuotoiset kartat reittilinjauksesta. Reitlin varrella olevista tien ylityksistä on varoitettu ennakoon opasteella ”tien ylitys”.

Reittipohja on hyvässä kunnossa ja sitä on mahdollista kulkea koko matkan myös rinnakkain. Reitlin lähtöpisteen hyväkuntoisella parkkipaikalla on tilaa kymmenille autoille. Reitillä on jonkin verran lyhyitä ja jyrkkiä nousuja ja laskuja, mutta ei mitään erityisen vaativia kohtia. Arvio reitin vaativuudesta on keskivaativa reitti. Reitti kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin ja siitä oma pieni QR-koodilla varustettu infotaulu lähtöpisteen parkkipaikan yhteydessä. Lisäksi reitin loppupäässä on Euran kunnan liikuntapalveluiden kuntosuorituslaatikko, jonka sisällä olevaan kuntosuorituslistaan on mahdollista kirjata omat kuntosuorituksensa reitillä.

Kuva. Hyvin viitoitettua ja leveää Sieravuoren ulkoilureittiä on helppoa kulkea.

Reitti kulkee Sieravuoren Lomakeskuksen lähiympäristössä, minkä vuoksi reitillä liikkuja voi hyödyntää Lomakeskuksen monipuolisia palveluita (mm. majoitus, ravintolat, sauna, tapahtumat, uimaranta, wc, vesipisteet sekä monipuolinen vesiurheilukeskus). Sieravuoren alueella sijaitsee myös Sieravuori DiscGolfPark. Kohdekartoitus tehtiin ulkoilureitille 12.10.2021.

Kuva. Sieravuoren Lomakeskus tarjoaa monipuoliset palvelut aktiivilomailuun ja vapaa-aikaan.

Kehittämisehdotukset

- Sieravuoren ulkoilureitille olisi jatkossa hyvä laatia varsinainen opastaulu reitin lähtöpaikan pysäköintialueen yhteyteen. Opastaulussa kohde olisi kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa ja siinä olisi lisäksi tiedot mm. reitin varren rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjästä sekä reitin kulkemisessa huomioitavista asioista.
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko sen jokin tietty reittiosuus esim. Pyhäjärven rannan tulipaikalle tuleva reittiosuus ja itse tulipaikka olla soveltuva myös esteetöntä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

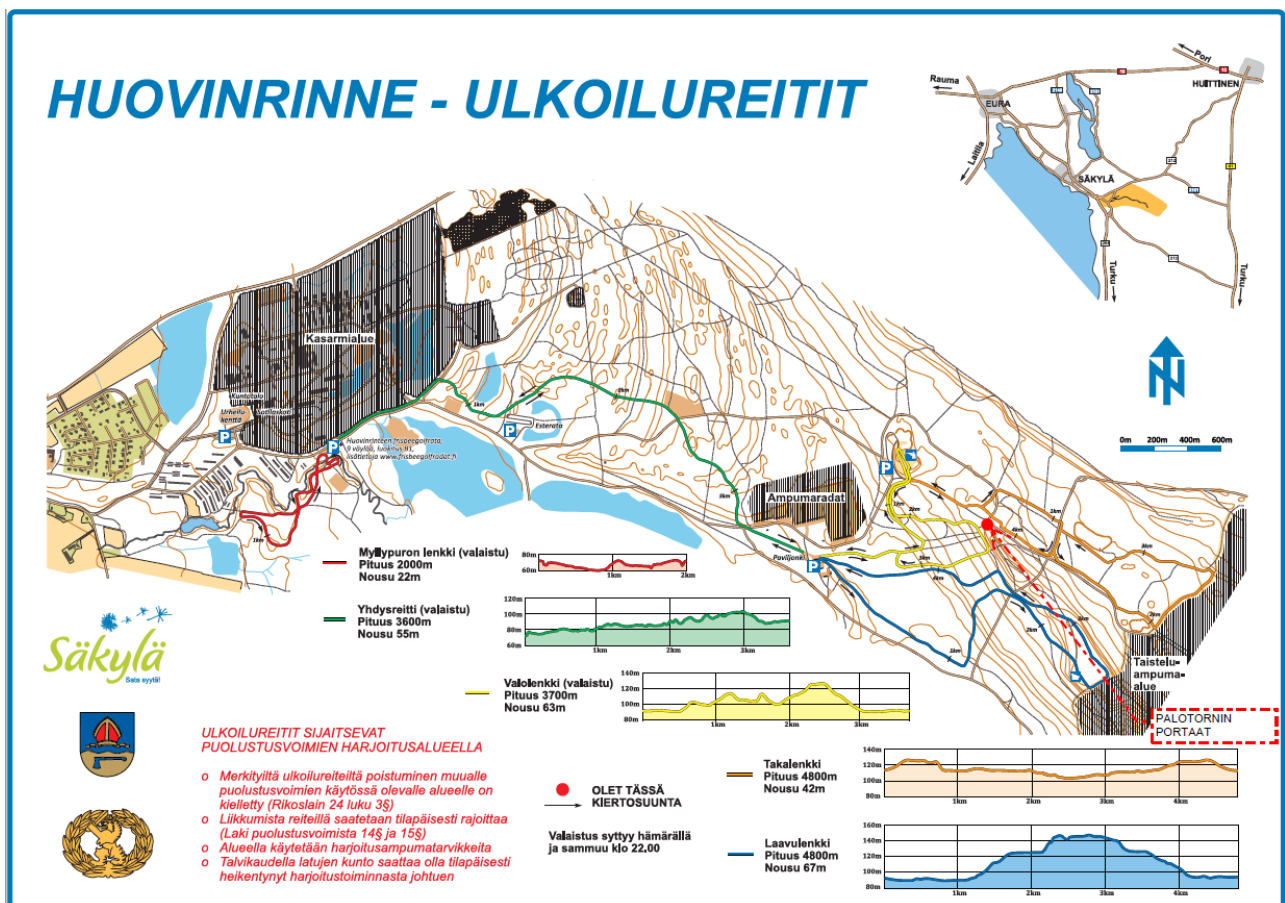
- <https://www.outdoorssatakunta.fi/wp-content/uploads/2017/01/Sieravuoren-ulkoilureitti-esite2.pdf>
- <https://www.visitpyhajarvisoutu.fi/wp-content/uploads/Sieravuoren-ulkoilureitti-esite.pdf>
- <https://eura.karttatiimi.fi/#>
- <https://www.sieravuori.fi/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/sieravuori/>

Huovinrinteen ulkoilualue ja ulkoilureitit, 18,9 km

Kohdekuvaus

Varuskunta-alueella olevalla Säkölänharjulla on ampumahiihtokeskus, ulkoilureittejä sekä prikaatin koulu- ja taisteluampumaradat. Ulkoilureiteillä järjestetään mm. vuotuiset Huovinretken latu- ja polkuretket. Puolustusvoimien käytössä olevalla alueella jokamiehenoikeudet eivät ole voimassa ja liikkuminen on sallittua ainoastaan merkityillä liikuntaurilla. Ulkoilureittikartta ja eri reittien merkitseminen on nähtävillä esteradalla ja ampumaratojen paviljongilla. Pysäköinti on sallittua ainoastaan merkityillä pysäköintialueilla. Alueella on nopeusrajoitus, jota tulee ehdottomasti noudattaa. Sotilaspoliisi suorittaa alueella nopeusvalvontaa. Tiestöllä liikkuu myös runsaasti puolustusvoimien kalustoa, mm. Pasi-kuljetuspanssariajoneuvoja.

Valaistus syttyy hämärällä ja sammuu klo 22.00. Hiihtokaudella latujen hoitoa voit seurata reaaliajassa latujen kunnossapitokartan avulla. Koirahiihdolle sallittu alue on ulkoilualuekartan Takalennki (oranssi lenkki). Koirahiihdon harrastajat saavat pysäköidä autonsa palotornin portaiden juurelle (ei koske muita hiihtäjiä). Portaiden sijainti on merkitty seuraavalla sivulla olevaan muokattuun ulkoilureittikarttaan.

Kuva. Huovinrinteen ulkoilureittien kartta.

Nykytila

Huovinrinteen ulkoilureitit (pituus yhteensä 18,9 km) koostuvat neljästä eri lenkkivaihtoehdosta (Myllypuron lenkki, Valolenkki, Takalenkki ja Laavulenkki) sekä lenkkejä yhdistävästä Yhdysreitistä. Nämä lenkit ja Yhdysreitti on merkitty kukin omilla värivaihtoehdoillaan ulkoilureitistä kertoviin opastauluihin, maastoon reittiopastein sekä ulkoilureittiesitteeseen (=ulkoilureittikarttaan). Lenkit voi kiertää joko yksitellen tai sitten niitä yhdistellen. Virallisia pysäköintialueita lenkeille on viisi kappaletta ja lisäksi yksi vain koiran kanssa hiihtäville (nämä ovat kuvattuna tarkemmin edellä olevassa Huovinrinteen ulkoilureitin kartassa).

Ulkoilureitit soveltuvat hyvin erityyppiseen kuntoiluun ja retkeilyyn (sauvakävely, kävely, juoksu, maastopyöräily ja hiihto) kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Koko reitin kulkemiseen menee kävellen noin 4 tuntia, juosten noin 2,5 tuntia sekä maastopyörällä ja hiihtäen noin 2 tuntia. Ulkoilureiteille on hyvä opastus läheiseltä tie- ja katuverkolta.

Opastaulut sijaitsevat ulkoilureitin virallisilla pysäköintialueilla ja niissä ulkoilureitit on kuvattuna kartalla, mutta vain hyvin suppeasti tekstimuodossa. Lisäksi ulkoilureittien varrella on hyväkuntoiset väritunnuksin ja kilometrilukemin varustetut opastetolpat sekä osan matkaa myös juoksija tunnuksin varustetut opastetolpat. Ulkoilureitillä ei pääsääntöisesti ole sen lenkeille ohjaavia opasteviittoja reitin varrella/risteyskohdissa/lähtöpaikoilla muutamaa vanhaa ja osin huonokuntoista opasteviittaa lukuun ottamatta. Opastetolppia seuraamalla ulkoilureiteillä ei pääse kuitenkaan eksymään. Reittien varrella olevista tien ylityksistä on varoitettu ennakkoon opasteella ”tien ylitys”.

Kuva. Ulkoilun puitteet ovat pääosin erittäin hyvässä kunnossa Huovinrinteen ulkoilureiteillä.

Reittipohja (kuntorata/metsäautotie) on kauttaaltaan hyvässä kunnossa ja sitä on mahdollista kulkea koko matkan myös rinnakkain. Reittien lähtöpisteiden hyväkuntoisilla parkkipaikoilla on tilaa kymmenille autoille. Reiteillä on useita lyhyitä ja pitkä jyrkkiä nousuja ja laskuja, minkä perusteella arvio reitin vaativuudesta on keskivaativa reitti/vaativat reitti (jyrkimmät nousu- ja laskusuudet).

Ulkoilureitin varrelta (frisbeegolf radan pysäköintialue) löytyy myös Säkylän kunnan liikuntapalveluiden haastepyräily-/kuntosuorituslaatikko, jonka sisällä olevaan kuntosuorituslistaan on mahdollista kirjata omat kuntosuorituksensa ulkoilureiteillä. Reitin varren rakenteet (sillat, laavu ja tulisija, liiteri ja kuivakäymälät) ovat hyvässä kunnossa. Myllypuron lenkin pysäköintialueelta alkaa myös Säkylän frisbeegolfrata, joka on Säkylänharjun kuivalle mäntykankaalle toteutettu 18-väyläinen metsärata. Ulkoilureittien alueen luonteesta johtuen liikkumista reiteillä saatetaan tilapäisesti rajoittaa. Kohdekartoitus tehtiin ulkoilureiteille 19.10.2021.

Kehittämisehdotukset

- Ulkoilureittien nykyisten opastaulujen yhteyteen olisi hyvä jatkossa laatia ja lisätä reitistöstä varsinainen tarkempi reittikuvaus, jossa olisi kerrottuna mm. reitin nimi, kokonaispituus, vaativuus ja pituudet (reittiosuuksittain/reittivaihtoehdoittain), soveltuvuus eri käyttäjäryhmille sekä reitin varren eri toiminnot (mm. frisbeegolf sekä keskeisimmät retkeilyrakenteet), nähtävyydet ja käyntikohteet, ylläpitäjä ja tämän yhteystiedot, reitillä liikkumisessa huomioitavista asioista sekä keskeisimmät retkeilypalvelut.
- Huovinrinteen ulkoilureitille olisi jatkossa hyvä lisätä tarvittavat opasteviitat (ulkoilureittien nimi, väri ja kilometrilukemin varustettuna) reittien varrelle/risteyskohtiin/lähtöpaikoille, jotta reiteille tulo ja niillä liikkuminen olisi sujuvampaa.
- Myös kuivakäymälän lisääminen Harjulintu laavulle toisi pitkälle reiteille (jossa ei voi poiketa reitiltä) hyvän lisäarvon ja mukavuuden laavulla kävijöille.
- Kohde ei sovellu esteetöntä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille ulkoilureittien pohjan pehmeiden ja epätasaisuuden sekä jyrkkien nousujen ja laskujen johdosta.

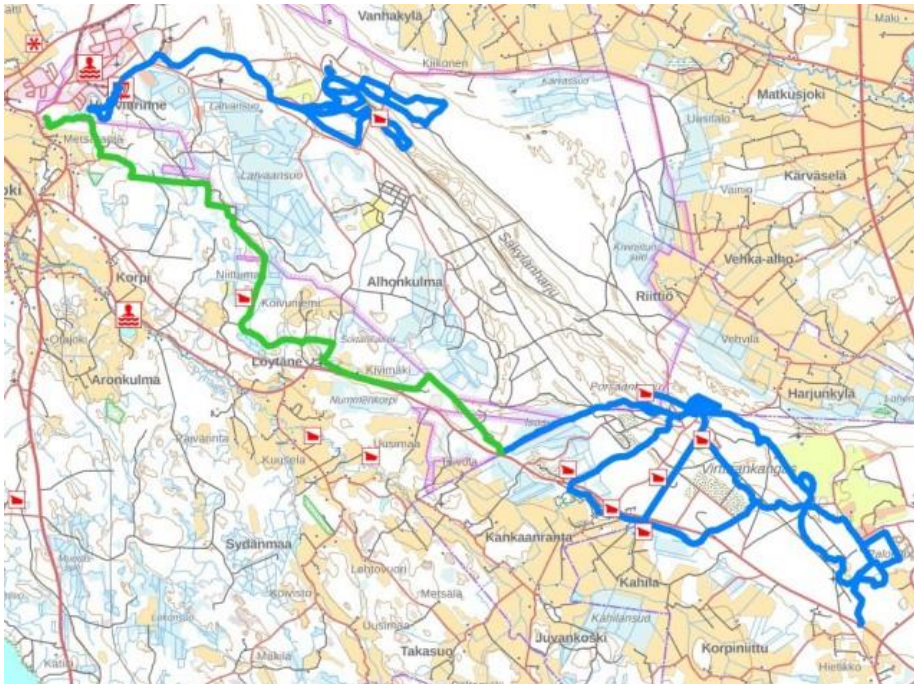
Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/huovinrinteen-ulkoilualue/>
- <https://fi-fi.facebook.com/sakylankunta/posts/1358944577575369/>
- http://www.sakylanurheilijat.fi/lajit/ampumahiihto/huovinrinteen_hiihtokeskus/
- <https://www.huovinretki.fi>

Säkylän vaellusreitti Huovinrinne-Isosuo, 11,5 km

Vaellusreitti Huovinrinneeltä-Isosuolle yhdistää toisiinsa Harjureitin ja Huovinrinteen ulkoilureitit ja mahdollistaa näin ollen pidemmät vaellusreitit alueella retkeileville. Reitin puolivälissä on Hallasuon laavu. Tätä nykyistä yhdysreitin reittilinjausta Huovinrinneeltä-Isosuolle ollaan parhaillaan suunnittelemassa uudelle sijainnille. Uuden reittilinjauksen tulossa jatkossa käyttöön poistetaan nykyinen reittilinjaus käytöstä. Reitin ylläpidosta vastaa puolustusvoimat yhdessä Harjureittiä ylläpitävien kuntien kanssa. Tälle yhdysreitille ei tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisuon ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

Kuva. Vaellusreitti Huovinrinneeltä Isosuolle yhdistää kaksi isoa ulkoilualuetta ja -reitistöä toisiinsa.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://sakyla.karttatiimi.fi/>

Pyhän Henrikin tie, 140 km

Pyhän Henrikin tie on osa valtakunnallista retkeilyreitistöä. Noin 140 kilometrin pituinen kulttuurimatkailu- ja retkeilyreitti on merkitty maastoon reitin tunnuksella, vaeltavan piispan kuvalla varustetuilla nauhoilla ja opasteilla. Pyhän Henrikin tietä risteävät Kuhankuonon reitistö ja Suokullan reitin merkityt retkeilypolut. Pyhän Henrikin tien varrella ja sen lähistöllä on runsaasti piispa Henrikistä, kirkollisesta elämästä ja pyhiinvaelluksista kertovaa nimistöä. Pyhäjärven länsirannalla sijaitsee Papinsaari, jossa Henrik-piispan kerrotaan viettäneen ehtoollista. Yläneen Kappelniitun nimi ja muistoristi kertovat pitäjän ensimmäisestä kirkosta. Säkylän Kristelinportilla sijaitseva laakea kivi on toiminut pyhiinvaeltajien ruokapöytänä. Reitti on kuljettavissa sekä pyörällä että kävellen.

Pyhän Henrikin tie on edelleen elävä pyhiinvaellusreitti ja -kohde. Suomen katolilaiset ovat 1950-luvulta lähtien järjestäneet joka kesä toivoretket, joka päättyy Henrikin muistomessuun Köyliön Kirkkokarilla juhannusta edeltävänä sunnuntaina. Monet saapuvat messuun jalkaisin jopa useampien päivämatojen takaa.

Parhaillaan on käynnissä Pyhän Henrikin tie eläväksi-hanke (3.8.2020-3.8.2022), jossa tietä mm. linjataan, kunnostetaan ja viitoitetaan uudelleen. Lisäksi suunnitellaan palveluita ja laaditaan sähköiset ja paperiset reittikartat. Reitin ylläpidosta ja kehittämisestä vastaa Pyhän Henrikin Pyhiinvaellusyhdistys ry. Tälle retkeilyreitille ei tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhjäjärviseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.henrikinvaellus.fi/pyhan-henrikin-tie-kartalla>
- <https://fi-fi.facebook.com/Henrikintie/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/kulttuuri/museot-ja-muut-kulttuurikohteet/huovintien-museotie/>
- <https://www.masku.fi/vapaa-aika/matkailijalle/nahtavydet/pyhan-henrikin-vaellusreitti/>
- <https://digi.kirjastot.fi/items/show/124403>
- <https://aikamatkasatakunnassa.fi/teemat/pyhan-henrikin-jaljilla/>
- <https://pyhiinvaellusinfo.wordpress.com/tag/pyhan-henrikin-tie/>
- <https://kokemaki.fi/2021/05/21/koe-kokemaen-kesa-pyhan-henrikin-tie/>
- <https://www.haloomaaseutu.fi/tag/pyhan-henrikin-tie/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=I3k8FNxgzUM>
- <https://www.ts.fi/uutiset/5414311>
- <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/11/27/pyhan-henrikin-pyhiinvaelluksella-saa-hiljentya-omien-ajatuksiensa-kanssa>

Kiukainen-Panelia retkeilyreitti, 12 km

Kiukaisten ja Panelian välille valmistuu uusi noin 12 km pituinen retkeilyreitti Kiukaisten Urheilijoiden teemahankkeessa ”Kulmat kuntoon” vuoden 2022 aikana. Kohteesta ei ole vielä saatavissa lisätietoa esim. kohde-esitteen muodossa. Tälle uudelle ja vasta valmistuvalle retkeilyreitille ei tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhjäjärviseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

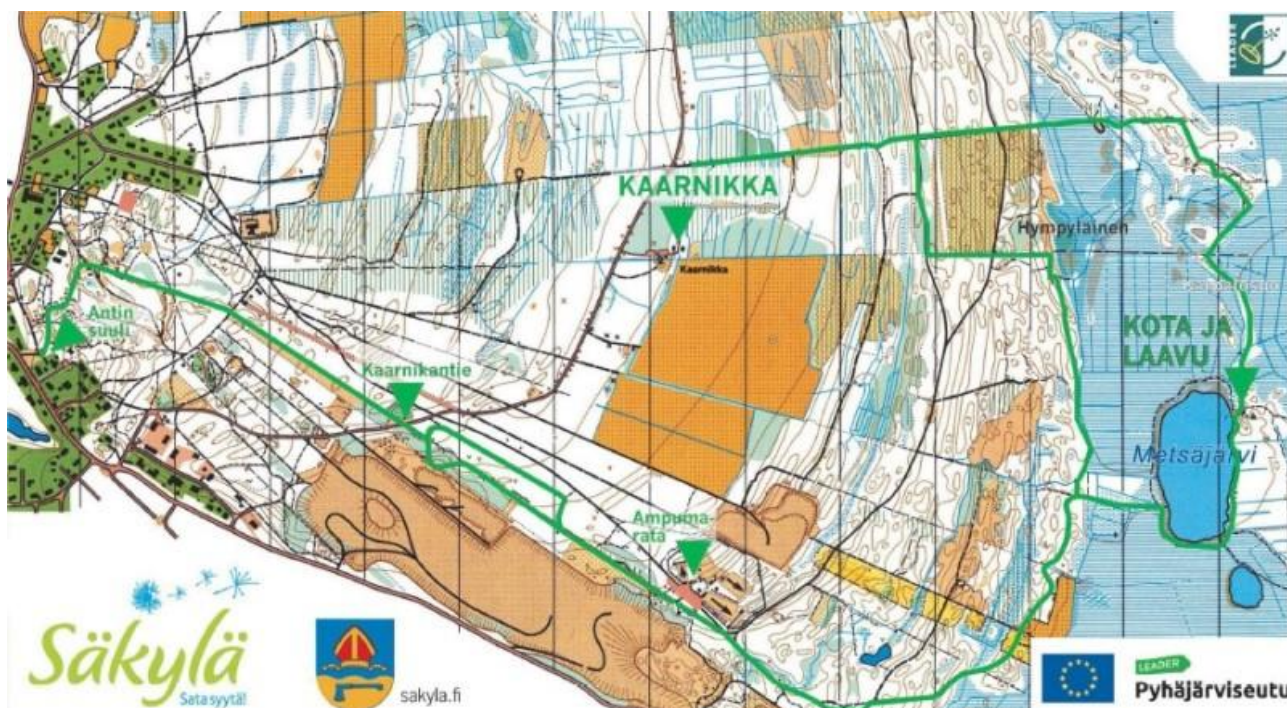
Kaarnikka-Metsäjärvi polku 4,5 km, Kertun metsäpolku 8, 8 km ja Hympykorennon polku 0, 8 km

Kohdekuvaus

Säkylän Kankaanpään kylän tuntumassa Köyliönjärven kaakkoispuolella sijaitsee kaksi toisiinsa yhdistyvää polkua Kaarnikka-Metsäjärvi polku ja Kertun metsäpolku.

Kertun metsäpolulla kuntoileva liikkuu historiallisen Huovintien tuntumassa (Ampumaradantie), jota pitkin Ruotsi-Suomen kuningas Kustaa III saapui vuonna 1775 tarkistamaan suomalaisen henkivartiokaartinsa harjoituksia Kankaanpään kylään. Vuonna 1982 kylälaisten talkoovoimin rakentama ja Köyliön kunnan tukema Kankaanpään kunto- ja virkistysreitti on alun perin sijainnut nykyisten soraomonttujen alueella. Kylälaisten talkoohanostasta on tarvittu useaan otteeseen, kun ratapohjaa on tasattu ja valaisinpylväitä on siirretty uudelle alueelle. Nykyinen Kertun metsäpolku sai muotonsa vuonna 2005, kun yksityiset maanomistajat antoivat luvan jatkaa vanhempaa reitin osaa Martin suulin tuntumaan, kylän keskustaan. Silloinkin tarvittiin jälleen ahkeria talkoolaisia ja Köyliön kunta avusti hanketta taloudellisesti. Vuonna 2009 Köyliön kunnan toimesta valaistiin reitin uusin osa. Reitin pituus on noin 8,8 km.

Lähtöpaikat ja pysäköintialueet ovat Martin suulin luona ja Takamaantien varrella, missä ovat myös kuntosuoritusten merkintävihot. Punaisella reitillä valot syttyvät hämäräkytkimellä ja sammuvat klo 21.00. Ladut reiteille avataan lumitilanteen mukaan ja hoidetaan kunnan toimesta. Metsäpolkua ylläpitää Säkylän kunta ja Kankaanpään kyläyhdistys. Talvella kunta huolehtii hiihtoladuista lumitilanteen mukaan.

Kuva. Metsäjärvellä yhdistyvät Kaarnikka-Metsäjärvi polku ja Kertun metsäpolku.

Metsäjärvellä on laavu, varauskota ja lasten luontopolku **Hympykorennon polku** (pituus noin 800 metriä, osana Metsäjärvelle tulevaa Kertun Metsäpolkua). Kankaanpään kyläyhdistys vuokraa Eräelämyskeskus Kaarnikkaa (tupa, grillikota ja sauna), Metsäjärven varauskotaa (yöpymismahdollisuus) ja kanoottia

(www.kankaanpaankyla.net). Huovinretki ry tarjoaa alueella kuntoliikunta- ja perhetapahtumia (www.huovinretki.fi ja <https://www.facebook.com/huovinretki/>).

Kaarnikka-Metsäjärvi polku alkaa Eräelämyskeskus Kaarnikasta sen varanneille ja muille Eräelämyskeskuksen pohjoispuolella olevan metsäautotien pysäköintipaikan lähtöpaikalta. Muille reitille lähteville on opastus ja ohje pysäköinnistä Kaarnikan tienhaarassa. Reitti kulkee kangasmetsien ympäröimänä ja johtaa lopulta Metsäjärven rannalla sijaitsevalle laavulle, jossa on tulentekomahdollisuus. Reitin pituus on noin 4,5 km metsäautotien pysäköintialueelta ja Kaarnikan Eräelämyskeskuksesta noin 5,5 kilometriä, mikäli Metsäjärvi kierretään ympäri. Reitti lyhenee, jos Metsäjärven laavulta palataan samaa reittiä takaisin lähtöpaikalle.

Nykytila

Kaarnikka-Metsäjärvi polku ja Kertun metsäpolku muodostavat yhtenäisen polkukokonaisuuden Metsäjärven ympäristössä. Näillä poluilla on yhteensä neljä varsinaista lähtöpaikkavaihtoehtoa/pysäköintipaikkavaihtoehtoa (Martin suuli, Takamaan lähtöpaikka, Metsäjärven länsipuolen lähtöpaikka ja Kaarnikan pohjoispuolen metsäautotien varsi). Viides mahdollinen lähtöpaikka sijaitsee Kaarnikan Eräelämyskeskuksen pihalla, joka on käytössä vain Eräelämyskeskuksen varanneille henkilöille. Parkkipaikoilla on parkkipaikasta riippuen tilaa noin 5-10 henkilöautolle. Polkujen hyväkuntoiset opastaulut sijaitsevat Martin suulissa, Takamaan lähtöpaikalla, Metsäjärven lähtöpaikalla sekä Eräelämyskeskus Kaarnikassa. Kahdessa ensimmäisessä hyväkuntoisessa opastaulussa on esitelty molemmat polut samana reittinä, eli Kertun metsäpolkuna. Kahdessa jälkimmäisessä hyväkuntoisessa opastaulussa polut on esitelty eri värein Kaarnikka-Metsäjärvi polkuna. Epäyhtenäinen opastusmateriaali aiheuttaa jonkin verran turhaa sekaannusta reitillä ensi kertaa liikkujalle. Opastauluissa polut ovat kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa. Näiden opastaulujen lisäksi kohteesta löytyy vielä Hympykorennon opastaulu Metsäjärven parkkipaikalta ja itse Metsäjärven laavulta ”Metsäjärven korennot” opastaulu.

Polut on mahdollista kiertää joko molemmat yhdellä kertaa tai sitten vain toinen niistä ja ne soveltuvat hyvin erityyppiseen kuntoiluun ja retkeilyyn (sauvakävely, kävely, juoksu, maastopyöräily ja hiihto) kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Molempien polkujen (yhteensä noin 13,5 km) kulkemiseen menee kävellen noin 3 tuntia ja maastopyörällä noin 1 tunti. Poluille ei ole hyviä opasteita niiden läheiseltä tie- ja katuverkolta (pl. Kaarnikan Eräelämyskeskuksen ohi tulevan tien opasteet sen jälkeisestä pysäköintialueesta). Reitin varren varsinaiset reittimerkinnot (keltaisella maalatut tolpat) on varsin harvakseltaan, mutta pääsääntöisesti reitillä on kuitenkin sen risteyskohdissa kohtuu hyväkuntoiset kelopuiset opasviitat. Reitin löytää hyvin maastosta, jos vain reittikartta on taskussa.

Polkujen reittipohja (metsäpolku, metsäautotie ja kuntorata) on hyvässä kunnossa ja sitä on mahdollista kulkea monessa kohtaa myös rinnakkain. Reittiprofiili on poluilla hyvin tasainen, eikä sillä ole juuri nousuja tai laskuja, tai muita ei erityisen vaativia kohtia. Arvio reitin vaativuudesta on helppo reitti (mikäli poluilla on jatkossa yhtenäinen ja katkeamaton opastus). Polkujen varrelta löytyy Säkylän kunnan liikuntapalveluiden haastepyöräily-/kuntosuorituslaatikko, jonka sisällä olevaan kuntosuorituslistaan on mahdollista kirjata omat kuntosuorituksensa poluilla.

Polkujen muut nykyiset rakenteet (laavu ja tulisija, puuliiteri, varauskota, kuivakäymälät ja pienet sillat) ja viitat sekä, ovat hyvässä kunnossa. Metsäjärven rannan tuntumassa on muutamat lyhyet ja huonokuntoiset pitkospuuparit. Kohdekartoitus tehtiin tähän kohteeseen 14.10.2021.

Kuva. Metsäjärven alueen polut tarjoavat rauhallisen mahdollisuuden päiväretkeilyyn luonnon helmassa.

Kehittämisehdotukset

- Polkujen varrelle olisi jatkossa hyvä laatia ja korvata nykyiset opastaulut yhtenäisillä opastauluilla, joissa olisi kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa nämä em. polkuvaihtoehdot. Opastaulut sisältäisivät tiedot mm. polkujen varren rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjästä sekä polkujen kulkemisessa huomioitavista asioista. Uusia opastauluja tulisi olla niiden edellä esitettyjen sijaintien lisäksi myös Metsäjärven laavulla sekä Kaarnikan pohjoispuolen metsäautotien varren pysäköintialueella.
- Myös varsinainen kohteen esitemateriaali olisi hyvä päivittää uusien opastaulujen sisältöjä vastaavaksi.
- Polkujen varren reittimerkinnot (keltaiset tolpat) tulisi myös täydentää katkeamattomaksi ketjuksi koko polkuverkoston matkalle. Samalla on hyvä tarkistaa ja lisätä opasviitat (opastuskohteineen) puuttuviin risteyksiin.
- Metsäjärven rannan tuntuman huonokuntoisten pitkospuuparien uusiminen.
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko sen jokin tietty reittiosuus esim. Metsäjärven rannalle ja laavulle tuleva reittiosuus Metsäjärven pysäköintialueelta soveltuva myös esteetöntä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.
- Opasteiden lisääminen tie- ja katuverkolle osoittamaan polkujen lähtöpaikat.
- Kankaanpään kyläyhdistys kehittää ja toteuttaa parhaillaan Kertun metsäpolun osalta seuraavia asioita ja toimenpiteitä: tienparannus Metsäjärven eteläpuoliselle reittiosuudelle, suunnitelma reitin varren opasteista ja viitoista ja niiden toteutus maastoon, maanomistaluvat sekä ylläpidosta sopiminen sekä mahdollisesti myös lyhyet kuntoportaat (noin kuuden metrin nousu) reitin lähtöpaikalle Kankaanpään kylässä.

Kuva. Pienillä retkeilyrakenteiden parannuksilla poluista saa nykyistä toimivamman ja turvallisemman retkeilykohteen.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.visitpyhajarvisoutu.fi/retkeily/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/>
- <https://www.kankaanpaankyla.net/>

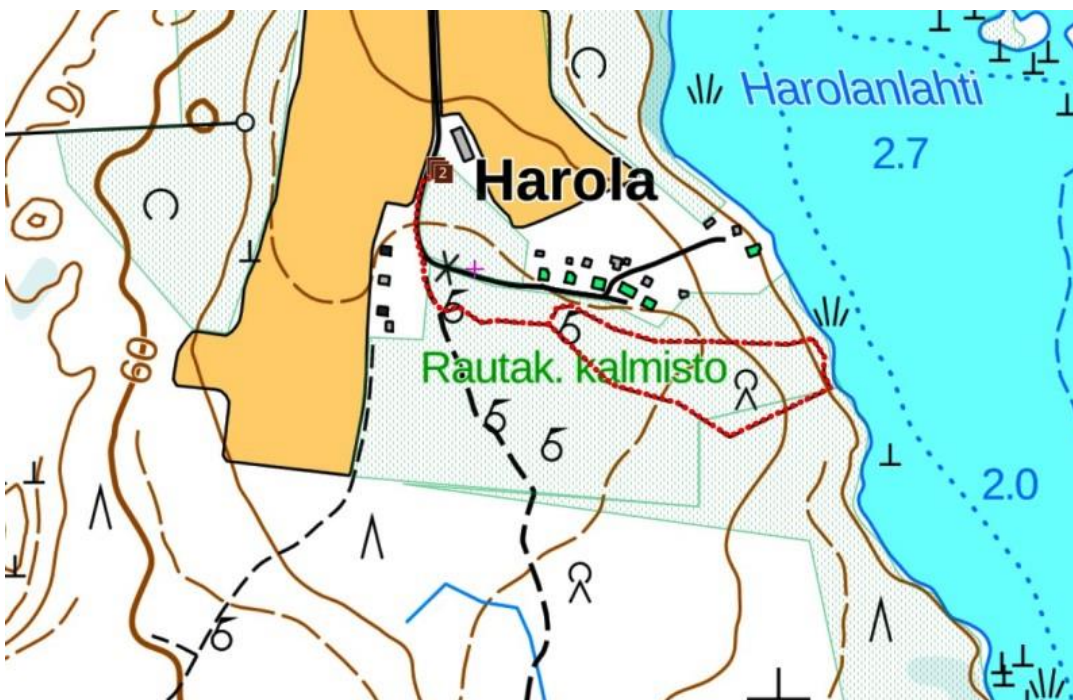
2.2 Luonto- ja kulttuuripolut

Harolanlehdon muinaisjäännösalue ja luontopolku 1,1 km

Kohdekuvaus

Harolan nähtävyytenä ovat vehmaat pähkinäpensasta ja vuokkoja kasvavat lehdot ja metsälaitumet sekä kalmistoalueen sadat rautakautiset röykkiöt. Alueen muinaisjäännökset ovat erittäin arvokkaat ja niihin sekä laidunnettuun pähkinälehtoon pääsee tutustumaan luontopolulla. Harola on kokonaisuutena hyvin monipuolinen: Satakunnan hienoimpien lehtojen ja valtakunnallisesti arvokkaiden muinaisjäännösten lisäksi alueella on myös kangasmetsää, puustoisia soita ja Pyhäjärven ranta-alueita. Osaa Harolan kalmistoalueen pähkinälehdosta hoitavat kesäisin lampaat. Laidunnus pitää maiseman avoimena, mikä auttaa lehto- ja niittykasvien sekä hautaröykkiöiden säilymisessä ja näkymisessä.

Harolan noin kilometrin mittainen luontopolku kulkee kalmistoalueen laidunnetussa pähkinälehdossa. Luontopolku esittelee alueen ja kiviröykkiöiden historiaa sekä lehtoalueen luontoa ja sen hoitoa. Harolassa tavataan monia mielenkiintoisia lintulajeja, joita voi tarkkailla luontopolulla. Aluetta hoitaa Metsähallitus, Rannikon Luontopalvelut.

Kuva. Helposti saavutettava Harola sijaitsee rauhallisella ja kauniilla paikalla Pyhäjärven rannalla.

Nykytila

Harolan luontopolku on lyhyt ja hyväkuntoinen luontopolku (1,1 km), joka soveltuu erityisesti luonnosta, muinaishistoriasta ja lintujen tarkkailusta kiinnostuneille henkilöille. Kohteeseen on hyvä opastus läheiseltä tie- ja katuverkolta ja sen lähtöpaikalla on hyvä opastaulu, jossa kohde on kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa. Itse luontopolun nykyiset rakenteet (opastaulu, infotaulut, reitin varren opasteet ja viitat sekä lammasaidan ylittävät portaat, polkupohja ja pysäköintialueen pohja) ovat hyvässä kunnossa. Ainoastaan lammasaidan ylittävien portaiden kohdalta puuttuu opasteviitta luontopolulle.

Reitti soveltuu hyvin päiväretkeilyyn, mutta ei maastopyöräilyyn (lammasaidan portaiden, lampaiden ja muinaismuistojen säilymisen vuoksi). Arvio luontopolun vaativuudesta on helppo reitti. Luontopolku kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin ja siitä oma pieni QR-koodilla varustettu infotaulu polun lähtöpisteen parkkipaikan yhteydessä. Kohteen pysäköintialueella (Pähkinistöntie, Harola) on tilaa noin kymmenelle autolle. Kohdekartoitus tehtiin tähän kohteeseen 12.10.2021.

Kuva. Harolanlehdossa voi samaan aikaan tutustua alueen luontoon ja kulttuuriin.

Kehittämisehdotukset

- Harolan luontopolulle voisi jatkossa lisätä pysäköintialueen nykyisen opastaulun yhteyteen tarkemman kartan luontopolun sijainnista, sillä nykyisen opastaulun kartta luontopolusta ei vastaa täysin Metsähallituksen retkikartta.fi-palvelussa olevaa karttaa (mikä näytti myös maastokäynnin perusteella olevan polun oikea sijainti).
- Lisäksi lammasaidan ylittävien portaiden kohdalle olisi hyvä lisätä nuoliopasteviitta (joka kertoo, että luontopolku kulkee juuri näiden portaiden kautta) luontopolulle.
- Mahdollisuuksien mukaan kohteessa voisi myös kehittää esteetöntä luontoliikuntamahdollisuutta, sillä luontopolun korkeustasossa ei ole suuria vaihteluita. Tätä varten pitäisi selvittää voiko alueella toteuttaa polkupohjan parannusta ja kestäväintä, huomioiden kohteen muinaismuistot ja -jäännökset sekä lampaiden laiduntaminen.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

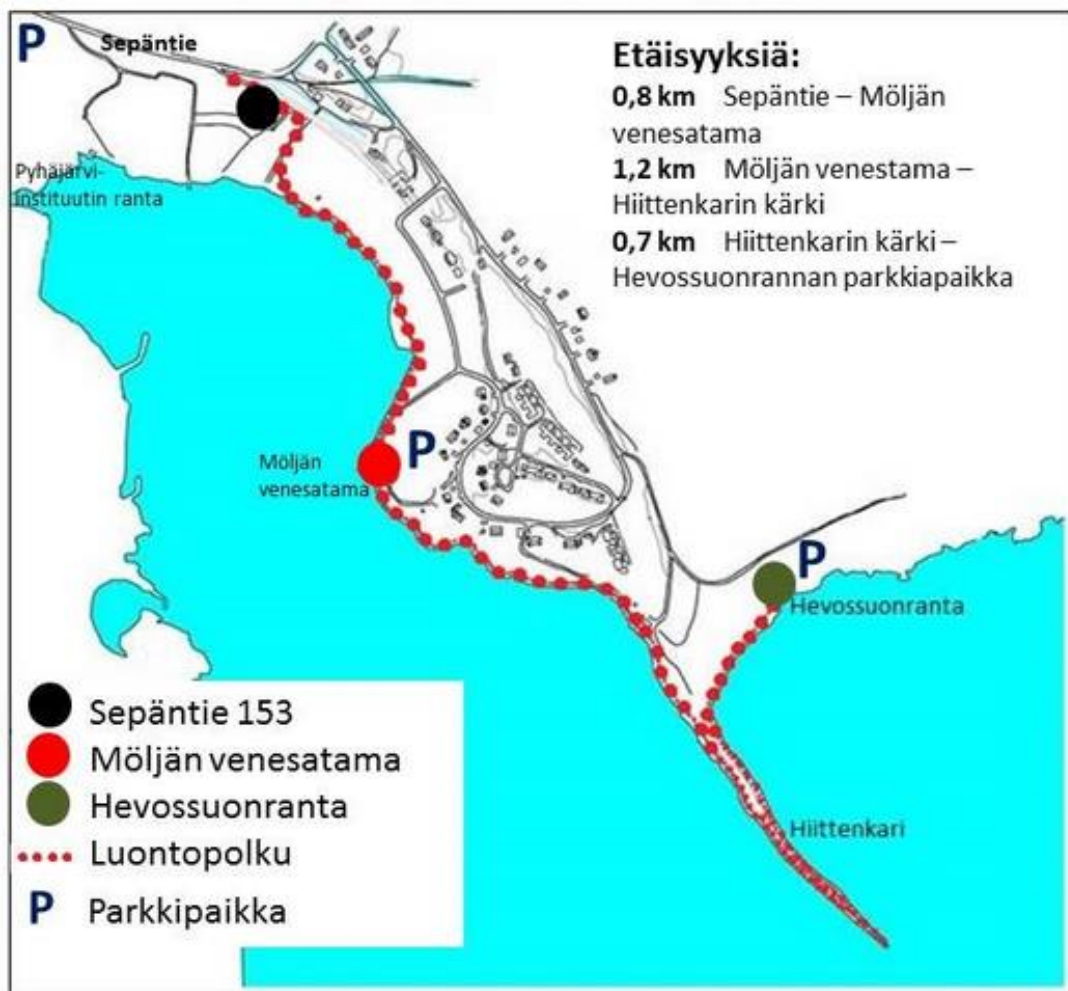
- <https://www.sll.fi/alasatakunta/paikallisuonto/harolanlehto/>
- <https://www.luontoon.fi/harola>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/luontokohteet/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/uran-100-helmea/kauttuan-harola/>
- www.retkikartta.fi

Hiittenkarin luontopolku

Kohdekuvaus

Hiittenkarin luontopolku (noin 2,7 km yhteen suuntaan) sijaitsee Kauttualla Pyhäjärven pohjoispään reunamilla. Polku johtaa Hiittenkarille, joka on puolen kilometrin pituinen ja kärkeä kohden kapeneva Pyhäjärveen työntyvä ainutlaatuinen harjuniemi. Hiittenkarin luontopolulle kannattaa lähteä upeiden maisemien vuoksi, eväsretkelle, kiikaroimaan lintuja tai vaikkapa ongelle. Keväällä jäidenlähdon jälkeen Hiittenkarilla voi päästä näkemään särkien kiivasta kututapahtumaa, joka kestää vain muutamia päiviä. Samoihin aikoihin luontopolun varressa kukkivat valkovuokot runsaina.

Polku on paikoin vaikeakulkuinen ja kulkee lähellä vesistöä, joten varovaisuutta on syytä noudattaa etenkin lasten kanssa. Reitille voi lähteä mistä tahansa kartassa osoitetuista lähtöpaikoista, joiden läheisyydessä ovat myös pysäköintialueet. Sepäntien risteystä lähinnä oleva pysäköintialue on Pyhäjärvi-instituutilla. Polun varrella on alueen luontoa esitteleviä opastauluja. Luontopolulla ei tällä hetkellä ole varsinaista ylläpitäjää.

Kuva. Hiittenkarin luontopolku.

Nykytila

Hiittenkarin luontopolku on nauhamainen noin 2,7 kilometrin mittainen reitti, joka kulkee Pyhäjärven pohjoisrantaa seuraten Hevossuonrannasta Sepäntielle. Luontopolku soveltuu hyvin luonnosta ja linnuista kiinnostuneille kohderyhmille. Luontopolulla voi liikkua kävellen, maastopyöräillen tai polkujuosten ja se soveltuu hyvin kaikille kohderyhmille (pl. esteettämiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Koko reitin kulkemiseen menee kävellen noin 45 minuuttia ja maastopyörällä noin 15 minuuttia. Luontopolulle on pääosin hyvät opasteet sitä ympäröivältä tie- ja katuverkolta. Luontopolulle on mahdollista lähteä edellä oleva kartan mukaisilta lähtöpaikoilta. Näillä pysäköintialueilla on tilaa kymmenille henkilöautoille. Hevossuonrannan pysäköintialue, kuten myös sinne tuleva Hevossuontie on paikoin erittäin huonokuntoinen ja myös osin valuma- ja sadevesille alttiina.

Luontopolulla on opastauluja (joissa luontopolku on kuvattuna kartalla mutta ei tekstimuodossa) reitin varren lähtöpaikoissa. Opastaulujen kunto vaihtelee hyvästä kohtuulliseen. Luontopolulla ei ole varsinaisia reittimerkintöjä, mutta se on kuitenkin merkitty maastoon opasviitoin, eikä reitillä liikkujia pääse näin ollen helposti eksymään. Näitä hyväkuntoisia opasviittoja on reitin lähtöpaikoissa ja polun risteyskohdissa. Lisäksi polun varrella on useita hyväkuntoisia alueen luonnosta ja historiasta kertovia infotauluja, jotka rikastuttavat polulla liikkujan retkeä.

Luontopolun reittipohja (metsäpolku) on pääosin hyvässä kunnossa (pl. Möljän uimarannan Sepäntien välillä olevaa lyhyttä reittiosuutta, joka on paikoin erittäin vetinen) ja sitä on mahdollista kulkea osan matkaa myös rinnakkain. Reitti on profiililtaan tasainen, eikä sillä ole varsinaisia nousuja tai laskuja, eikä mitään erityisen vaativia kohtia. Arvio reitin vaativuudesta on helppo reitti. Luontopolun eri kohteet (Hevossuonranta, Hiittenkari ja Möljä) kuuluvat myös Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, joista omat pienet QR-koodilla varustetut infotaulut näissä kohteissa.

Luontopolulla on lisäksi Hiittenkarilla vuoden 2021 keväällä käsityökasvatuksen opiskelijoiden suunnittelema ja tekemä kurssityö ”Taukopönttö”, jota polulla liikkujat voivat käyttää taukopaikkana, Pyhäjärven maiseman ihailuun ja vaikka lintujen tarkkailuun. Lisäksi reitin varrella on Möljän uimaranta ja pienvenesatama ja niiden rakenteita, kuten mm. hyväkuntoinen kuivakäymälä myös polulla liikkujien käyttöön. Möljän uimarannan pohjoispuolella reitin varrella on yksi hyväkuntoinen pienehkö kaitein varustettu puusilta ojan yli. Polulla liikkujia voi hyödyntää myös sen lähistöllä olevien lähialueiden palveluita. Kohdekartoitus tehtiin luontopolulle 4.11.2021.

Kuva. Hiittenkarin luontopolku tarjoaa mahdollisuuden retkeillä Pyhäjärven kauniissa rantamaisemissa.

Kehittämisehdotukset

- Luontopolun lähtöpaikoille olisi hyvä laatia jatkossa paremmat opastaulut, joissa on myös luontopolun reittilinjauksen lisäksi varsinainen reittikuvaus sekä lähtöpaikkojen pysäköintialueiden osoitteet. Opastaulujen reittikuvaus sisältäisi tiedon mm. reitin varren rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjistä sekä reitillä liikkumisessa huomioitavista asioista. Uudet opastaulut tulisivat nykyisten opastaulujen tilalle, luontopolun lähtöpaikkojen yhteyteen.
- Tässä yhteydessä myös luontopolun varsinainen nykyinen esitemateriaali olisi hyvä päivittää uusien opastaulujen sisältöjä (kartta ja teksti) vastaavaksi.
- Luontopolulla pitäisi myös tehdä reittipohjan parannustoimenpiteitä Hevossuonrannan pysäköintialueen, Hevossuontien ja Möljän uimarannan pohjoispuolen reittiosuuden osalta. Nämä kohdat ovat nykyisin paikoin erittäin pehmeitä ja painuneita sade- ja valumavesien vuoksi.
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko (pienillä reittipohjan parannustoimenpiteiden kautta) sen jokin tietty reittiosuus esimerkiksi Hiittenkarille tuleva reittiosuus soveltua myös esteettömiä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.

Kuva. Vetiset olosuhteet sekä kaatuneet puut haittaavat osin retkeilyä luontopolulla.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/company/hiittenkarin-luontopolku/#more-938>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/hevossuonranta/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/hiittenkari/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/molja/>

Ruukinpuiston luontopolku

Kohdekuvaus

Kauttuan Ruukinpuiston luontopolun varrella Eurajoki saa alkunsa Pyhäjärvestä ja monimuotoinen lehtometsä tarjoaa rauhaa niin kulkijalle kuin metsän asukeillekin. Ruukinpuiston luontopolku on noin kilometrin pituinen. Polun lähin pysäköintialue on Pyhäjärvi-instituutin pihapiirissä metsikössä. Reitti alkaa Pyhäjärvi-instituutin pihapiirin alppiruusutarhasta, josta jatketaan myötäpäivään kiertäen havupuuvaltaista metsää pitkin kohti Pyhäjärven rantamia. Reitti kulkee rantasaunan sivuitse kohti Eurajoen suuta ja lehtometsää. Saunan käyttäjien yksityisyys on hyvä huomioida reitillä kuljettaessa. Reitti jatkuu jokisuusta Eurajoen rantaa pitkin hiljalleen metsän siimeksessä. Joen ylittävälle sillalle saavuttaessa on aika palata takaisin lähtöpisteeseen. Polun varrella on alueen luontoa esitteleviä opastauluja. Luontopolulla ei tällä hetkellä ole varsinaista ylläpitäjää.

Kuva. Ruukinpuiston luontopolku.

Nykytila

Ruukinpuiston luontopolku on nauhamainen noin kilometrin mittainen reitti, joka kulkee Pyhäjärvi-instituutin, Pyhäjärven ja Eurajoen rajaamalla alueella. Luontopolku soveltuu hyvin luonnosta, kasveista ja linnuista kiinnostuneille kohderyhmille. Luontopolulla voi liikkua kävellen ja se soveltuu hyvin kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Koko reitin kulkemiseen menee kävellen noin 15 minuuttia. Luontopolulle on hyvät opasteet sitä ympäröivältä tie- ja katuverkolta. Luontopolulle on mahdollista lähteä edellä oleva kartan mukaiselta Pyhäjärvi-instituutin lähtöpaikalta. Pyhäjärvi-instituutin hyväkuntoisella pysäköintialueella on tilaa noin kymmenelle henkilöautolle.

Luontopolulla on sen lähtöpaikalla opastaulu, jossa luontopolku on kuvattuna kartalla mutta ei tekstimuodossa. Lisäksi luontopolun varrelta löytyy 10 hyväkuntoista alueen luonnosta, linnuista, kasveista ja eläimistä kertovaa infotaulua. Osa-infotaulujen kiinnitystolpista on kuitenkin irronnut niiden alkuperäiseltä

paikalta. Luontopolku on merkitty maastoon käpytunnuksella olevilla tolilla. Osa näistä kohtuukuntoisista reittimerkeistä on irronnut niiden alkuperäisiltä paikoilta ja kaatunut maastoon, minkä vuoksi luontopolkua ei aina ole niin helppo löytää maastosta.

Luontopolun reittipohja (metsäpolku) on pääosin hyvässä kunnossa (pl. Eurajoen rantaan kaartuva lyhyehkö osuus, joka on paikoin erittäin vetinen ja jossa on huonokuntoiset pitkospuut). Reitti on profiililtaan tasainen, eikä sillä ole varsinaisia nousuja tai laskuja, eikä mitään erityisen vaativia kohtia. Arvio reitin vaativuudesta on helppo reitti. Luontopolun varren kohde Villa Ahlström kuuluu myös Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on oma pieni QR-koodilla varustetut infotaulu kohteessa. Polulla liikkuja voi hyödyntää myös sen vieressä olevan Kauttuan Ruukinpuiston palveluita. Kohdekartoitus tehtiin luontopolulle 4.11.2021.

Kuva. Ruukinpuiston luontopolulla voi tutustua yhtä aikaa alueen monipuoliseen kulttuuriin ja luontoon.

Kehittämisehdotukset

- Luontopolun lähtöpaikalle olisi hyvä laatia jatkossa uusi opastaulu, joissa on myös luontopolun reittilinjauksen lisäksi varsinainen reittikuvaus sekä lähtöpaikan pysäköintialueiden osoite. Opastaulun reittikuvaus sisältäisi tiedon mm. reitin varren rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjistä sekä reitillä liikkumisessa huomioitavista asioista. Uusi opastaulu tulisi nykyisten opastaulujen tilalle, luontopolun lähtöpaikan yhteyteen.
- Tässä yhteydessä myös luontopolun varsinainen nykyinen esitemateriaali olisi hyvä päivittää uuden opastaulujen sisältöjä (kartta ja teksti) vastaavaksi.
- Luontopolulla olisi hyvä myös korjata kaatuneet infotaulut, uusia ja päivittää nykyiset reittimerkinnot sekä vetisen reittipohjan ylittävät lyhyehköt pitkokset.
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko (pienillä reittipohjan parannustoimenpiteiden kautta) se soveltua myös esteettömiä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.
- ***Ennen edellä olevien toimenpiteiden toteuttamista tulee luontopolun reittilinjaus suunnitella uudelleen yhdessä Kauttuan Ruukinkartanon ja Euran kulttuuripalveluiden kanssa.*** Luontopolun nykyinen reittilinjaus menee liian läheltä ranta-aunaa, jota vuokrataan eri tahoille yksityiseen käyttöön.

Kuva. Pienillä retkeilyrakenteiden korjauksilla luontopolku tarjoaisi paremmat puitteet sen kulkemiseen.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/company/ruukinpuiston-luontopolku/#more-940>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/villa-ahlstrom/>
- https://www.visitpyhajarviseutu.fi/wp-content/uploads/Kauttuan_ruukinpuisto_suomi_2017a.pdf

Kauttuan Linnavuori

Kohdekuvaus

Linnavuorilla oli rautakaudella tärkeä sija kylien elämässä. Euran Kauttuan Linnavuori on osin jyrkkäseinämäinen peltotasangolta nouseva mäki, jonka laelta vartioitiin tärkeitä rautakautisia kulkureittejä. Linnavuorelta on ollut näköyhteys lähes kaikkiin Euran rautakauden lopun kalmistoihin. Voidaankin olettaa, että lähistöllä on sijainnut useita kyliä. Vuorelle sytytettiin merkkituli uhkaavissa tilanteissa ja sinne paettiin vihollista.

Kauttuan linnavuorta on tutkittu vain pieniltä alueilta. Sieltä on löydetty mm. rautakuonaa, väkipuukon katkelma ja saviastioiden paloja. Esinelöydöt ajoittavat linnavuoren 700–800-lukujen taitteeseen. Kävijä voi vieläkin kavuta ylös jyrkkää mäkeä pitkin. Laella on yhä noin 63 metriä pitkä kivinen varustus, joka kiertää mäen lakea. Kivivallin päällä on ollut hirsinen rakennelma. Linnavuoren laki on suosittu käyntikohde ja paikalla on informaatiotauluja. Muinaiskohteen ylläpidosta vastaa Euran kunnan kulttuuripalvelut.

Kuva. Kauttuan Linnavuori.

Nykytila

Kauttuan Linnavuoren muinaispolku on nauhamainen noin 100 metrin mittainen reitti, joka kulkee Vohlastentien länsipuolelta Linnavuoren huipulle. Muinaispolku soveltuu hyvin alueen muinaishistoriasta kiinnostuneille kohderyhmille. Muinaispolulla voi liikkua vain kävellen ja se soveltuu hyvin kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Koko reitin kulkemiseen menee kävellen noin 15 minuuttia samalla tutustuen Linnavuoreen ja sen muinaisrakennelmiin.

Vohlastentiellä hieman ennen muinaispolkua on hyväkuntoinen fiktiivinen infotaulu ja tarina Linnavuoresta, joka vie sinne kulkijan muinaisaikaan. Lisäksi muinaispolun lähtöpaikalla on kohtuukuntoinen infotaulu muinaislinnoista ja Linnavuoresta. Infotaulussa ei kuitenkaan ole kuvattuna muinaispolun sijaintia kartalla. Linnavuorelle on hyvä opaste Tehtaantieltä, mutta Vohlastentieltä nämä opasteet kuitenkin lähtöpaikalle ja pysäköintialueelle puuttuvat.

Pysäköintipaikkana kohteessa toimii esimerkiksi Vohlastentien alkupäässä tien itäpuolella sijaitseva hyväkuntoinen epävirallinen pysäköintialue, jossa on tilaa noin 20 henkilöautolle. Tältä epäviralliselta pysäköintialueelta on kävelymatkaa muinaispolun lähtöpaikalle noin 200 metriä.

Linnavuorelle tulevaa muinaispolku ei myöskään ole merkitty varsinaisin reittimerkein, mutta maastoon urautuneen polun löytäminen näin lyhyellä matkalla onnistuu hyvin ilman reittimerkintöjäkin.

Muinaispolun reittipohja (metsäpolku) on hyvässä kunnossa ja polun alun jyrkimmälle osuudelle on rakennettu kaiteelliset portaat, jotka ovat hyvässä kunnossa. Nousu Linnavuorelle on varsin lyhyt, eikä liian jyrkkä tai vaativa. Arvio reitin vaativuudesta on helppo reitti. Kohde kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on myös oma pieni QR-koodilla varustetut infotaulu kohteessa. Polulla liikkuja voi hyödyntää myös sen vieressä olevan Kauttuan Ruukinpuiston palveluita. Kohdekartoitus tehtiin muinaispolulle 4.11.2021.

Kuva. Tutustumista Linnavuoren muinaishistoriaan parantavat toimivat retkeilyrakenteet, kuten hyväkuntoiset portaat ja mielenkiintoinen tarinapohjainen infotaulu kohteesta.

Kehittämisehdotukset

- Muinaispolun lähtöpaikalle olisi hyvä laatia jatkossa opastaulu kohteesta, joissa on kuvattuna muinaispolun reittilinjaus ja itse Linnavuoren muinaiskohde sekä lähtöpaikan pysäköintialueen osoite. Opastaulu sisältäisi tiedon mm. reitin varren rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjistä sekä reitillä liikkumisessa huomioitavista asioista sekä itse kohteen muinaishistoriasta. Uuden opastaulun voisi lisätä lähtöpaikan nykyisen infotaulun viereen.
- Vohlastentielle on hyvä lisätä opasteet pysäköintialueelle sekä muinaispolun lähtöpaikalle. Tässä yhteydessä myös kohteen varsinainen nykyinen esitemateriaali olisi hyvä päivittää uuden opastaulun sisältöjä (kartta ja teksti) vastaavaksi.
- Linnavuoren fiktiivisen infotaulun voisi siirtää Vohlastentien varrelta Linnavuoren laelle, jossa sen tarinaan olisi helpompi tutustua ja eläytyä.
- Myös muutamaa reittimerkintää olisi hyvä harkita muinaispolun varrelle, jottei alueen ympäristö lähtisi urautumaan muilta kohdilta.
- Kohde ei sovellu sen jyrkähkön nousun vuoksi millään reittipohjan tai rakenteiden parannustoimenpiteillä esteettömiä luontoliikummahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.

Kuva. Uusia opasteita lisäämällä ja vanhoja siirtämällä Linnavuoren muinaiskohteesta saisi nykyistä toimivamman retkeilykohteen.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

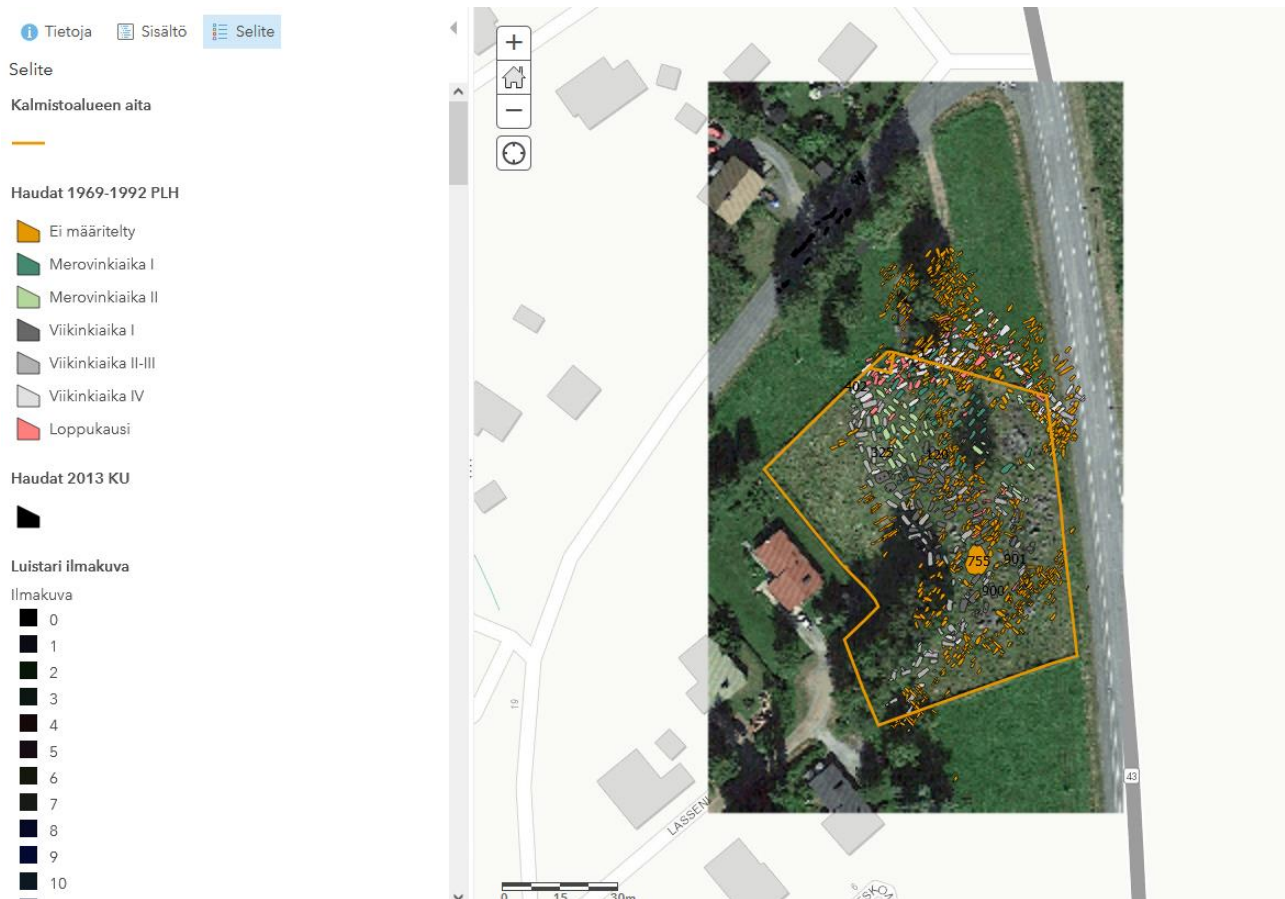
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/linnavuori/>
- https://www.visitpyhajarviseutu.fi/wp-content/uploads/EsihistorianEura_esite_netti.pdf
- <https://eira.karttatiimi.fi/#>
- <https://muinaismuistot.info/>
- <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Luistarin muinaispuisto

Kohdekuvaus

Yksi Euran ja koko Suomen merkittävimmistä muinaisjäännösalueista sijaitsee Kauttuan Luistarissa. Tämä rautakauden Muinaispuisto on Suomen suurin tutkittu kalmisto: alueelta on löydetty yli 1300 hautaa, joista tunnetuin on ns. Euran emännän hauta. Löydön perusteella on rekonstruoitu Euran emännän puku. Myöhäinen rautakausi 600–1200 jKr. oli Luistarissa vaurasta aikaa. Komeat aseet, pukujen vieraat piirteet, kukkaroiden punnukset ja hopearahat kertovat Luistarin asukkaiden kauppayhteyksistä. Alueelta löytyy myös rökkiöhautoja noin vuodelta 500 eKr.

Nykyisin Luistari on Muinaispuisto, jota lampaat laiduntavat kesäisin. Voit tutustua myös kalmistoalueeseen liittyviin FT Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilanderin kirjoittamiin Luistarin tarinoihin, jotka kertovat rautakauden yhteisöelämästä. Kesäaikaan sisätiloissa on valokuvanäyttely kaivauksista. Alueelta on löydetty muinaisaarteita, joita voi ihailia Esihistorian opastuskeskus Nauravassa lohikäärmissä (Eurantie 18, Eura). Muinaiskohteen ylläpidosta vastaa Euran kunnan kulttuuripalvelut.

Kuva. Luistarin muinaispuisto sijaitsee Luistarintien ja Laitilantien välisellä alueella.

Nykytila

Luistarin muinaispuistossa voi tutustua tarinapohjaisten hautojen kautta Luistarin alueen, yhteisön ja ihmisten muinaishistoriaan. Alueelta löytyy myös maanpäällisiä ennallistettuja muinaisjäännöksiä, kuten rökkiöitä ja kiveyksiä. Alue on aidattu perinneaidalla siellä kesäisin laiduntavien lampaiden takia. Luistarin muinaispuisto sijoittuu Luistarintien ja Laitilantien väliselle pienehkölle alueelle. Muinaispuisto soveltuu hyvin alueen muinaishistoriasta kiinnostuneille kohderyhmille. Muinaispolulla voi liikkua vain kävellen ja se soveltuu hyvin kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Koko muinaispuiston hautoihin ja muihin rakennelmiin tutustumiseen menee noin yksi tunti.

Muinaispuistoon on hyvät opasteet sitä ympäröivältä tie- ja katuverkolta ja sen lähtöpaikalla on hyväkuntoinen pysäköintialue, jossa on tilaa noin 10 henkilöautolle. Lähtöpaikan yhteydessä on vanha aittarakennus, jonka seinällä on infotauluissa tarina, kartta ja kuvaus Luistarin tutkimuksista ja itse muinaispuistosta. Muinaispuisto on hyvässä kunnossa ja siihen on mielenkiintoista tutustua tarinapohjaisten kertomusten avulla. Arvio muinaispuiston vaativuudesta on helppo reitti. Kohde kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on myös oma pieni QR-koodilla varustetut infotaulu kohteessa. Muinaispuistossa liikkuja voi hyödyntää myös sen vieressä olevien alueiden palveluita. Kohdekartoitus tehtiin muinaispuistoon 4.11.2021.

Kuva. Muinaispuiston mielenkiintoiset tarinat vievät nykyhetkessä kulkijan menneeseen aikaan.

Kehittämis ehdotukset

- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko (pienillä reittipohjan parannustoimenpiteiden kautta) se soveltua myös esteettömiä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

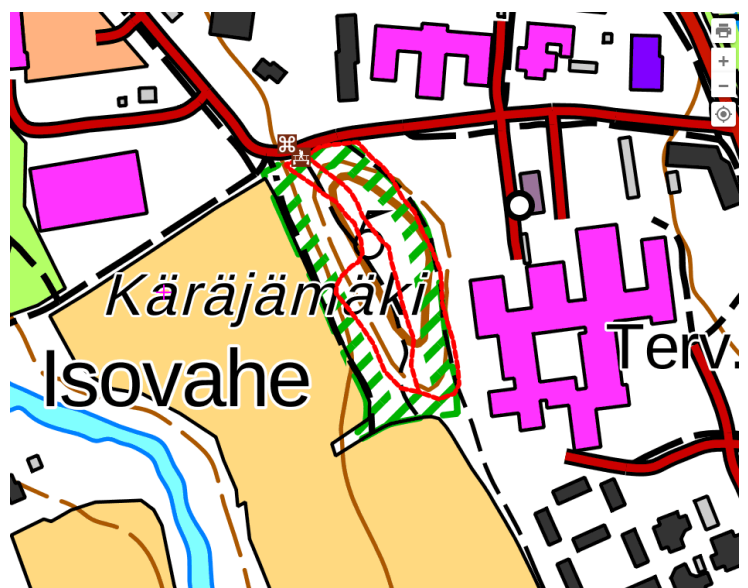
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/luistari/>
- <https://luistari.fi/fi/>
- <https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?webmap=a8111ca81b494964bf41fb3718bd46f0>
- https://www.visitpyhajarvisuomi.fi/wp-content/uploads/EsihistorianEura_esite_netti.pdf
- <https://eira.karttatiimi.fi/#>
- <https://muinaismuistot.info/>
- <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Käräjämäen muinaisjäännösalue

Kohdekuvaus

Euran Käräjämäen laella käytiin tarinan mukaan keskiaikaisia käräjiä. Näiden 12 kiven sanottiin olleen lautamiesten istuimina. Arkeologisten kaivausten perusteella kuitenkin tiedetään, että kivien muodostama ”kärjäympyrä” onkin rautakauden hauta. Käräjämäen kalmisto ajoittuu pääosin rautakauden loppupuolelle 600–1200 jKr. Näkyvissä olevat kymmenet painanteet ovat merkkejä rautakauden lopun ruumishautauksista.

Yksi mielenkiintoisimmista haudoista on Käräjämäen pohjoispäästä, tien toiselta puolelta, löydetty päällikön hauta. Rikkaasti varusteltu, 500-luvun lopulta oleva hauta on entistetty. Soturi oli haudattu puuarkkuun ja mukaan tuonpuoleiseen oli laitettu komea raudoitettu kilpi, puukahvainen miekka, väkipuukko ja keihäs. Haudasta löydettiin myös helavyö, pronssisormus ja kvartsiitista tehty käyttämätön hioinkivi, joka on tulkittu päällikön merkiksi. Muinaiskohteen ylläpidosta ja toiminnasta vastaa Metsähallitus, Rannikon Luontopalvelut. Aluetta hoidetaan Museoviraston ohjauksessa.

Kuva. Helposti saavutettava Käräjämäki sijaitsee Euran kunnan keskusta-alueella.

Nykytila

Käräjämäen muinaispolku on noin 600 metrin mittainen reitti, joka kiertää Käräjämäen rautakautisen kalmistoalueen ympäri. Muinaispolku soveltuu hyvin alueen muinaishistoriasta kiinnostuneille kohderyhmille. Muinaispolulla voi liikkua vain kävellen ja se soveltuu hyvin kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Koko reitin kulkemiseen menee kävellen noin 20 minuuttia samalla tutustuen Käräjämäkeen ja sen muinaisrakennelmiin. Muinaispolulle lähdetään Kärjäjämentieltä (Kärjäjämentie 3, Eura), jossa polun alkupäässä on hyväkuntoinen opastaulu kohteesta. Opastaulussa on kartta sekä historiallinen kuvaus kohteesta. Polkua kavutessa Käräjämäen laelta löytyvät nk. ”Kärjäjäkivet”, jotka suojelevat kahta muinaishautaa. Polun käännöskohtaan tultaessa on lisäksi vielä hyväkuntoinen fiktiivinen infotaulu ja tarina rautakaudelta, joka vie polulla kulkijan muinaisaikaan. Muinaispolun pohjoispuolelta löytyy lisäksi nk. ”Miekkamiehen hauta”, jolla on omat hyväkuntoiset infotaulut kohteesta.

Kärjäjämaelle on kohtuulliset opasteet sitä ympäröivältä tie- ja katuverkolta. Pysäköintipaikkana kohteessa toimii esimerkiksi 150 metrin päässä sijaitsevan Euranrinkilän päiväkodin pysäköintialue. Varsinaista muinaispolun lähtöpaikkaa ei ole varsinaisesti merkitty Kärjäjämentielle. Kärjäjämaella kulkevaa muinaispolkua ei ole merkitty varsinaisin reittimerkein, mutta maastoon urautuneen polun löytäminen näin lyhyellä matkalla onnistuu hyvin ilman reittimerkintöjäkin.

Muinaispolun reittipohja (metsäpolku) on kohtuullisen hyvässä kunnossa ja polun alun kohdalle on tehty pieni silta Kärjäjämentien varren ojan ylittämiseksi. Nousu Kärjäjämaelle on varsin lyhyt, eikä liian jyrkkä tai vaativa. Arvio reitin vaativuudesta on helppo reitti. Kohde kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on myös oma pieni QR-koodilla varustetut infotaulu kohteessa. Polulla liikkuja voi hyödyntää myös sen vieressä olevan Euran taajamakeskuksen palveluita ja saada tilauksesta maksullisia ryhmäopastuksia Alasatakunnan oppaat ry:ltä. Kärjäjämaelle voi tutustua ympäri vuoden ja kohteeseen tutustuminen on maksutonta. Kohteella ei ole talvikunnossapitoa. Kohdekartoitus tehtiin muinaispolulle 4.11.2021.

Kuva. Tutustumista Kärjäjämaen muinaishistoriaan parantavat mielenkiintoiset opas- ja infotaulut kohteesta.

Kehittämisehdotukset

- Kohteen lähialueen tie- ja katuverkolle olisi hyvä lisätä kattavat opasteet kohteeseen sekä lisäksi Käräjämäentielle opaste varsinaiselle muinaispolun lähtöpaikalle. Tässä yhteydessä kannattaisi myös tarkemmin osoittaa Käräjämäentielle tarvittavin opastein kohteen virallinen pysäköintialue.
- Reittimerkintöjä olisi myös hyvä harkita muinaispolun varrelle, jottei alueen ympäristö lähtisi urautumaan muilta kohdin.
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko se pienillä reittipohjan parannustoimenpiteiden kautta soveltua myös esteettömiä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.

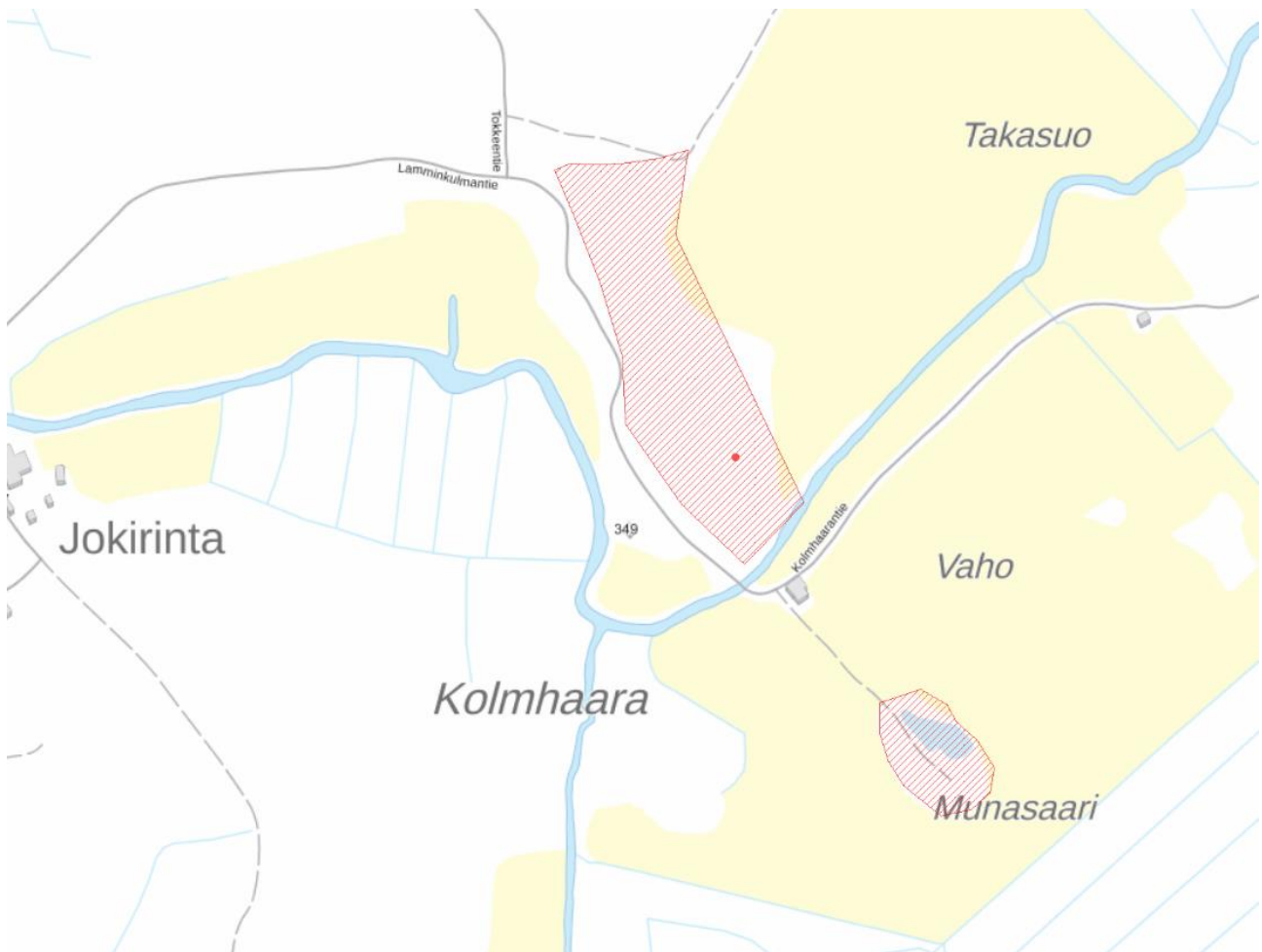
Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/karajamaki/>
- https://www.visitpyhajarvisoutu.fi/wp-content/uploads/EsihistorianEura_esite_netti.pdf
- <https://eira.karttatiimi.fi/#>
- <https://muinaismuistot.info/>
- www.retkikartta.fi
- <https://www.luontoon.fi/karajamaki>
- <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Kolmhaaran kivikautinen asuinpaikka

Kohdekuvaus

Kolmhaaran laaja kivikautinen asuinpaikka- ja kalmistoalue Honkilahdella on saanut nimensä vesistön mukaan, sillä muinaisjäännösalue sijaitsee Hinnerjoen ja Vaaljoen yhtymäkohdassa, jossa vesistöt muodostavat kolme uomaa. Kolmhaarassa on useita löytöalueita ja paikalla on asuttu pitkään. Tämä on selvinnyt kaivauksissa, joita paikalla on tehty 1940-luvulta lähtien. Esiin on tullut erityyppisiä asumusten pohjia ja liesiä, mutta erityisen mielenkiintoisia ovat 26 punamultaa sisältänyttä hautaa, joissa oli myös meripihkakoruja ja piikivestä tehtyjä nuolenkärkiä. Osa näistä on harvinaisia paasiarkkuhautoja. Hautojen ajoituksesta on hyvin ristiriitaista tietoa, ne voivat olla kivikautisia tai ajoittua rautakaudelle. Kaivauksissa löydettiin myös runsaasti saviastianpaloja: Jäkärän keramiikkaa (4300–3900 eaa.) ja tyypillistä kampakeramiikkaa (n. 3900–3500 eaa.). Keramiikan perusteella Kolmhaarassa on siis asunut kaksi eri väestöryhmää eri aikoina. Muinaiskohteen ylläpidosta vastaa Kutin Kyläyhdistys ry.

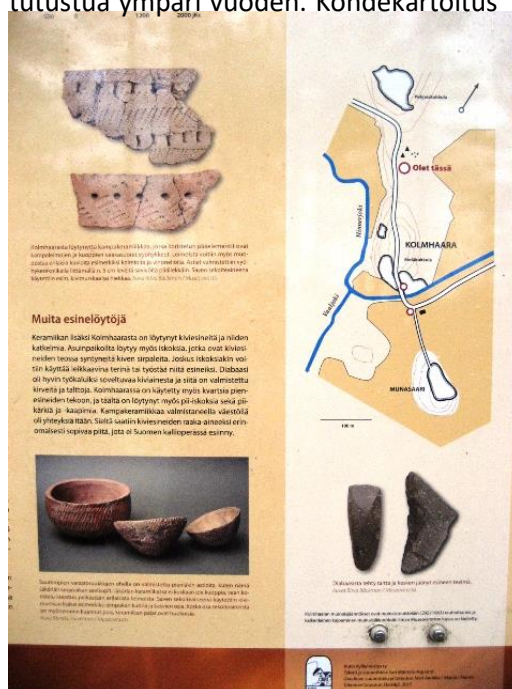
Kuva. Honkilahdella sijaitseva Kolmhaaran muinaiskohde kertoo tarinansa kivilaudelta siellä tehtyjen arkeologisten kaivausten kautta.

Nykytila

Kolmhaaran kivikautinen muinaiskohde koostuu kolmesta toisiaan lähellä olevista hyväkuntoisista infotauluista, joissa kohdetta esitelty siellä tehtyjen arkeologisten kaivausten kautta. Kohteessa ei ole osoitettu varsinaista reittiä näiden infotaulujen välille, mutta ne sijoittuvat kohteiden vieressä kulkevien Kolmhaaran tien ja Lamminkulmantien varrelle noin 230 metrin päähän toisistaan. Kohde soveltuu hyvin alueen muinaishistoriasta kiinnostuneille kohderyhmille. Infotaulujen välin voi liikkua kävellen tai pyöräillen, ja kohde soveltuu hyvin kaikille kohderyhmille (pl. esteettämiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Autolla tultaessa on hyvä etsiä autolle ensin parkkipaikka em. teiden varrelta ja sitten liikkua infotaululta toiselle. Varsinaista pysäköintialuetta ei kohteessa ole osoitettuna, vaan auto pitää pysäköidä em. teiden varteen. Kohteeseen tutustumiseen menee noin 30 minuuttia. Infotauluissa on kartta sekä muinaishistoriallinen kuvaus kohteesta.

Kohteeseen on hyvät opasteet sitä ympäröivältä tie- ja katuverkolta. Varsinaista kohteen lähtöpaikkaa ei ole merkitty, koska kohteessa ei ole virallista reittiä. Infotaulut erottuvat kuitenkin hyvin, sillä ne sijaitsevat em. teiden lähituntumassa. Infotauluihin on merkitty karttaan selkeästi näiden taulujen paikat ja kulkeminen taululta toiselle on helppoa niiden välissä olevaa hyväkuntoista ja tasaista tiepohjaa pitkin. Arvio infotaulujen välisen reitin vaativuudesta on helppo reitti. Kohde kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on myös oma pieni QR-koodilla varustetut infotaulu kohteessa. Kohteeseen tulija voi hyödyntää myös sen vieressä olevan Honkilahden taajaman palveluita. Kohteeseen voi tutustua ympäri vuoden. Kohdekartoitus tehtiin 20.11.2021.

Kuva. Tarinaa kivikautisesta Kolmhaarasta kertovat kohteessa olevat kolme mielenkiintoista infotaulua.

Kehittämisehdotukset

- Kohteeseen olisi hyvä osoittaa virallinen pysäköintipaikka sinne tulijoille, jotta kohteen tiestölle ja niiden maa- ja metsätalouskäyttöön tarkoitetuille liittymille ei aiheutuisi haittaa. Tämä pysäköintipaikka on myös hyvä kohteeseen tuleville teille erikseen viitoittaa.
- Kolmhaarantielle ja Lamminkulmantielle voisi lisätä reittimerkinnot eri infotaulujen välille, jotta kulkeminen näiden välillä helpottuisi.
- Kohteesta olisi hyvä laatia sen viralliselle pysäköintialueelle (lähtöpaikalle) opastaulu, jossa olisi kartta (mm. reittilinjaus eri infotaulujen välillä) ja lyhyt kuvaus kohteesta. Opastaulu sisältäisi lisäksi tiedon mm. kohteen rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjistä sekä kohteessa liikkumisessa huomioitavista asioista sekä lähtöpaikan pysäköintialueen osoitteen.
- Kohteesta olisi hyvä laatia myös virallinen esite, jonka sisältö vastaisi em. uuden opastaulun sisältöä (kartta ja teksti).
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko se pienillä infotaulujen edustojen pohjien parannustoimenpiteiden kautta soveltua myös esteettömiä luontoliikukumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/kolmhaara/>
- <https://aura.karttatiimi.fi/#>
- <https://muinaismuistot.info/>
- www.retkikartta.fi
- <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Yttilän Ottan kulttuuripolku

Kohdekuvaus

Yttilänotta sijaitsee keskellä Köyliön kansallismaisemaa aivan Pyhän Henrikin tien varressa. Maisemallisesti kohde on näyttävä ja Yttilän Ottan alue kuuluu Köyliön valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen. Alueen keskelle pystytetty lipputanko kertoo osaltaan Yttilänotan aikaisemmasta käytöstä nuorison kokoontumispaikkana ja erityisesti Yttilän kyläläisten juhannusjuhlaperinteestä. Yttilän Ottaa (ent. Hiisiniemi) kiertävän polun varrella on yhteensä seitsemän taulua, joista kukin kertoo palan alueen historiaa. Kesän 2005 kaivaukset niemellä tuottivat uutta tietoa tauluihin sisällytettäväksi. Reitti kierretään vastapäivään, kokonaismatka noin 350 m. Reitti on helppokulkuinen. Kulttuurikohteen ylläpidosta vastaa Köyliö-seura ry.

Nykytila

Yttilän Ottan kulttuuripolku sijaitsee aivan Yttilän Ottan uimarannan vieressä. Kulttuurikohde koostuu seitsemästä toisiaan lähellä olevista kohtuukuntoisista infotauluista, joissa kohdetta esitelty siellä tehtyjen arkeologisten kaivausten ja historian kautta. Kohteessa ei ole osoitettu reittimerkinnoin varsinaista reittiä näiden infotaulujen välille, mutta ne sijoittuvat toisistaan näköetäisyydelle. Kohde soveltuu hyvin alueen

historiasta kiinnostuneille kohderyhmille. Infotaulujen välin voi liikkua kävellen ja kohde soveltuu hyvin kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt -pehmeän maapohjan vuoksi). Kohteessa on autoille hyvin pysäköintitilaa (noin 20 autolle) uimarannan pysäköintialueella. Kohteeseen tutustumiseen menee noin 15 minuuttia. Infotauluissa on valokuvia sekä niihin liittyvä historiallinen kuvaus kohteesta.

Kohteeseen on hyvät opasteet sitä ympäröivältä tie- ja katuverkolta. Varsinaista kulttuuripolun lähtöpaikkaa ei ole erikseen merkitty, mutta siinä on ensimmäinen em. infotauluista. Infotaulut erottuvat maastosta kohtuullisen hyvin, ja ne sijaitsevat lähellä toisiaan. Kulkeminen infotaululta toiselle on helppoa niiden välissä olevaa hyväkuntoista ja tasaista maapohjaa pitkin. Arvio infotaulujen välisen reitin vaativuudesta on helppo reitti. Kohteeseen tulija voi hyödyntää myös sen vieressä olevan Yttilän Ottan uimarannan palveluita. Kohteeseen voi tutustua sulanmaan aikaan. Kohdekartoitus tehtiin 23.10.2021.

Kuva. Yttilän Ottan kulttuuripolku sijoittuu Köyliön valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen.

Kehittämisehdotukset

- Kohteen nykyiset infotaulut olisi hyvä puhdistaa ja tarvittaessa myös muutoin kunnostaa.
- Kulttuuripolun lähtöpaikalle olisi hyvä laatia opastaulu kohteesta, jossa olisi kartta (mm. reittilinjaus eri infotaulujen välillä) ja lyhyt kuvaus kohteesta. Opastaulu sisältäisi lisäksi tiedon mm. kohteen rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjistä sekä kohteessa liikkumisessa huomioitavista asioista sekä lähtöpaikan pysäköintialueen osoitteen.
- Kohteesta olisi hyvä laatia myös virallinen esite, jonka sisältö vastaisi em. uuden opastaulun sisältöä (kartta ja teksti).
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko se pienillä kulttuuripolun pohjan parannustoimenpiteiden kautta soveltua myös esteettömiä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

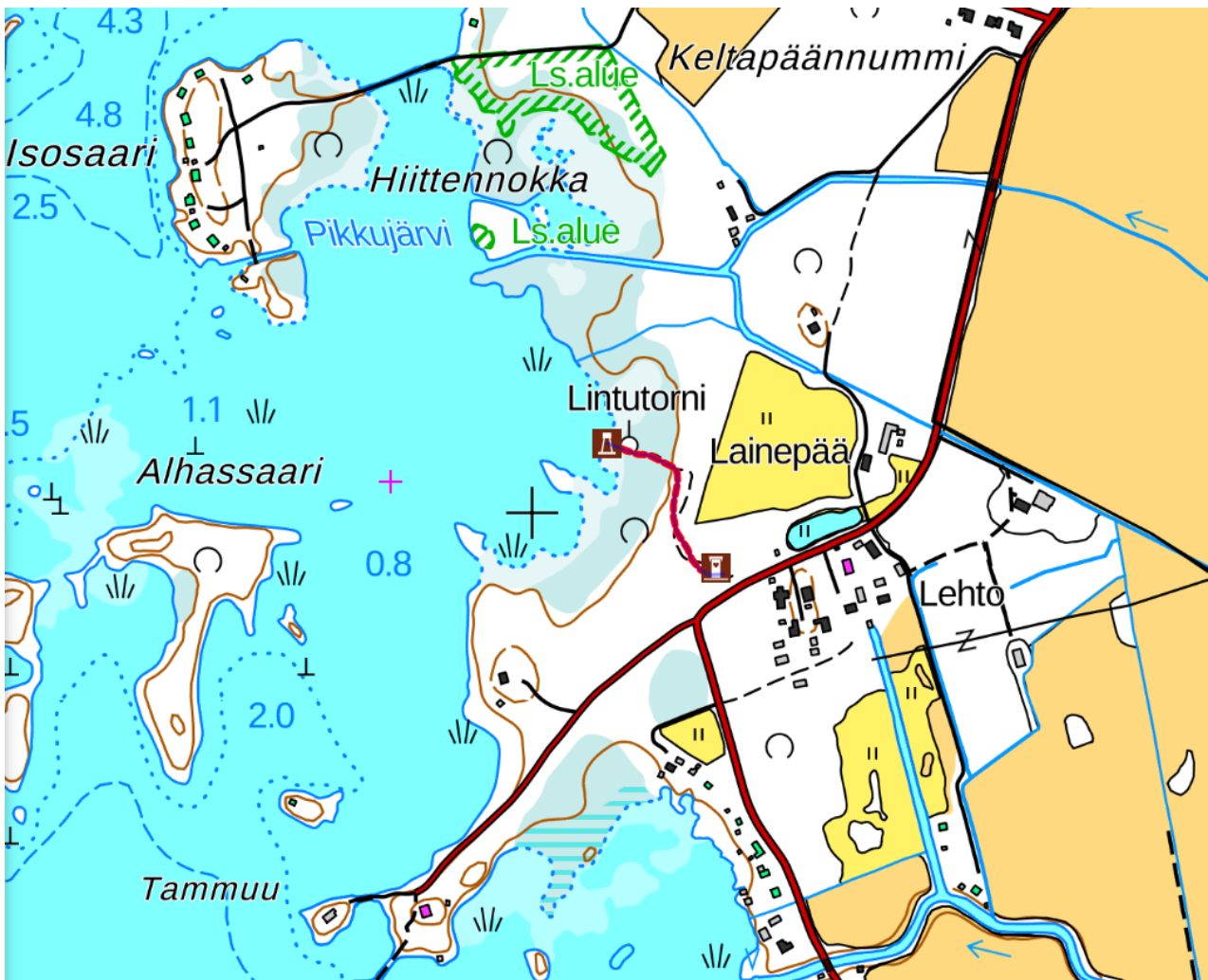
- <http://www.koylio-seura.fi/image/perinnejaosto/opastaulut/opastaulut2015.pdf>
- <https://sakyla.karttatiimi.fi/>
- https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhoito/read/asp/r_alue_det.aspx?ALUE_ID=319400002

Sarvonlahden lintutornipolku

Kohdekuvaus

Säkylän Rantatieltä käännetään Pioneeriltielle, josta on opastus paikalle. Kohteen pysäköintipaikalta on lyhyt kävelymatka tornille. Sarvonlahden lintutorni on erinomainen havainnointipaikka erityisesti kevät- ja syysmuuton aikana. Kesäaikaan metsässä laulaa useita mustapää- ja lehtokerttuja, sirittäjiä ja joskus myös pikkusieppo. Tornin edustalla kasvaa Säkylän Pyhäjärven laajin ruovikko. Sarvonlahden linnusto on hyvin monipuolinen, ja tornista onkin havaittu lähes sata lintulajia. Esimerkiksi Satakunnan ensimmäinen silkkihaikara viihtyi juuri Sarvonlahdella. Keväisin härkälintujen huutokonsertti on kokemuksen arvoinen. Syksyllä paikalla yöpyy joutsenia ja hanhia, usein monta eri lajia. Kohteen ylläpidosta ja toiminnasta vastaa Metsähallitus.

Kuva. Sarvonlahden lintutornipolku sijaitsee Pyhäjärven rannalla.

Nykytila

Sarvonlahden lintutornille menevä hyväkuntoinen polku on noin 240 metrin mittainen nauhamainenreitti. Lintutornipolku soveltuu hyvin alueen linnustosta kiinnostuneille kohderyhmille. Polulla voi liikkua kävellen tai maastopyörällä ja se soveltuu hyvin kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Lintutornipolulle lähdetään kohteen hyväkuntoiselta pysäköintialueelta (Pioneeritie 107, Säkylä), jossa on tilaa noin 20 henkilöautolle. Polun alkupäässä on hyväkuntoinen opastaulu, mutta jossa ei ole varsinaisia tarkempia tietoja (tekstikuvaus ja kartta) kohteesta. Lisäksi polun alkupäässä on hyväkuntoinen kuivakäymälä. Polulla ei ole reittimerkintöjä, mutta maastoon urautuneen polun löytäminen näin lyhyellä matkalla onnistuu hyvin ilman reittimerkintöjäkin. Polun päässä on hyväkuntoinen kolmikerroksinen lintutorni, josta on mahdollista tarkkailla Pyhäjärven rannalla olevia lintuja. Lintutornin alaosan edustalla on kohtuukuntoinen infotaulu Pyhäjärvestä.

Kohteeseen on hyvät opasteet sitä ympäröivältä tie- ja katuverkolta. Lintutornille menevä polku kulkee tasaisessa ja helppossa maastossa. Arvio reitin vaativuudesta on helppo reitti. Polulla liikkuja voi hyödyntää sen vieressä olevien taajama-alueiden palveluita. Kohteeseen ja sen linnustoon voi tutustua sulan maanaikaan. Kohdekartoitus tehtiin lintutornipolulle 15.11.2021.

Kuva. Sarvonlahden lintutornista on helppo tarkkailla Pyhäjärven alueen lintuja.

Kehittämis ehdotukset

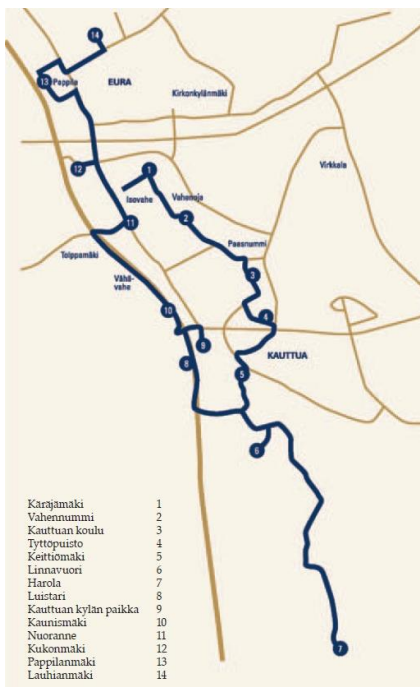
- Lintutornipolun lähtöpaikan opastaulun yhteyteen olisi hyvä jatkossa laatia tekstikuvaus ja kartta kohteesta, joissa on kuvattuna polun reittilinjaus ja itse kohde sekä lähtöpaikan pysäköintialueen osoite. Opastaulu sisältäisi lisäksi tiedon mm. reitin varren rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjistä sekä reitillä liikkumisessa huomioitavista asioista.
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko se pienillä reittipohjan parannustoimenpiteiden kautta soveltua myös esteettömiä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille. Tässä yhteydessä olisi hyvä selvittää myös esteettömän lintulavan rakentamisen mahdollisuus nykyisen lintutornin viereen.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/company/sarvonlahden-lintutorni/>
- <https://www.satakunnanlinnut.fi/lintupaikkoja/lintupaikkoja-sakyla/>
- www.retkikartta.fi
- <https://sakyla.karttatiimi.fi>

Aikamatka Euran esihistoriaan

Mitä tekee kaksi naista suvikuussa 4846 kesää sitten Käräjämäen rannalla? Kun meri huuhtoo siinä rantakiviä aivan lähellä. Mitä miettii mies Kauttuan Linnavuoren laella suojakuussa 1129 kesää sitten? On rautakausi ja tuuli jäytää miehen polvea. Euran muinaispolku Aikamatka esihistoriaan kulkee nimensä mukaisesti ajassa. Se tekee lähellämme olevaa kulttuuriperintöä tutuksi kiinnostavalla tavalla. Reitti kuljettaa sinut Euran kivikauteen ja vie katsomaan elämää rautakaudella. Muinaispolku kiertää alueen keskustaajamien tärkeimmät muinaisjäännösalueet. Saat eläytyä muinaisihmisen elämään ja tietää, miten Eurassa elettiin kivikaudella ja rautakauden loppupuolella. Aikamatka esihistoriaan -reitti kulkee pääosin pyöräteillä, mutta muutamassa kohdassa se on linjattu pelkästään kävellen kuljettavaa polkua pitkin. Reitti kulkee suhteellisen helpossa maastossa. Aikamatka esihistoriaan -reitin varrella on 12 taulua. Reitin ylläpidosta vastaa Euran kunnan kulttuuripalvelut. Tälle reitille ei tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

Kuva. Euran muinaispolku Aikamatka esihistoriaan.

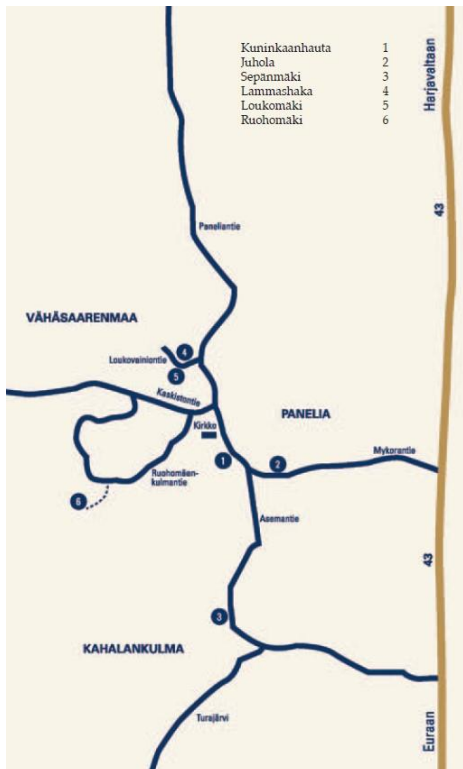
Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- https://www.visitpyhajarviseutu.fi/wp-content/uploads/EsihistorianEura_esite_netti.pdf
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/elavan-esihistorian-eura/>

Panelian kylän pronssireitti

Satakunta liittyy läntisen eli skandinaavisen pronssikulttuurin piiriin. Se on ollut kiinteässä yhteydessä Skandinaviaan, josta on kulkeutunut tänne pronssiesineitä ja uusi hautaustapa, kivistä rakennetut röykkiöt, ns. hiidenkiukaat. Tuskin muualla Suomessa pronssikautisia röykkiöitä on yhtä tiheässä kuin Paneliassa. Kylän laaja peltoaukea oli pronssikaudella n. 1500–500 eKr. suojaisa merenlahti, jonka matalat rannat olivat asutukselle erityisen suotuisia. Muinaisen lahden rantamia seurailee edelleenkin hautaröykkiöiden ketju, joka pohjoisessa jatkuu Nakkilaan ja Harjavaltaan. Seudulle on tyypillistä, että röykkiöt on rakennettu loiville rinteille lähelle pronssikautista merenrantaa, toinen tyypillinen piirre on röykkiöiden poikkeuksellisen suuri koko. Panelian alueella tunnetaan edelleen yli 100 pronssikautista hautaröykkiötä, lisäksi on tietoja kymmenistä aikanaan tuhoutuneista hiidenkiukaista. Kuudella Panelian pronssikaudenröykkiöllä on opastaulut, joissa kerrotaan, millaista elämä täällä oli silloin, kun röykkiöt rakennettiin. Reitin ylläpidosta vastaa Euran kunnan kulttuuripalvelut. Tälle reitille ei tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana. Panelian muinaiskohteiden kehittämisestä vastaavat eri yritykset ja organisaatiot (kohteiden kummeina) sekä Euran kulttuuripalvelut.

Kuva. Panelian kylän pronssireitti.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- https://www.visitpyhajarvisoutu.fi/wp-content/uploads/EsihistorianEura_esite_netti.pdf
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/elavan-esihistorian-eura/>

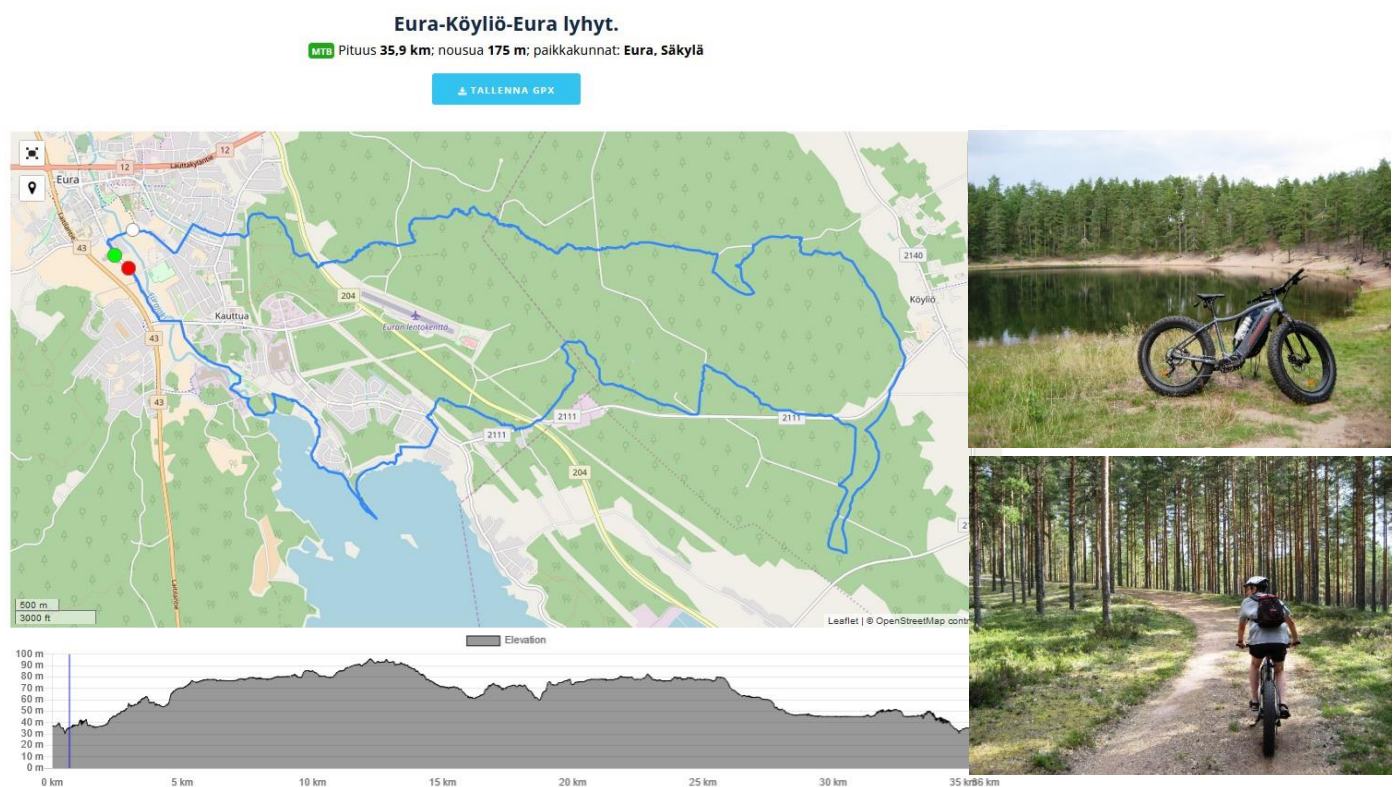
2.3 Maastopyöräilyreitit

Pyhäjärvisseudulla on paljon ulkoilureittejä, joissa on patikoinnin lisäksi myös hyvä maastopyöräillä. Lisäksi seudulla on myös paljon muita epävirallisia maastopyöräilyreittejä, jotka hyödyntävät erityyppisiä reittipohjia, kuten polkuja, kuntoratoja sekä metsäauto- ja sorateitä. Maastopyöräilyreittivalikoima on siis hyvin laaja ja jokaiselle kohderyhmälle löytyy hyvin omat reittinsä aina aloittelijoista aktiiviharrastajiin. Nykyisiä ja potentiaalisia maastoreittejä on seudulla useampi satakilometriä.

Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana tehtiin kohdekartoitukset varsinaisille ulkoilureiteille ja samalla kartoitettiin myös näiden reittien maastopyöräilyn olosuhteet. Näiden kohdekartoitusten tulokset on kuvattuna tarkemmin edellä olevissa kappaleissa ”2.1 Vaellus- ja ulkoilureitit” ja ”2.2 Luonto- ja kulttuuripolut”.

Alla on lyhyesti listattuna Pyhäjärvisseudun nykyisiä maastopyöräilyreittejä, jotka kulkevat pääosin ulkoilureittipohjilla. Epävirallisia reittejä ei ole tässä vaiheessa vielä listattuna alla, sillä niihin ei ole tehty varsinaisia kohdekartoituksia, eikä niiden kunnosta ja muusta nykytilasta näin ollen ole vielä riittävästi tietoa.

- **Huovinrinteen ulkoilureitti**
- **Harjureitti**
- **Kepola-Kauttua ulkoilureitistö**
- **Sieravuoren ulkoilureitti**
- **Kaarnikka-Metsäjärvi polku ja Kertun metsäpolku**
- **Hiittenkarin luontopolku**
- **Euran kuntoradan 10 km latupohja/sivulenkki (Harvasten hiihtoreitti)**

Kuva. Pyhäjärvisseudulta löytyy monipuolisia vaihtoehtoja maastopyöräilyyn eri kohderyhmille.

Kehittämisehdotukset

- Kohdekartoitusten perusteella Pyhäjärvisuudun maastopyöräilyreittien nykyistä viestintää pitäisi kehittää. Aineistoa reiteistä on tällä hetkellä kohtuullisen vähän ja sitä ei ole kootusti saatavilla. Lisäksi reiteistä ei ole tehty varsinaisia reittikuvauksia maastopyöräilijää ajatellen. Tiedon saanti käyttäjänäkökulmasta on siis tällä hetkellä liian vähäistä.
- Edellä mainittu huomioiden eri maastopyöräilyreittikohteet vaatisivat tarkemman reittikuvauksen, jossa olisi kerrottuna mm. reitin pituus, nimi, soveltuvuus eri käyttäjäryhmille (reitin vaativuus), reitin varren nähtävyydet, palvelut ja muut toiminnot, reittipohja jne. Maastopyöräilyreiteille olisi hyvä laatia sähköiset reittikohtaiset esitteet, joissa olisi sijaintikartta reitistä sekä varsinainen em. reittikuvaus.
- Maastopyöräilyreittiesitteet olisi hyvä koota käyttäjille helposti saavutettaviin paikkoihin, esim. Euran ja Säkylän kuntien internet-sivuille sekä kuntien sosiaaliseen mediaan. Lisäksi reittiesitteitä voisi tulostaa valitun kappalemäärän kuntien palvelupisteisiin (mm. kunnantaloille, kirjastoille, infopisteille sekä liikuntahalleille).

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/ulkoiluja-vaellusreiti/>
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/pyoraily/>
- <https://jalki.fi/areas/39-sakyla>
- <https://jalki.fi/areas/187-eura>
- <https://www.sakylanharjun-polkujuoksu.com/>

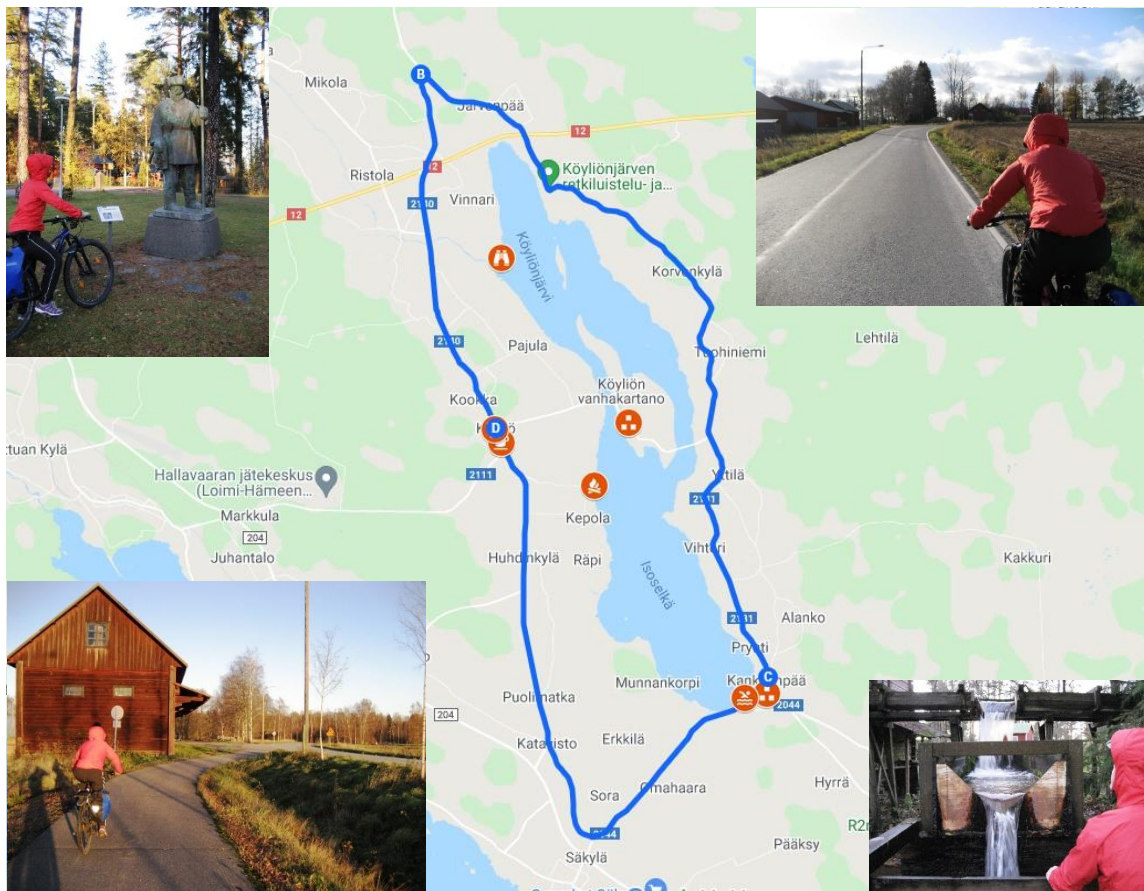
2.4 Retkipyöräilyreitit

Köyliönjärven kierros, 31/50 km

Kohdekuvaus

Köyliönjärven kiertävä pyöräilyreitti kulkee Köyliönjärven luonnon kauniissa kansallismaisemassa vieden sitä pyöräilevän matkalle menneeseen erilaisten muinais- ja historiallisten kohteiden kautta. Lisäksi reitti tarjoaa mahdollisuuden tutustua Köyliönjärven monipuoliseen luontoon mm. sen varren lintutornin ja hienojen rantapaikkojen kautta. Reitin varren kylien läpi pyöräiltäessä voi tutustua niiden nykyiseen elämään ja ympäröivään maalaismaisemaan. Reitin erikoisuutena on Kirkkosaari. Järven keskellä oleva saari, jossa on kaunis puukirkko. Lisäksi reitillä on mahdollisuus soutaa veneellä Köyliönjärven pohjoisosassa olevalle Kirkkokarille, jolla on aiemmin arveltu olleen Pyhän Henrikin kappeli. Reitin varrella on useita uimarantoja, joissa on mahdollisuus pulahtaa välillä vilvoittelemaan. Uimarannat tarjoavat mahdollisuuden myös eväiden nauttimiseen niiden laavuilla ja grillikatoksilla. Reittiä talvella pyöräiltäessä löytyy Köyliönjärven jäältä retkiluistelu- ja potkukelkkareitti, jota on mahdollista käydä kokeilemassa.

Reitin pituus on noin 31 kilometriä ja poiketessa sen varren kaikissa käyntikohteissa noin 50 kilometriä. Reitille voi lähteä mistä tahansa sen varrelta. Reitin läheisyydessä on kaksi laavaa, kauppa ja nähtävyyksiä, kuten Kankaanpään kylän Kuninkaanlähde. Pyöräilyreitti kulkee koko matkaltaan helppokulkuisella päällystetyllä maantiellä tai pyörätiellä, jolla ei juuri ole erityisiä korkeuseroja. Reitillä ei ole varsinaista ylläpitäjää, eikä sitä ole merkitty maastoon. Reitillä kulkeminen tapahtuu omalla vastuulla.

Kuva. Köyliönjärven kierros on helppo päiväpyöräilykohde eri kohderyhmille.

Nykytila

Köyliönjärven kierros on ympyräreitti, joka on mahdollista kiertää joko kokonaan tai sitten oikaisten Kirkkosaaren kautta (ns. Kirkkosaaren lenkki). Reitti on mahdollista kulkea myös vain osin, sitä sivuavien muiden retkipyöräilyreittien (Huovintie, Pyhän Henrikin tie, Valtakunnallinen pyörämatkailureitti nro. 12, Pyöräile esihistoriaan ja kansallismaisemaan ja Säkylän maisemareitti) osalta.

Pyöräilyreitti soveltuu kaikille retkipyöräilyn kohderyhmille ja arvio reitin vaativuudesta on helppo reitti. Koko reitin kulkemiseen menee pyöräillen noin kaksi tuntia ilman sen varren käyntikohteita ja tutustumalla sen varren käyntikohteisiin noin viisi tuntia. Reitillä ei ole varsinaista lähtö- ja/tai päätepistettä ja sille on helppo lähteä sen varren eri käyntikohteiden pysäköintialueilta. Reitiltä puuttuu nykyisin reitin varren reittiopasteet ja varsinaiset opastaulut (jossa kohde olisi kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa), mutta sillä liikkuminen on helppoa ilman eksymistä, sillä reitti seuraa Köyliönjärven rantaa. Reitin varren käyntikohteisiin on pääosin hyvät opasteet reitiltä.

Reitin varren päällyste on hyväkuntoista koko reitin varrella sekä itse sen maantie- että pyörätieosuuksilla, eikä reitillä ole jyrkkiä nousuja tai laskuja. Reitti on vähäliikenteinen, rauhallinen ja turvallinen pyöräillä. Reitin varren ainoita potentiaalisia vaaranpaikkoja pyöräilijälle on valtatie 12 tasoylitys Köyliönjärven koillisosassa. Reitin varrella on useita Säkylän kunnan liikuntapalveluiden kuntosuorituslaatikkoja, joiden sisällä olevaan kuntosuorituslistaan on mahdollista kirjata omat kuntosuorituksensa reitillä. Reitillä pyöräilevä voi hyödyntää sen varren eri käyntikohteiden palveluita (mm. kaupat, kahvilat, ravintolat, uimarannat, laavut, lintutorni, museot, historia- ja muinaisnähtävyydet, kulttuuripolku sekä kuivakäymälät jne.). Kohdekartoitus tehtiin reitille 23.10.2021.

Kuva. Köyliönjärven kierroksella on runsaasti erilaisia luonto- ja kulttuurikohteita nähtäväksi ja koettavaksi.

Kehittämisehdotukset

- Köyliönjärven kierrokselle olisi hyvä laatia varsinainen tarkempi kehittämissuunnitelma, jossa suunniteltaisiin tarkemmin sen varren eri kehittämiskohteet ja toimenpiteet.
- Maastokartoituksen ja tausta-aineistoanalyysin perusteella Köyliönjärven kierrokselle olisi hyvä suunnitella reittimerkinnot (viitat ja opasteet) ja opastaulut (sen varren lähtöpaikoille). Opastauluissa reitti olisi kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa ja siinä olisi lisäksi tiedot mm. reitin varren nähtävyyksistä, palveluista ja eri toiminnoista, ylläpitäjästä sekä reitin kulkemisessa huomioitavista asioista.
- Lisäksi reitistä olisi hyvä laatia varsinainen retkipyöräilyreittiesite (sähköinen ja paperinen) sekä miettiä kenen/keiden vastuulla reitin ylläpito voisi jatkossa olla ja sopia mahdollisten yksityisten maanomistajien kanssa reitin ja sen varren kohteiden käytöstä.
- Köyliönjärven kierroksen voisi yhdistää sen länsipuolella olevaan Tour de Pyhäjärvi retkipyöräilyreittiin, jolloin nämä retkipyöräilyreitit yhdessä tarjoaisivat selkeästi pidemmän ja houkuttelevamman reittivaihtoehdon esim. yhden viikonlopun mittaiselle pyöräretkelle.
- Reitin varren eri käyntikohteiden osalta olisi myös hyvä miettiä, voisivatko ne soveltua joko nykyisellään tai pienen parannuksen myös esteetöntä luontoliikennemahdollisuuksia tarvitseville henkilöille (esim. nykyisten rantapaikkojen ja uimarantojen laavujen ja grillikatosten käyttö).

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.visitpyhajarvisuomi.fi/company/pyorailyreitti-koylionjarven-kierros/>
- <http://www.koylio-seura.fi/image/perinnejaosto/opastaulut/opastaulut2015.pdf>

Tour de Pyhäjärvi, 74 km

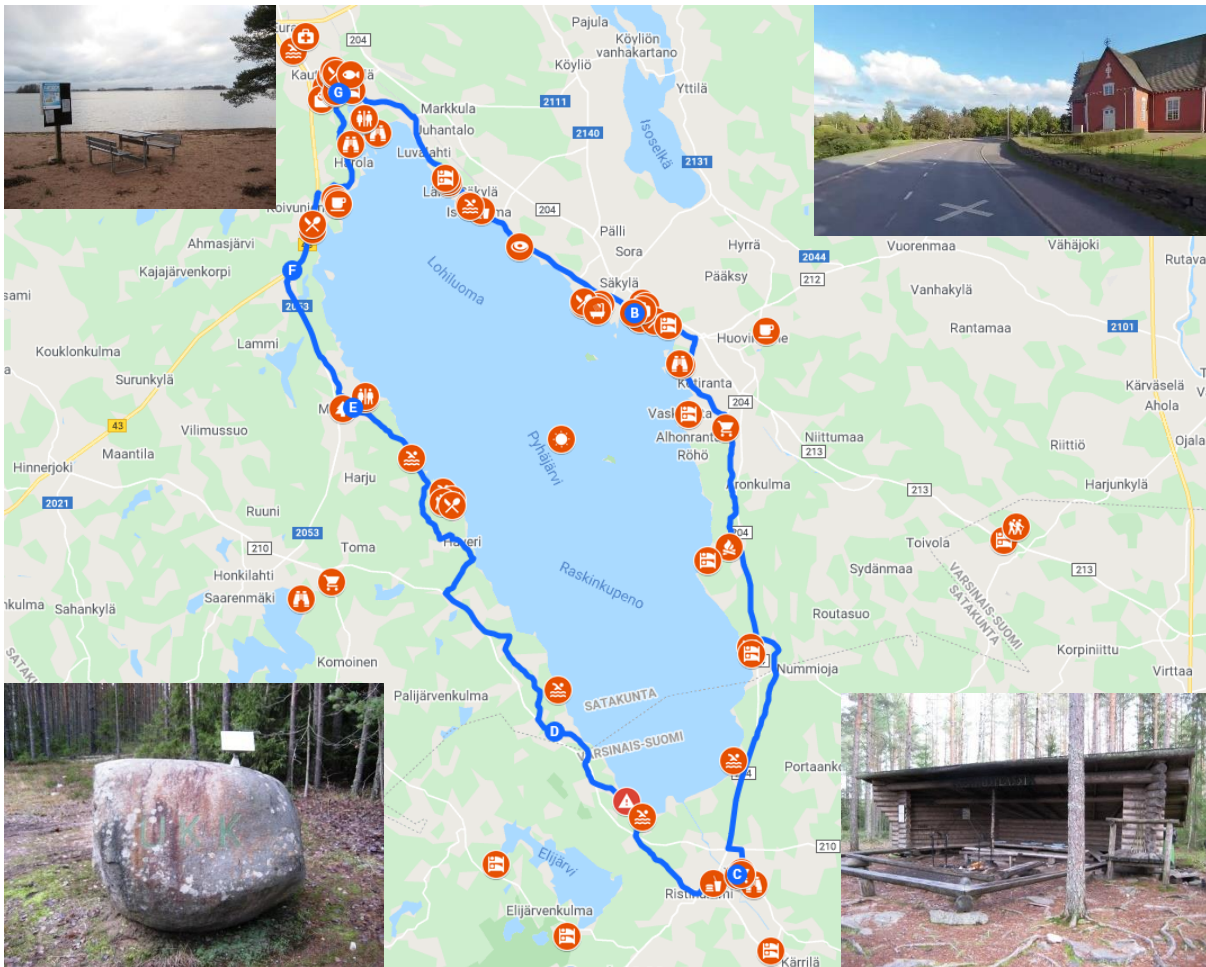
Tour de Pyhäjärvi on retkipyöräilyyn suunniteltu reitti, joka kiertää Lounais-Suomen suurimman järven, Säkylän Pyhäjärven ympäri päällystettyjä ja päällystämättömiä teitä pitkin. Reitlin linjauksessa on painotettu pyöräilyn turvallisuutta ja pyöräilyä pääosin sivuteillä. Reitti kulkee osin luonnon keskellä metsäteillä ja järvimaisemissa. Reitlin varrella on tarjolla monenlaisia palveluita kuten kauppiaita, kahviloita ja uimarantoja sekä majoitusta. Reitlin voi kiertää päiväretkenä tai kahtena päivänä majoituksen kera.

Matkan varrella on jonkin verran korkeuseroja, mutta pääsääntöisesti reitti kulkee tasaisessa maastossa. Reitille voi liittyä mistä tahansa matkan varrelta. Reitlin lähtöpiste on Eurassa Kauttuan Ruukinpuistossa ja se kulkee Euran, Säkylän ja Pöytyän Yläneen taajamien sekä monen kylän läpi. Reitlin varrella on monia käyntikohteita, kuten Ruukinpuisto, Ruukinpuiston ja Hiittenkarin luontopolut, mm. Rantatie (Museotie, pituus 10 km), Sarvonlanlahden lintutornipolku, Kerkosplassi, Sieravuori ja Harolanlehto.

Reitti on osa maakuntien välistä matkailuyhteistyötä. Reitti on suunniteltu Säkylän Pyhäjärven alueen luontomatkailemishankkeen toimesta. Reitti on vaatimuudeltaan helppo reitti, sillä kulkee teitä pitkin, eikä reitillä ole suuria korkeuseroja. Reitti soveltuu parhaiten retkipyöräilyyn. Suositeltavia pyöriä ovat mm. hybridit, maastopyörät ja cyclocross-pyörät. Pyöräilyreitlin kiertäminen kestää noin 4–8 tuntia matkanopeudesta riippuen. Reittiä ei ole merkitty maastoon. Reitlin linjaus on saatavilla digitaalisessa muodossa ja painettuna.

Reitillä ei ole virallista ylläpitäjää. Tälle reitille ei tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisuodun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

Kuva. Tour de Pyhäjärvi retkipyöräilyreitti kiertää Pyhäjärven ympäri monen hienon käyntikohteen kautta.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.outdoorssatakunta.fi/kohde/tour-de-pyhajarvi-pyorailyreitti-74-km/>
- <https://www.visitpyhajarvisuotu.fi/tour-de-pyhajarvi/>
- <https://www.visitpyhajarvisuotu.fi/wp-content/uploads/Tour-de-Pyh%C3%A4j%C3%A4rvi-esite.pdf>

Pyhäjärvisuuden muut retkipyöräilyreitit

Köyliönjärven ja Pyhäjärven kiertoksen lisäksi seudulla on myös muita alla olevia mielenkiintoisia retkipyöräilyreittejä, joille ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisuuden ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana. Nämä reitit on koostettu yhdessä muiden seudun ulkoilureittien ja -kohteiden kanssa tämän kehittämissuunnitelman liitteenä 1 olevaan nykytilakarttaan.

Muut retkipyöräilyreitit ja niiden kohdesivustot ja lähteet:

- **Pyhän Henrikin tie, 140 km**
  - <https://www.henrikinvaellus.fi/pyhan-henrikin-tie-kartalla>
- **Valtakunnalliset pyörämatkailureitit (numerot: 12, 41, 43 ja 59)**
  - http://www.polkupyoraily.net/wiki/Luokka:Valtakunnalliset_py%C3%B6r%C3%A4reitit
  - Retkeilyn GT-kartta (Etelä-Suomi)
- **Pyöräile esihistoriaan ja kansallismaisemaan, 40 km**
  - <https://www.visitpyhajarvisuutu.fi/company/pyorailyreitti-eura-sakyla-koylio/>
  - <https://www.outdoorssatakunta.fi/kohde/pyoraile-esihistoriaan-ja-kansallismaisemaan-pyhajarvisuudulla-eura-sakyla-ympyrareitti-40-km/>
- **Pyöräilyreitti Eura–Kiukainen–Tuiskula, 31 km**
  - <https://www.visitpyhajarvisuutu.fi/company/pyorailyreitti-eura-kiukainen-tuiskula/#more-755>
- **Säkylän maisemareitti, 18 km**
  - <https://www.visitpyhajarvisuutu.fi/company/sakylan-maisemareitti/>
  - <https://www.sakyla.fi/matkailu/nahtavyudet/luontopolut/>
  - Maisemareitistä laadittu paperinen kartta-aineisto (1998)
- **Säkylän luontoreitti, 22/32 km**
  - <https://www.sakyla.fi/matkailu/nahtavyudet/luontopolut/>
  - Luontoreitistä laadittu paperinen kartta-aineisto (1998)
- **Pyöräilyreitti harjunkierro, 48 km**
  - <https://www.visitpyhajarvisuutu.fi/company/pyorailyreitti-harjunkierro/>
- **Pyöräillen Raumalta Euraan, 43 km**
  - <https://www.visitpyhajarvisuutu.fi/company/pyorailyreitti-rauma-eura/>

2.5 Melontareitit ja kosket

Pyhäjärvisuudulla on paljon erilaisia vesistökohteita, joissa voi tutustua niiden lähellä oleviin ulkoilureitteihin ja -kohteisiin. Pyhäjärvisuuden ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana käytiin tutustumassa osaan näistä kohteista, mutta näihin ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta. Alla on lyhyesti listattuna Pyhäjärvisuuden nykyisiä melontakohteita:

- **Pyhäjärvi**
- **Koskeljärvi**
- **Köyliönjärvi**
- **Eurajoki**
  - *Eurajoen koskia ovat mm. Kauttuankoski, Eurakoski ja Paneliankoski.*
- **Pyhäjoki**
- **Yläneenjoki**

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.visitpyhajarseutu.fi/melonta-ja-sup-lautailu/>
- <https://retkipaikka.fi/sakylan-pyhajarvi-palkitsee-retkimelojan-upeilla-maisemilla-ja-monipuolisilla-palveluilla/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/eurajoki/>
- <https://retkipaikka.fi/kartta/>
- <https://www.luontoon.fi/retkikohteet?Aktiviteetit=Koskenlasku,Melonta,Veneily>

Eurajoen Kauttuankoski

Eurajoen Kauttuankoski virtaa Kauttuan Ruukinpuiston läpi. Alisessa koskessa on toiminut kaksi myllyä, joista ovat jäljellä kivijalat molemmiin puolin jokea. Koski on arvokas myös luontoarvoiltaan. Koskea reunustaa lehtomainen metsä ja kirkkaan veden alla kivien raoissa lymyilee rapuja. Talvisin koskesta voi bongata alueella yleisesti talvehtivan koskikaran. Kohteen osoite on Sepäntie 1, Kauttua. Kohteessa käytiin maastokäynnin 4.11.2021 yhteydessä, mutta tähän kohteeseen ei tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisuuden ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

Kuva. Voimakkaasti virtaava Kauttuankoski on komea luontonähtävyys.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/nahtavyudet/>
- <https://www.retkikartta.fi/>
- https://www.visitpyhajarviseutu.fi/wp-content/uploads/Kauttuan_ruukinpuisto_suomi_2017a.pdf

Pyhäjoen korvenkylän koski

Myllyn rakentamiselle edullisia koskia on Pyhäjoessa ollut paljon, onhan joessa ollut eri aikoina toistakymmentä vesimyllyä. Korvenkylässä on ollut aikoinaan kaksi myllyä. Joen yläjuoksulla sijaitsevaa myllyä kutsuttiin yliseksi myllyksi, ja sen osakkaina olivat Rantaseppä ja Reko. Toinen mylly sijaitsi Pyhäjoen alajuoksulla ja se oli siis sijaintinsa mukaan alinen mylly.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/korvenkylan-alinen-mylly/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/kulttuuri/museot-ja-muut-kulttuurikohteet/museomylly/>
- <https://www.retkikartta.fi/>

Melontapalvelut

Melonta-aktiviteetteja ja välinevuokrausta ulkoilijoille Pyhäjärvisseudulla tarjoavat mm. seuraavat toimijat. Tarkempi kuvaus näiden toiminnasta löytyy kunkin toimijan alla olevan linkin kautta.

Euran kanoottiklubi

- <https://ekk.sporttisaitti.com/>
- Eura-joen varrella seuralla on mm. melontavaja ja melontakeskus.

Avec Marja

- <https://avecmarja.fi/melontaretket/>

Ilo Adventures

- <https://iloadventures.com/>

Lomakeskus Sieravuori

- <https://www.sieravuori.fi/>

2.6 Hiihtoreitit ja -ladut

Talvi antaa ulkona liikkujalle mahdollisuuden kokoa luonto aivan uudella tavalla. Pyhäjärvisseudulla on paljon erimittaisia ja erilaisia hiihtoreittejä- ja latuja, joista jokainen voi valita itselleen mieleisensä. Hiihtoreittien varrella on runsaasti retkeilypalveluita ja toimintoja, joita hiihtäjä voi myös matkallaan hyödyntää. Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana käytiin tutustumassa osaan näistä hiihtoreiteistä ja -laduista, mutta näihin ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta. Alla on lyhyesti listattuna Pyhäjärvisseudun nykyiset hiihtoreitit ja ladut:

- **Pyhäjärven ladut (Sieravuori-Kauttua-Arena-liissalo-Röhöranta), noin 37 km, ei valaistu**
- **Kauttua-Kepolan reitin ja Harrin Patin ladut, 19 km, josta Harrin Patin 3 km latu valaistu**
- **Sieravuoren latu, 10 km, josta 2 km on valaistua latua**
- **Harjureitin ladut, 25 km, josta noin 10 km valaistua latua**
- **Huovinrinteen ladut, 18,9 km, josta 9,3 km valaistua latua**
- **Köyliönjärven ladut, 25 km, ei valaistu**
- **Mestarin lenkin latu, 4,6 km, josta 3,9 km valaistua latua**
- **Kankaanpään kuntoradan ja Kertun metsäpolun ladut, 8,8 km, josta kuntorata 2,5 km valaistu**
- **Kiuasradan latu, 3 km, valaistu**
- **Euran kuntoradan latu, 5 km, valaistu**
- **Harvasten hiihtoreitin latu 10 km, ei valaistu**
- **Hinnerjoen kuntoradan latu, 1,9 km, valaistu**
- **Panelian kuntoradan latu, 0,9 km, ei valaistu**
- **Honkilahden kuntoradan latu, 1,0 km, valaistu**
- **Lauhianmäen latu, ei valaistu?**
- **Kuurnamäen kyläyhdistyksen latu, ei valaistu?**
- **Urheilukenttä-Euranrinkilä latu, 1,5 km, valaistu?**
- **Kauttuan metsän latu, 3,2 km, ei valaistu**
- **Kauttua-Kiiskinmäen latu, 3 km, ei valaistu**
- **Latu Liessuon kämpälle (= Hinnerjoki-Kunnan kämpä-Honkilahti), noin 10 km, ei valaistu**
- **Pyhäjoen hiihtoreitistö, noin 11 km, ei valaistu**
- **Koskeljärven latu, ei valaistu**

Kuva. Pyhäjärvisseudulta löytyy kattavasti erilaisia hiihtokohteita kaikille kohderyhmille.

Kehittämisehdotukset

- Lähdeaineistoanalyysin perusteella Pyhäjärvisuuden hiihtoreittien ja -latujen nykyistä viestintää pitäisi jonkin verran kehittää. Aineistoa reiteistä ja laduista on tällä hetkellä kohtuullisen vähän ja sitä ei ole kootusti saatavilla koko seudun osalta. Lisäksi reiteistä ja laduista ei ole juuri tehty varsinaisia reittikuvauksia hiihtäjää ajatellen. Tiedon saanti käyttäjänäkökulmasta on siis tällä hetkellä varsin vähäistä.
- Edellä mainittu huomioiden eri hiihtoreitit ja ladut vaatisivat tarkemman reittikuvauksen, jossa olisi kerrottuna mm. reitin pituus, nimi, soveltuvuus eri käyttäjäryhmille (reitin vaativuus), reitin varren nähtävyydet, palvelut ja muut toiminnot, reittipohja jne. Eri hiihtokohteille olisi hyvä laatia sähköiset reittikohtaiset esitteet, joissa olisi sijaintikartta reitistä sekä varsinainen em. reittikuvaus.
- Laaditut reittikohtaiset esitteet olisi hyvä koota käyttäjille helposti saavutettaviin paikkoihin, esim. Euran ja Säkylän kuntien internet-sivuille sekä kuntien sosiaaliseen mediaan. Näitä esitteitä voisi lisäksi tulostaa valitun kappalemäärän kuntien palvelupisteisiin (mm. kunnantaloille, kirjastoille, infopisteille sekä liikuntahalleille).

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/ulkoiluja-vaellusreiti/>
- <https://aura.karttatiimi.fi/>
- <https://ladulle.fi/ladut/aura/eurankuntoradanlatu>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/>
- <https://www.sakyla.fi/ajankohtaiset-latutiedot/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/pyhajarven-latukartta/>
- <https://sakyla.karttatiimi.fi/>
- <https://harjureitti.paikannuspalvelu.fi/>
- <https://www.visitpyhajarvisuutu.fi/hiihto/>
- <http://www.sakylanurheilijat.fi/lajit/hiihto/>
- <https://www.facebook.com/groups/248925894039152>

2.7 Retkiluistelureitit

Pyhäjärvisuon lukuisat järvet jäätyvät usein jo ennen joulua, joskus jopa marraskuun alkupuolella. Viime vuosien lumettomat talvet ovat entisestään lisänneet retki- ja matkaluistelun harrastajien määrää. Retkiluistelu tapahtuu luonnon jäällä ja matkaluistelu auratuilla radoilla.

Retkiluistelijan tulee aina muistaa turvallisuus. Pakollisia varusteita ovat jäänaskarit ja heittoköysi sekä sauvat. Repussa tulee olla vaihtovaatteet vesitiiviisti pakattuna, jolloin reppu kelluttaa veden varaan joutuessa. Polvisuojia ja kypärää suositellaan. Satakunnan retkiluistelijat järjestää retkiluistelukursseja, joiden suorittaminen on edellytys seuran järjestetyille retkelle osallistumiseen. Matkaluistelu tarjoaa hyvän mahdollisuuden harjoitella retkiluistelua. Ylläpidetyllä luisteluradalla pärjää vähemmillä varusteilla: luistimet, sopiva ulkoiluvaatetus ja naskarit riittävät.

Pyhäjärvisuon ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana käytiin tutustumassa osaan näistä kohteista, mutta näihin ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta (pl. alla oleva Köyliönjärven retkiluistelu- ja potkukelkkareitti). Alla on lyhyesti listattuna muutamia Pyhäjärvisuon nykyisiä retkiluistelu-kohteita:

Köyliönjärven retkiluistelu- ja potkukelkkareitti, 11 km

Köyliönjärvelle aurattu leveä jäärata soveltuu erinomaisesti luisteluun ja potkukelkkailuun eri kohderyhmille. Radan kokonaispituus kaikkine silmukoineen on noin 11 km ja rata on mahdollista kiertää myös osittain. Radan kiertämiseen menee noin 30 minuuttia. Arvio reitin vaativuudesta on helppo reitti. Reitin molemmilta lähtöpaikoilta Pispän rannasta ja Taren rannasta löytyy potkukelkkoja vapaaseen käyttöön sekä makkarapaistopaikka. Lähtöpaikoilla on opaskartat reitistä, mutta ei varsinaista tekstikuvausta siitä.

Kuva. Köyliönjärven retkiluistelu- ja potkukelkkareitti soveltuu hyvin eri kohderyhmille.

Aurattu jäärata erottuu ympäristöstään hyvin, eikä sillä pääse eksymään. Reitillä on säännöllisin välein toistuvat punaiset auraukset heijastimella varustettuna. Lähtöpaikkojen kohdalla on opasteet reitille ja näille lähtöpaikoille on myös hyvät opasteet sitä ympäröivältä tie- ja katuverkolta. Reitin jään tasaisuus ja kunto riippuu pitkälti keliolosuhteista ja reittiä hoidetaan säännöllisesti niin pitkään, kuin jää kestää. Reitin ylläpidosta vastaa yksityinen taho ja jokainen liikkuu reitillä omalla vastuullaan, sillä reitin ylläpitäjien toimesta ei reitillä liikkuja ole vakuutettu. Kohdekartoitus tehtiin reitille 24.2.2022.

Lumettomana talvena Köyliönjärvellä voi harrastaa myös retkiluistelua vaikkapa kiertäen koko järven ympäri. Taukopaikkoja reitin varrelta löytyy esim. Pispán laavu, Pappilanrannan laavu, Kankaanpään kylän ranta ja Yttilän Otta sekä Taren ranta.

Kuva. Köyliönjärven jäälle aurattu jäärata houkuttelee ulkoilemaan ja kuntoilemaan.

Kehittämisehdotukset

- Nykyisten lähtöpaikkojen reittikarttojen yhteyteen olisi hyvä jatkossa laatia ja lisätä varsinainen reittikuvaus jääradasta, jossa olisi kerrottuna mm. reitin nimi, kokonaispituus, vaativuus ja pituudet (reittiosuuksittain/reittivaihtoehdoittain), soveltuvuus eri käyttäjäryhmille sekä reitin varren eri toiminnot (tulipaikat sekä muut retkeily- ja ulkoilurakenteet jne.), nähtävyydet ja käyntikohteet, ylläpitäjä ja tämän yhteystiedot, reitillä liikkumisessa huomioitavat asiat sekä keskeisimmät retkeilypalvelut.
- Jääradan nykyinen sähköinen esitemateriaali (reittikartta) olisi jatkossa hyvä päivittää ja lisätä siihen edellä olevan mukainen tarkempi reittikuvaus. Tässä päivitetystä esitteestä olisi toisella puolella reittikartta ja kääntöpuolella reittikuvaus.

Koskeljärvi

Lounais-Suomessa retkiluistelijoiden suosiossa on Euran Koskeljärvi. Se kuuluu Natura 2000 -verkostoon ja on Lounais-Suomen suurin mökitön järvi. Koskeljärvi on verraten matala ja siksi se jäätyy merialueita aiemmin. Vaikka Koskeljärvi on vain kahdeksan kilometriä pitkä, saa sen sokkeloisia rantoja pitkin luistelemalla helposti mukavan 25 kilometrin lenkin. Järven ympäriltä löytyy useita laavuja ja pysäköintipaikkoja.

Pyhäjärvi

Seudun isoin järvi Pyhäjärvi tarjoaa lukuisia vaihtoehtoja eri retkiluistelu- ja käyntikohteille ja myös ison määrän käyntikohteita, joissa voi pistäytyä luisteluretkellään.

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/koylionjarven-retkiluistelu-reitti/>
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/retkiluistelu/>
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/company/retkiluistelu-koylionjarvella/>
- <https://retkipaikka.fi/yksinkertainen-idea-ja-mainio-toteutus-tekevät-koylionjarvesta-retkiluistelun-ja-potkukelkkailun-mekan/>
- <https://fi-fi.facebook.com/groups/1668780886736475/>
- <https://askeleitasuomessa.org/2022/01/08/talvikohde-koylionjarven-retkiluistelu-ja-potkukelkkailurata/>
- <https://www.satakunnankansa.fi/satakunta/art-2000008496003.html>
- <https://www.skinnari.fi/skridskonet/isobservationer/plogat.htm>
- <https://alasatakunta.fi/uutiset/pyhajarvi-naytti-retkiluisteliijoille-parhaat-puolensa-6.2.89854.3f48b7bc3f>

2.8 Kuntoradat ja kuntoportaat

Kuntoradat tarjoavat ulkoilijalle mahdollisuuden liikkua vuodenajoista ja pimeydestä riippumatta. Samalla voi kokea luonnon läheisyyden ja valita itselleen sopivat retkeilyn palvelut ja toiminnot. Pyhäjärvisuudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana käytiin tutustumassa osaan näistä kuntoradoista, mutta näihin ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta. Alla on lyhyesti listattuna Pyhäjärvisuudun nykyiset kuntoradat, jotka ovat myös esitettynä tämän kehittämissuunnitelman liitteenä 1 olevassa nykytilakartassa.

- **Harrin Pati, 3,0 km, valaistu**
- **Kauttuan metsä, 3,2 km, ei valaistu**
- **Sieravuoren ulkoilureitti, 8,1 km, josta 2 km on valaistu**
- **Harjureitti, 28 km, josta noin 10 km valaistua**
- **Huovinrinteen ulkoilureitti, 18,9 km, josta 9,3 km valaistua**
- **Mestarin lenkki-Marika Teinin kuntorata, 2,0 km / 3,3 km / 4,6 km, josta 3,9 km valaistua**
- **Kankaanpään kuntorata ja Kertun metsäpolku, 4,5 km, josta kuntorata 2,5 km valaistu**
- **Kiuasrata, 3 km, valaistu**
- **Euran kuntorata, 5 km, valaistu**
- **Hinnerjoen kuntorata, 1,9 km, valaistu**
- **Panelian kuntorata, 0,9 km, ei valaistu**
- **Honkilahden kuntorata, 1,0 km, valaistu**
- **Iso-Säkylän kuntorata, 0,5 km, valaistu?**

Kuva. Luonnonläheiset kuntoradat kutsuvat liikkumaan ja ulkoilemaan.

Pyhäjärvisuudulta löytyy myös muutamia alla olevia kuntoportaita, joissa voi liikkumisen ja ulkoilun yhteydessä tehdä omaehtoisia porrastreenejä.

- **Harjureitti, 133 askelmaa** (kuntoportaiden sijainti näköalalaavun vieressä)
- **Euran kuntorata, 33 askelmaa**
- **Eenokki, 62 askelmaa**
- **Huovinrinteen Palotornin portaat, noin 100 askelmaa**

Kehittämisehdotukset

- Lähdeaineistoanalyysin perusteella kuntoratojen viestintää pitäisi jonkin verran kehittää. Aineistoa kuntoradoista on tällä hetkellä kohtuullisesti, mutta sitä ei ole kootusti saatavilla koko seudun osalta. Lisäksi kuntoradoista ei ole juuri tehty varsinaisia reittikuvauksia liikkujaa ajatellen. Tiedon saanti käyttäjänäkökulmasta on siis tällä hetkellä varsin vähäistä.
- Edellä mainittu huomioiden kuntoradat vaatisivat tarkemman reittikuvauksen, jossa olisi kerrottuna mm. reitin pituus, nimi, soveltuvuus eri käyttäjäryhmille (reitin vaativuus), reitin varren nähtävyydet, palvelut ja muut toiminnot, reittipohja jne. Eri kuntoradoille olisi hyvä laatia sähköiset reittikohtaiset esitteet, joissa olisi sijaintikartta reitistä sekä varsinainen em. reittikuvaus.
- Laaditut esitteet olisi hyvä koota käyttäjille helposti saavutettaviin paikkoihin, esim. Euran ja Säkylän kuntien internet-sivuille sekä kuntien sosiaaliseen mediaan. Näitä esitteitä voisi lisäksi tulostaa valitun kappalemäärän kuntien palvelupisteisiin (mm. kunnantaloille, kirjastoille, infopisteille sekä liikuntahalleille).

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/ulkoiluja-vaellusreiti/>
- <https://eira.karttatiimi.fi/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/>
- <https://sakyla.karttatiimi.fi/>

2.9 Laavut, kodat, tulipaikat ja kämpät

Pyhäjärvisseudulla on erittäin kattavasti erityyppisiä ja hienoilla paikoilla olevia tulipaikkoja (laavut, kodat, tulipaikat ja kämpät), joissa helppo käydä tulistelemassa ja levähtämässä retkeilyn aikana. Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana käytiin osana tiettyä ulkoilukohdetta kartoittamassa iso osa näistä tulipaikoista, mistä edellä tarkempi kuvaus kunkin ulkoilukohteen kartoituksen yhteydessä. Alla on lista Pyhäjärvisseudun kaikista virallisista ja epävirallisista tulipaikoista sekä maastokartoituksen tulokset niiden tulipaikkojen osalta, joita ei jo edellä ole kuvattuna.

Euran kunnan hoitamat tulipaikat:

- *Hinnerjoen kota*, Hinnerjoen kuntorata, Lapintie 11 Eura
- *Liessuon kämpä*
- *Harolan Rivieran grillikota*
  - Huonokuntoinen grillikota Harolan Rivieran uimarannan yhteydessä ja pysäköintialue (noin 5 henkilöautolle). Kohdekartoitus tehtiin 20.11.2021.

Euran kunnan alueella olevat muut yleisessä käytössä olevat tulipaikat:

- *Rekikallion laavu*, Euran kuntorata Savikon kyläyhdistys
  - Hyväkuntoinen laavu Euran kuntoradan yhteydessä ja pysäköintialue (noin 20 henkilöautolle). Kohteen ylläpidosta vastaa Savikon kyläyhdistys. Kohdekartoitus tehtiin 20.11.2021.
- *Harolan kyläyhdistyksen laavu*, Harolan ent. koulu, Harolantie 317
  - Kohtuukuntoinen laavu Harolan entisen koulun lähellä ja pysäköintialue (noin 10 henkilöautolle). Kohteen ylläpidosta vastaa Harolan kyläyhdistys. Kohdekartoitus tehtiin 20.11.2021.
- *Härkluoman laavu*, Härkluomantie 184, Koskeljärvi
- *Kauttuan (Metsolan) laavu*, Kauttualla Ohikulkutien läheisyydessä, Kauttuan kyläyhdistys
- *Kuurnamäen seudun kyläyhdistyksen laavu*, Kuurnamäen koulu
- *Kiperin laavu*, Kiperintie 83, uimaranta-alue, Euran Pallo
  - Hyväkuntoinen laavu ja puukatos uimarannan yhteydessä ja pysäköintialue (noin 10 henkilöautolle). Kohteen ylläpidosta vastaa Euran Pallon papat. Kohdekartoitus tehtiin 20.11.2021.
- *Länsi-Euran kota*, Mäki-Rauvolantie 210. Ylläpito Länsi-Euran metsästäjät ja kyläyhdistys. Tiellä ei virallista talvikunnossapitoa.
- *Tolvin laavu*, Ilmoitussuontie, Kiukainen
- *Uhratun avotulipaikka*
- *Pyhäniemen laavu*
- *Isoluodon laavu*
- *Isoluodon kivilaavu*
- *Latosaaressa laavu*
- *Sieravuoren ulkoilureitin grillikota*
- *Loukostenrannan laavu*

Euran kunnan alueella olevat muut yksityisessä käytössä olevat tulipaikat:

- *Äärilän laavu*, Harolantie
- *Ryssäntorninmäen laavu*, Harjavallantie, Kiukainen
- *Kauniston kota*, Terhontie
- *Lyörkin kota*, Kaunismäentie
- *Pölkkyyn kota*, Vanha koulutie

Säkylän kunnan hoitamat tulipaikat:

- *Kantolaavu*
- *Juvankoskilaavu*
- *Rajalaavu*
- *Näköalalaavu*
- *Klemelaavu*
- *Myllylähteen turvekammi*
- *Hallasuon laavu*
- *Iissalon laavu*
- *Kankaanpään uimarannan grillikota*
- *Pappilan uimarannan laavu*
- *Yttilän Ottan uimarannan grillikota*

- Harrin Patin laavu

Säkylän kunnan alueella olevat muut yleisessä käytössä olevat tulipaikat:

- Vampulan ulkoilumaja
- Kivirannan laavu
- Löytäneen laavu
- Kekkosplassi laavu
  - Hyväkuntoinen laavu, kota, liiteri sekä kuivakäymälä ja pysäköintialue (noin 15 henkilöautolle). Yleisessä käytössä olevan kohteen omistaa Säkylän Erämiehet. Kohdekartoitus tehtiin 15.11.2021.
- Harjulintu laavu
- Metsäjärven laavu
- Pispän laavu
- Röllin Tölli
- Mestarin laavu
- Seurakunnan laavu (Kepola-Kauttua ulkoilureitistö)
- Kaunisrannan uimarannan grillikatos, Kaunisrannantie 48.
  - Hyväkuntoinen grillikatos uimarannan yhteydessä ja pysäköintialue (useille kymmenille henkilöautolle). Saunan ja uimarannan omistaa Pöytyän kunta. Kohdekartoitus tehtiin 20.11.2021.

Säkylän kunnan alueella olevat muut yksityisessä käytössä olevat tulipaikat:

- Toimintaloman Luppokota
- Virttaan Eräveikkojen kota
- Metsäjärven varauskota
- Pispän varauskota
- Kristallirannan grillikatos (3 kpl)
- Pihlavan leirikeskuksen laavu

Kuva. Retkeily on mukavampaa, kun voi välillä levähtää ja syödä eväitä luonnon keskellä.

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/ulkoilu-ja-vaellusreiti/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/laavut-ja-koda/>
- <https://www.eura.fi/karttatiimi.fi/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/>
- <https://www.sakyla.fi/karttatiimi.fi/>
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/retkeily/>
- <https://www.gaita.fi/kohteet/kategoriat/laavut/>
- www.luontoon.fi
- www.retkikartta.fi
- <https://www.tulikartta.fi/>
- <https://harjureitti.fi/reitisto/reitisto-ja-lahtopaikat/>
- <https://www.huovinretki.fi/etusivu>
- <https://www.sydanmaa.net/nahtavaa.html>
- https://www.geocaching.com/geocache/GC5KCA2_kamppa?guid=c0e90a8f-cf47-459f-979d-f622d0ffbac0
- <https://www.facebook.com/R%C3%B6llin-T%C3%B6lli-2131026390264068/about/>
- <https://www.sakylalandemarit.com/uutiset.html?69466>
- <https://www.kristalliranta.fi/aluekartta>
- <https://www.sakyla-koylionseurakunta.fi/kirkot-ja-tilat/pihlavan-leirikeskus>
- <https://www.toimintaloma.fi/saunat-ja-kylvyt/luppokota>

2.10 Näköalatornit, lintutornit ja -lavat

Hyvältä näköalapaikalta on helppo ihailla ympäröivää luontoa, eläimiä ja maisemaa. Pyhäjärvisen lukuisat näköala- ja lintutornit sekä muut näköalapaikat tarjoavat seudulla ulkoilevalle ja liikkuvalla unohtumattoman elämyksen. Pyhäjärvisen ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana tehtiin kohdekartoitukset varsinaisille ulkoilureiteille ja samalla kartoitettiin myös niiden varrella olevat näköala- ja lintutornit sekä muut näköalapaikat. Näiden kohdekartoitusten tulokset on kuvattuna tarkemmin edellä olevissa kappaleissa ”2.1 Vaellus- ja ulkoilureitit”, ”2.2 Luonto- ja kulttuuripolut” ja ”2.4 Retkipyöräilyreitit”.

Kuva. Kipuaminen näköalatorniin palkitsee ulkoilijan hienoilla näkymillä.

Alla on lyhyesti listattuna Pyhäjärvisseudun nykyiset näköala- ja lintutornit sekä muut näköalapaikat.

- ***Löytäneen lintutorni***
- ***Sarvonlahden lintutorni***
- ***Latosaaen lintutorni***
- ***Vaaljärven lintutorni***
- ***Pispan lintutorni***
- ***Saarenmaan lintutorni***
- ***Nuhjan lintulava***
- ***Harjulintu laavu***
- ***Näköalalaavu***

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

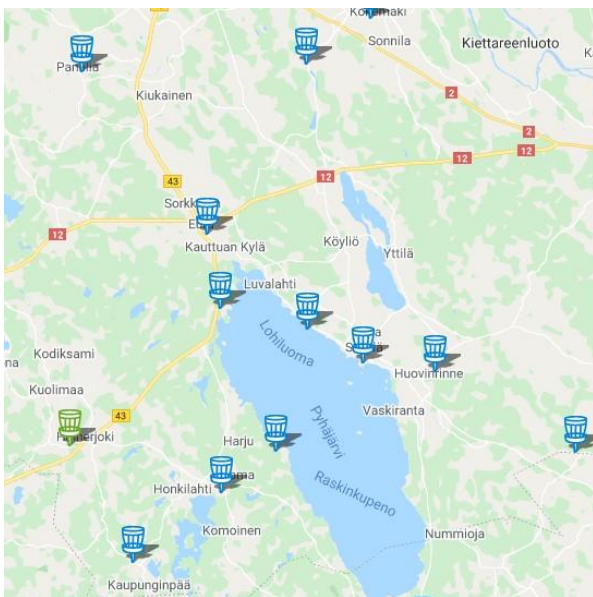
- www.retkikartta.fi
- www.luontoon.fi
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/linnut/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/latosaaren-lintutorni/>
- <http://www.koylio-seura.fi/image/perinnejaosto/opastaulut/opastaulut2015.pdf>
- <https://www.sydanmaa.net/nahtavaa.html>
- <https://www.gaita.fi/kohteet/kategoriat/lintutornit/>
- <https://www.tulikartta.fi/>
- <https://www.google.fi/maps/place/Nuhjan+lintulava/@60.9191055,22.0785838,14.42z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0x58f0c6d5c67cad08!8m2!3d60.9183207!4d22.0928075>

2.11 Frisbeegolfradat

Pyhäjärvisseudulla on paljon erilaisia frisbeegolfratoja, jotka sijaitsevat suosittujen ulkoilureittien ja -kohteiden yhteydessä. Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana käytiin tutustumassa osaan näistä radoista, mutta näihin ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta. Alla on lyhyesti listattuna Pyhäjärvisseudun nykyiset frisbeegolfradat:

- *Eenokki Frisbeegolf*
- *Panelian frisbeegolfrata*
- *Frisbeegolfrata Eura*
- *Kiperin frisbeegolfrata*
- *Sieravuori DiscGolfPark*
- *Honkilahti DiscGolfPark*
- *Vaaljoen frisbeegolfrata*
- *Vampulan frisbeegolfrata*
- *Säkylän (Huovinrinteen) frisbeegolfrata*
- *F-Puttiparkki Säkylä*
- *Hinnerjoki frisbeegolfrata*

Kuva. Monipuoliset Pyhäjärvisseudun frisbeegolfradat tarjoavat liikunnan ja ulkoilun iloa eri kohderyhmille.

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://frisbeegolfradat.fi/frisbeegolfradat-kartalla/>
- <https://www.visitpyhajarseutu.fi/frisbeegolf/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/ulkoliikuntapaika/>

2.12 Uimarannat ja saunat

Pyhäjärvisuudulla on paljon erilaisia uimarantoja, joissa on mahdollista käydä virkistytymässä seudun ulkoilureitteihin ja -kohteisiin tutustumisen yhteydessä. Pyhäjärvisuuden ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana käytiin tutustumassa suurimpaan osaan näistä uimarannoista, mutta näihin ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta.

Euran kunnan viralliset uimarannat:

- *Eloranta Auvoljärvellä*
- *Möljä Pyhäjärvellä*
- *Kiperi Pyhäjärvellä*
- *Turaranta Turajärvellä*
- *Mäkelän ranta Euraioessa*
- *Loukostenranta Loukonen järvellä*
- *Kotkaniemi Pyhäjärvellä*
- *Harolan Riviera Köyliönjoella*
- *Vähäjärven ranta Vähäjärvellä*

Muut uimarannat Euran alueella:

- *Myllyjojanlahti Pyhäjärvellä*
- *Mansikki Pyhäjärvellä*
- *Moisionsannat Pyhäjärvellä*
- *Patajärven ranta Patajärvellä*

Säkylän kunnan viralliset pienet yleiset uimarannat:

- *Säkylän hiekkaranta, Luvalahden alueella sijaitseva ranta-alue*
- *Kankaanpään uimaranta, Köyliönjärven rannalla, Kankaanpään kylässä*
- *Katismaan uimaranta, Katismaantie, Pyhäjärven rannalla*
- *Korven uimapaikka, Pyhäjoen rannalla*
- *Pappilan uimaranta, Pappilantie, Köyliönjärven rannalla Kepolassa*
- *Nummiojan uimaranta, Nummirannantie, Pyhäjärven rannalla lähellä Pöytyän rajaa*
- *Yttilän Ottan uimaranta, Yttilän Ottantie, Köyliönjärven rannalla*

Muut uimarannat Säkylän alueella:

- *Vähäkylän ranta (Honkalan kentän länsipuolella), Pyhäjärven rannalla (Varuskunnan ranta!?)*
- *Kunnanviraston ranta, Pyhäjärven rannalla*
- *Luvalahden ranta-alue, Pyhäjärven rannalla (Karhusuontien päässä rannalla)*

Yleisessä käytössä olevia muita ranta-alueita Säkylän alueella:

- *Kalasataman, Kivikiukaan ja Katismaan ranta-alueet, Pyhäjärven rannalla*
- *Haapsaarenranta, Pyhäjärven rannalla*
- *Pispannokka, Köyliön järven rannalla, Ristolassa*

Muita Pyhäjärvisuodun uimarantoja:

- Varuskunnan uimaranta
- Ilmiinjärven uimaranta
- Kaunisrannan uimaranta
- Neittamonranta
- Kristalliranta
- Sieravuori
- Kalikan uimaranta

Kuva. Pyhäjärvisuodun monipuoliset uimarannat tarjoavat uinnin ja saunomisen lisäksi monesti mahdollisuuden myös tulisteluun.

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/rantasaunat-ja-uimarannat/>
- <https://www.sakyla.fi/tekniset/yleiset-alueet/>
- <https://www.sakyla.fi/ymparisto/terveysvalvonta/terveydensuojelu/uimavedet/>
- <https://www.visitpyhajarvisuotu.fi/uimarannat-ja-saunat/>
- <https://www.kristalliranta.fi/>
- <https://www.sieravuori.fi/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/kiperi/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/turajarven-ranta/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/molja/>

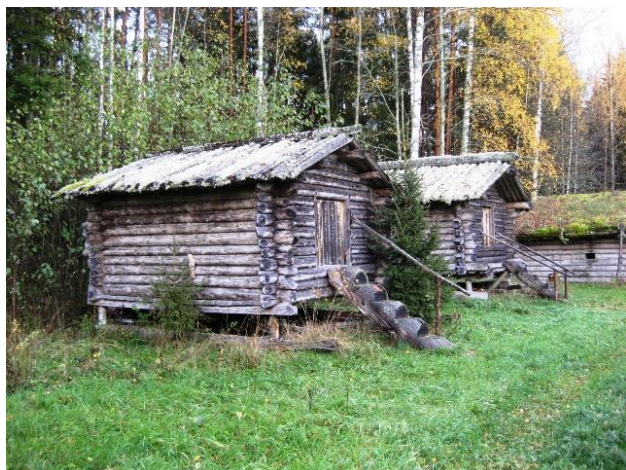
2.13 Nähtävyyshkohteet

Härkänummen viikinkikylä

Kohdekuvaus

Härkänummi on Euran Mannilassa sijaitseva rautakautiseen tapaan rakennettu kylä, jossa kuuluisan Euran emännän suku elää viikinkiaikaista arkielämäänsä. Euran kunnan rakennuttama kylä perustuu arkeologisiin löytöihin rakennuksineen ja esineineen. Kylässä järjestetään visiittejä viikinkiaikaan erilaisille ryhmille. Kylässä on järjestetty muun muassa leirikouluja, yleisötapauhtumia, yritysten ja yhdistysten virkistyspäiviä sekä erilaisia juhlia syntymäpäivistä häihin. Härkänummi on esihistorianelävöitystapahtumien keskus ja kokoontumispaikka alan harrastajille. Kylässä järjestetään joka kesä yleisötapauhtuma Muinaisaikaan, josta löytyy lisää tietoa tältä sivustolta. Härkänummi on avoinna vain tilauksesta tai ilmoitettuna aikana.

Muinaisaikaan-tapahtuma herättää eloon Härkänummen viikinkiaikaisen kylän Euran Mannilassa. Hyppää tuhannen vuoden taakse ja tule tutustumaan viikinkikylän elämään! Aitoa muinaisajan tunnelmaa luovat hurjat taistelunäytökset, sepän pajasta kuuluva kilkutus ja nuotiolta kantautuva herneleivän tuoksu. Taidokkaat käsityöläiset myyvät ajanhenkisiä tuotteita ja antavat työnäytöksiä. Muinaisaikaan-tapahtumassa viihtyy koko perhe. Muinaisaikaan-tapahtuma järjestetään joka kesä juhannusta edeltävänä viikonloppuna. Myös muuta ohjelmaa on luvassa vaihtelevasti vuosittain. Esimerkiksi taiteilija ja tarinankertoja Riikka Palonen on esittänyt jännittäviä kansantarinoita parina viime vuonna kylätalossa. Tapahtumaviikonloppu on maksullinen ja sen lipun hintaan voi kulkea vapaasti alueella tutustuen rakennuksiin ja elävöittäjien puuhiin, seurata taistelunäytöksiä ja muuta ohjelmaa sekä kokeilla taitojaan jousiammunnassa ja maistella herneleipää nuotiolla (säävaraus). Lisäksi samalla lipulla pääsee tutustumaan myös esihistorian opastuskeskus Nauravan Lohikäärmeen näyttelyihin.

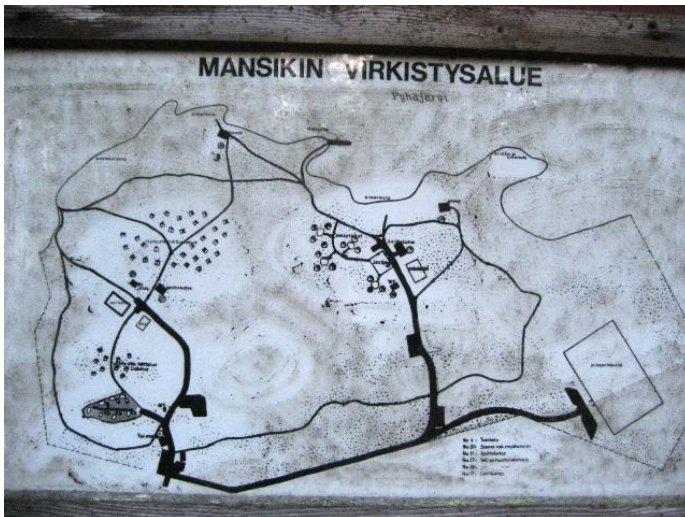
Kuva. Härkänummen rautakautiseen tapaan rakennettu kylä.

Pohjolan Muinaiselämys vastaa Härkänummen viikinkikylän ylläpidosta ja vierailu kohteeseen on mahdollista vain erikseen sovittuina ajankohtina (tiedustelut ja tilaukset: Kaisa Repo, 050 377 5245, kaisa.repo@dnainternet.net). Elämyspaketti räätälöidään asiakkaan toiveiden mukaan. Pakettiin voi kuulua esimerkiksi kierros Esihistorian opastuskeskus Nauravassa Lohikäärmeessä, tutustumista oppaan johdolla Euran alueen muinaislöytöalueisiin ja vierailu viikinkiaikaisessa Härkänummen kylässä.

Nykytila

Härkänummen viikinkikylän alue koostuu muutamasta muinaistyyliin rakennetusta hyväkuntoisesta kelohirsisestä viikinkirakennuksesta, joiden kautta pääsee tutustumaan muinaisaikaan oppaan ja tai järjestettävien tapahtumien johdolla. Kohde soveltuu hyvin kulttuuriretkeilyyn lähes kaikille kohderyhmille pl. esteettömiä palveluita tarvitseville henkilöille, sillä alueen niitty saattaa sadekeleillä olla varsin pehmeä.

Kohteeseen ei ole omaa "Härkänummen viikinkikylä" nimellä olevaa opastusta katu läheiseltä tie- ja katuverkolta, vaan kohteeseen pitäisi tulla "Mansikki" nimellä olevan opasteviitan perusteella. Kohteen pysäköintialueella (Mansikintie 48, Mannila) on erittäin vanha ja huonokuntoinen opastaulu viikinkikylän ja Mansikin leirikeskuksen alueesta, josta on hankala saada tarkempaa tietoa kohteesta. Kohteeseen ei myöskään ole muita varsinaisia opasteita pysäköintialueelta. Pysäköintialueella on tilaa noin kymmenelle autolle ja sieltä kulkee lyhyt helppokulkuinen reitti viikinkikylään hyväkuntoista metsäautotiepohjaa pitkin. Kohdekuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin ja siitä oma pieni QR-koodilla varustettu infotaulu kohteen parkkipaikan yhteydessä. Kohteesta löytyy myös oma kuivakäymälä. Kohdekartoitus tehtiin tähän kohteeseen 12.10.2021.

Kuva. Nykyisten opasteiden perusteella kohteesta ei juuri saa tietoa.

Kehittämisehdotukset

- Härkänummen viikinkikylän pysäköintialueelle olisi jatkossa hyvä laatia varsinainen opastaulu kohteesta, jossa kohde olisi kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa. Opastaulu sisältäisi tarvittavat tiedot viikinkikylän rakenteista, toiminnoista, tapahtumista, palveluista, ylläpitäjästä ja kohteessa huomioitavista asioista.
- Lisäksi reitti pysäköintialueelta viikinkikylään olisi hyvä merkitä tarvittavan reittimerkinnöin.
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, miten viikinkikylän alueelle pääsisi paremmin esteettömästi (esim. parantamalla ja kestäväomällä nykyistä reittiä pysäköintialueelta viikinkikylään ja itse viikinkikylään rakennusten välistä aluetta).

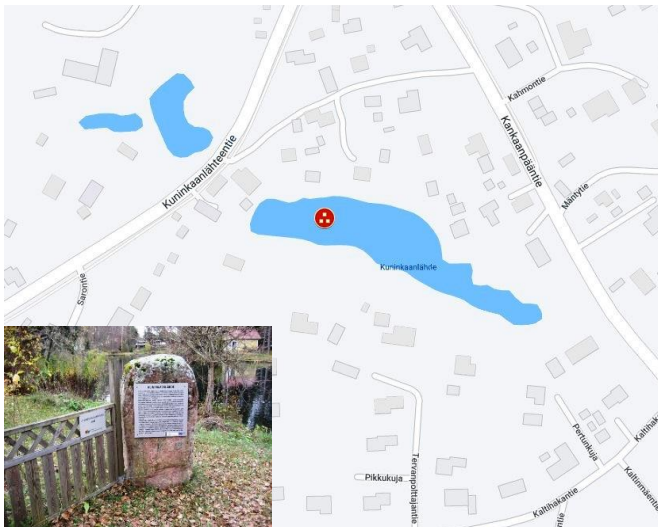
Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- https://www.visitpyhajarvisoutu.fi/wp-content/uploads/EsihistorianEura_esite_netti.pdf
- <https://muinaisaikaan.com/>

Kuninkaanlähde ja vanha vesimylly

Kohdekuvaus

Historiallinen Kuninkaanlähde ja vanha vesimylly sijaitsevat Kankaanpään kylässä Köyliössä. Kuninkaanlähde on yksi Suomen suurimmista lähteistä, ja se on saanut nimensä Ruotsi-Suomen kuninkaan Kustaa III:n vierailusta lähteellä vuonna 1775. Säkylänharjulta Kuninkaanlähteeseen purkautuva pohjavesi laskee Kuninkaanlähteenojaa pitkin Köyliönjärveen. Kuninkaanlähteenojassa on sijainnut keskiajalla kolme vesimyllyä, joista Martin vesimylly on säilynyt kunnostettuna nykypäiviin saakka. Myllyä on kunnostettu useampaan otteeseen Kankaanpään kyläyhdistyksen toimesta. Lähteen syvyys on sen länsipäässä alle kolme metriä, itäpäässä noin puoli metriä. Lähteen puhdistustyön yhteydessä kesällä 2015 uusittiin myös lähteen rannalla oleva maisemalaituri. Lähteen vettä on vuosisatojen aikana käytetty hyväksi mm. viljojen jauhatukseen, pärehöylän käyttämiseen sekä nahkojen, saippuan ja perunajauhojen valmistamiseen. Lähteen rannoilla on myös poltettu tervahautoja.

Kuva. Kirkasvetinen Kuninkaanlähde on hieno lähiretkeilykohde.

Nykytila

Kuninkaanlähde ja Vanha Vesimylly sijaitsevan lähekkäin, yhden kiinteistön päässä toisistaan. Näiden kohteiden hyväkuntoiselle pysäköintialueelle (Kuninkaanlähteentie 425, Köyliö) on hyvät opasteet läheiseltä tie- ja katuverkolta. Pysäköintialueella on tilaa noin kymmenelle henkilöautolle. Kuninkaanlähteen rannassa on kivi, johon on liitetty lyhyt tekstikuvaus lähteen ja myllyn historiasta ja kunnostuksesta. Lisäksi kohteessa on maisemalaituri, josta lähdettä voi ihailla. Kunnostettu vanha myllyrakennus ja sen yhä vettä juokseva kouru tarjoavat hienon mahdollisuuden tutustua menneeseen aikaan. Myllyn edustalla ei kuitenkaan ole varsinaista opastaulua kertomassa tarkemmin myllyn historiasta. Kohteet soveltuvat hyvin kulttuuriretkeilyyn lähes kaikille kohderyhmille ja mahdollisesti myös kuivalla kelillä esteettömiä palveluita tarvitseville henkilöille (jolloin alueen maapohja ei ole liian pehmeä). Kohdekartoitus tehtiin tähän kohteeseen 14.10.2021.

Kuva. Vanha Vesimylly saa edelleen vetensä Kuninkaanlähteestä.

Kehittämis ehdotukset

- Vanhan Vesimyllyn pihaan voisi laatia vielä oman tarkemman opastaulun myllystä, sen historiasta ja mahdollisista aukioloajoista ja opastuksista. Opastaulu sisältäisi lisäksi tarvittavat tiedot myllyn ylläpitäjästä ja kohteessa huomioitavista asioista.
- Kuninkaanlähteellä ja Vanhan Vesimyllyn osalta olisi myös hyvä miettiä, miten näihin kohteisiin pääsisi paremmin esteettömästi keliolosuhteista riippumatta (esim. parantamalla ja kestäväimmällä nykyistä kulkua pysäköintialueelta näihin kohteisiin).

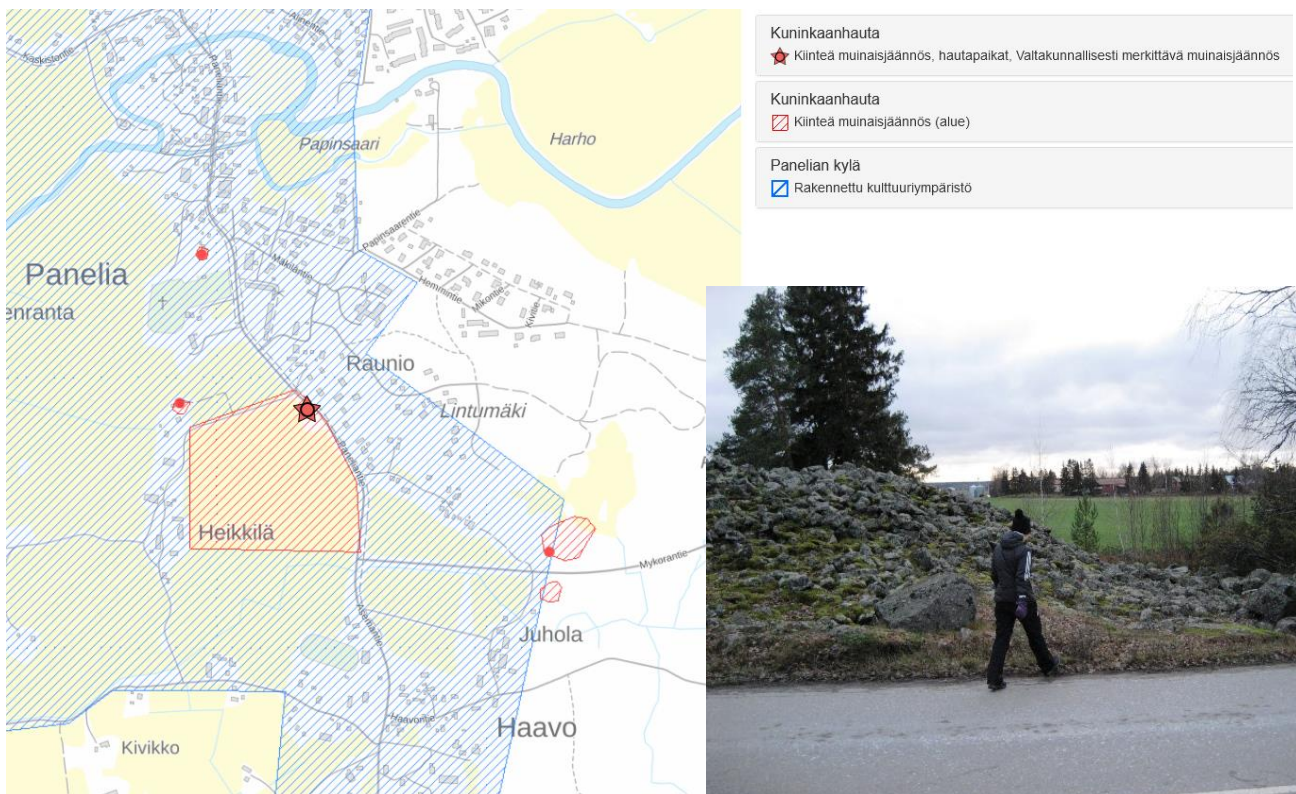
Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <http://www.koylio-seura.fi/image/perinnejaosto/opastaulut/opastaulut2015.pdf>
- <https://www.visitpyhajarvisuoni.fi/nahtavyidet/>
- <https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1lwa9RPzqOykeZXR8Y7WdCF9RQgo7-lcd&ll=61.0727903440145%2C22.40191466442719&z=15>

Kuninkaanhauta

Kohdekuvaus

Panelian Kuninkaanhauta tunnetaan Suomen suurimpana hiidenkiukaana. Halkaisija on noin 40 ja korkeus lähes 4,5 metriä. Röykkiö sijaitsee näkyvällä paikalla Panelian kylätien varrella, laajan peltoaukean laidalla. Haudan rakentamisen aikaan paikalla lainehti muinainen merenlahti. Kuninkaanhaudan sisärakenteista tiedetään vain vähän, sillä sitä ei ole tutkittu. Röykkiöön on voitu tehdä sekä ruumis- että polttohautauksia, ja se on voinut olla saman suvun käytössä jopa usean sadan vuoden ajan. Röykkiön sijainnin ja ulkoisen muodon perusteella on kuitenkin päätelty, että se ajoittuu pronssikauden alkupuoliskolle eli se on noin 3500 vuotta vanha. Kuninkaanhaudan kupeessa tehtiin kaivauksia 1987–88. Tutkimuksissa löydettiin jälkiä asuinpaikasta: kuoppaliesiä ja jäänteitä jonkinlaisista majoista. Asuinpaikka on hiidenkiukaasta nuorempi ajoittuen Kristuksen syntymän tienoille. Kansanperinteen mukaan hiidenkiukaaseen on haudattu kuningas, mistä juontuu paikan nimi. Muinaiskohteen ylläpidosta vastaa Lions Club Eura.

Kuva. Kuninkaanhauta on erittäin helposti saavutettava muinaiskohde ja sijaitsee aivan Paneliantien vieressä.

Nykytila

Panelian Kuninkaanhaudan pronssikautinen muinaiskohde koostuu itse Paneliantien länsipuolella olevasta kivistä hautaröykkiöstä sekä Paneliantien itäpuolella tätä kohdetta vastapäätä sijaitsevasta infotaulusta. Hyväkuntoisessa infotaulussa on kuvaus kuninkaanhaudan muinaishistoriasta sekä muista Panelian alueen pronssikautisista hautaröykkiöistä. Kohde soveltuu hyvin alueen muinaishistoriasta kiinnostuneille kohderyhmille ja infotaulun lyhyen välin Kuninkaanhaudalle voi liikkua helposti kävellen. Erittäin helposti

saavutettava kohde soveltuu hyvin kaikille kohderyhmille (pl. esteettömiä palveluita tarvitsevat henkilöt). Kohteeseen autolla tultaessa on hyvä etsiä autolle ensin pysäköintipaikka Paneliantien varrelta ja sitten liikkua infotaululta Kuninkaanhaudalle. Varsinaista pysäköintialuetta ei kohteessa ole osoitettuna, vaan auto pitää pysäköidä em. tien varteen. Kohteeseen tutustumiseen menee noin 10 minuuttia.

Kohteeseen on hyvät opasteet sitä ympäröivältä tie- ja katuverkolta. Varsinaista kohteen lähtöpaikkaa ei ole merkitty, koska kohteessa ei ole virallista reittiä. Infotaulu ja Kuninkaanhauta erottuvat kuitenkin hyvin, sillä ne sijaitsevat aivan Paneliantien vieressä. Kohde kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on myös oma pieni QR-koodilla varustetut infotaulu kohteessa. Kohteeseen tulija voi hyödyntää myös sen vieressä olevan Panelian kylän palveluita. Kohteeseen voi tutustua sulanmaan aikaan. Kohdekartoitus tehtiin 20.11.2021.

Kuva. Suomen suurin Kuninkaanhauta on aikanaan vaatinut valtavan työmäärän.

Kehittämisehdotukset

- Kohteeseen olisi hyvä osoittaa virallinen pysäköintipaikka sinne tulijoille, jotta kohteen tiestölle ja niiden liittymille ei aiheutuisi haittaa. Tämä pysäköintipaikka on myös hyvä kohteeseen tulevalle Paneliantielle erikseen viitoittaa.
- Kohteesta olisi hyvä laatia sen viralliselle pysäköintialueelle (lähtöpaikalle) opastaulu, jossa olisi kartta ja lyhyt kuvaus kohteesta. Opastaulu sisältäisi lisäksi tiedon mm. kohteen rakenteista, alueen eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjistä sekä kohteessa liikkumisessa huomioitavista asioista sekä lähtöpaikan pysäköintialueen osoitteen.
- Kohteesta olisi hyvä laatia myös virallinen esite, jonka sisältö vastaisi em. uuden opastaulun sisältöä (kartta ja teksti).
- Kohteessa olisi myös hyvä miettiä, voisiko se pienillä Kuninkaanhaudan ja sen infotaulun edustojen pohjien parannustoimenpiteiden/lavarakenteilla kautta soveltua myös esteettömiä luontoliikkumismahdollisuuksia tarvitseville henkilöille.

Teijosta ja myöhemmin Ruotsista harkkorautana. Kohteessa käytiin 4.11.2021, mutta sille ei ole tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/kauttuan-ruukinpuisto/>
- <https://www.ruukinpuisto.fi/>
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/wp-content/uploads/AlvarAallonJalanj%C3%A4ljill%C3%A4Kauttualla.pdf>

Kauttuan tehtaitten museo

Kauttuan tehtaitten museossa on esillä esineistöä Kauttuan teollisesta historiasta ruukin perustamisesta vuodelta 1689 tähän päivään. Kauttualla on ollut pisimpään Suomessa yhtäjaksoisesti teollista toimintaa ja tänä päivänäkin Eura on yksi Suomen teollistuneimmista paikkakunnista. Rautaruukin perusti vapaaherra Lorenz Creutz, jo ennen kuin hänellä oli vesisaha Kauttuan kosken partaalla. Ruukin alue on ollut eri omistajasukujen hallinnassa, mutta vuodesta 1873 sen on omistanut Ahlströmin suku.

1900-luvun alussa teollisuuden tuotanto muuttui raudanvalmistuksesta paperiin ja juuri ennen toista maailmansotaa perustettiin alueelle myös paperinjalostustehdas. Teollisuuden laajenemisen myötä Kauttua muuttui taajaksi teollisuusyhteisöksi, jossa yhtiö hoiti työntekijöille asunnot ja monet palvelut. 1990-luvun alusta lähtien teollisuuden omistus on hajautunut ja nyt jalostustehtaita on kolme ja työntekijöitä 500-600. Lisäksi teollisuutta palvelevia yrityksiä on useita. Museossa on esillä myös niitä tuotteita, joita Kauttuan tehtailla nyt valmistetaan. Museo on avoinna tilauksesta. Tähän kohteeseen ei tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/museot-aurassa/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/auran-100-helmea/kauttuan-tehtaitten-museo/>

Panelian museo ja rivimylly

Panelian rivimylly on Euroopan ainoa 4-rivinen rivimylly. Ensimmäisiä virallisia merkintöjä myllyistä kirjattiin 3.11.1600 Euran käräjillä. Vuonna 1643 koko Panelian kylä paloi ja tuolloin myös tuhoutui kolme jalkamyllyä. Panelian myllyoloissa tapahtui ratkaiseva muutos 1850-luvulla, jolloin aloitettiin rivimyllyjen rakentaminen. Myllyt kokivat maassamme yleensä 1800-luvun lopulla ratkaisevan murroksen. Monin paikoin talonpoikaiset lahkomyllyt saivat kuoliniskun, mutta panelialaiset kestivät kilpailun isompien myllyjen kanssa kehittämällä myllyjensä tekniikkaa ja uusimalla niiden koneistoja.

Kuva. Panelian rivimylly.

Nykypäivään säilynyt neljän myllyn rivimylly on Euroopassa harvinaisuus. Panelian neljästä myllystä kaksi on talkoovoimin kunnostettu toimiviksi. Koskessa jokiuoman päällä sijaitseva Prunnimylly toimii edelleen vesivoimalla ja myllyrivin toisessa päässä sijaitseva Rantoomylly sähköllä. Näillä myllyillä Panelian kotiseutuyhdistys jauhaa edelleen jauhoja vierailijoillekin mukaan ostettavaksi. Rivimyllyn lähellä sijaitsee leveä kaksiholvinen kivilta vuodelta 1832 ja vuonna 1908 rakennettu jugend-tyylinen Panelian osuusmeijerin rakennus, jossa sijaitsee myös Panelian museo. Oikeastaan koko kylän merkittävin osa kirkkoineen on keskittynyt lähelle Paneliankoskea. Kohde kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on myös oma pieni QR-koodilla varustetut infotaulu kohteessa. Kohteessa käytiin 20.11.2021, mutta sille ei ole tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/panelian-rivimylly/>
- <https://aura.karttatiimi.fi/#>
- <https://www.panelia.fi/1-rivimylly>
- <https://fi-fi.facebook.com/pages/category/Public---Government-Service/Panelian-rivimylly-123700297715777/>
- <https://aikamatkasatakunnassa.fi/kohteet/panelian-rivimylly/>
- https://museot.fi/museohaku/?museo_id=22140

Kiukaisten vanha pappila

Museorakennus puutarhoineen esittelee pappilakulttuuria ja kotiseutuhistoriaa Kiukaisissa. Eurakoskelle vuonna 1865 rakennettu kappalaisen virka-asunto esittelee pappilan huoneinteriöörejä. Esillä on myös esineistöä vuonna 1725 rakennetusta kirkosta: mm. puuleikkauksin koristeltu saarnatuoli ja vuonna 1726 maalattu alttaritaulu. Kiukaisten kotiseutuhistoriaan liittyvää esineistöä on esillä pappilan yläkerrassa, jossa vanhan kotitalousesineistön lisäksi on näytteillä mielenkiintoinen kokonaisuus Satakunnan Nahkateollisuus Oy:n eli Satanahka Oy:n jäämistöä työvälineineen ja valokuvineen. Kiukaisten Kilta järjestää Wanhassa Pappilassa kesäaikaan tapahtumia ja vaihtuvia näyttelyitä yhteistyössä eri tahojen kanssa. Kohde kuuluu Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on myös oma pieni QR-koodilla varustetut infotaulu kohteessa. Kohteessa käytiin 20.11.2021, mutta sille ei ole tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana.

Kuva. Kiukaisten vanha pappila.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/kiukaisten-wanha-pappila/>
- <https://aura.karttatiimi.fi/#>
- <https://fi-fi.facebook.com/pages/category/Museum/Kiukaisten-Wanha-Pappila-1579018739003473/>
- <https://aikamatkasatakunnassa.fi/kohteet/kiukaisten-wanha-pappila/>
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/company/kiukaisten-wanha-pappila/>

Esihistorian opastuskeskus Naurava lohikäärme

Kohdekuvaus

Esihistorian opastuskeskus Naurava Lohikäärme sijaitsee Euran keskustassa. Keskuksesta viihtyvät kaikenikäiset ja mielenkiintoista koettavaa riittää. Tutustu arkeologisten kaivausten perusteella rekonstruoituihin esineisiin ja vaatteisiin, kuten Euran emännän muinaispukuun ja miehen viittaan. Pääset kokeilemaan esihistoriallisia kädentaitoja, vaikka kutomista pystykangaspuilla tai kehräämistä värttinällä. Muinaishymien elämästä kertovat mielenkiintoiset filmiesitykset tempaavat mukaansa. Keskuksesta on esillä vaihtuvia näyttelyitä, joten uutta nähtävää ja koettavaa on tarjolla joka vuosi. Naurava Lohikäärme on avoinna kesäisin tiistaista-sunnuntaihin, muulloin torstaista-perjantaihin ja lauantaina, ei kuitenkaan maanantaisin eikä juhlapäivinä. Muina aikoina torstaista lauantaihin. Voit sopia erikoisaukiolojärjestelyistä, puh. 044 422 4826. Esihistorian opastuskeskusta ylläpitää Euran kunta.

Naurava Lohikäärme sai nimensä Osmanmäestä löydetyn keihäänkärjen kuvion mukaan. Rautakeihään putkiosaa koristaa hopeoitu lohikäärmeornamentti. Kohde kuuluu myös Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on oma pieni QR-koodilla varustettu infotaulu kohteessa. Kohteessa käytiin 4.11.2021, mutta sille ei ole tehty varsinaista kohdekartoitusta.

Kuva. Esihistorian opastuskeskus Naurava lohikäärme.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/elavan-esihistorian-eura/esihistorian-opastuskeskus/>
- <https://fi-fi.facebook.com/naurava/>
- <https://www.instagram.com/nauravalohikaarme/?hl=fi>
- <https://www.visitpyhajarvisuomi.fi/company/esihistorian-opastuskeskus-naurava-lohikaarme/>
- https://museot.fi/museohaku/index.php?museo_id=9114

Pyhäjärvisseudun muut nähtävyyshkohteet

Pyhäjärvisseudulla on myös muita alla olevia mielenkiintoisia nähtävyyshkohteita, joille ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana. Keskeisimmät näistä nähtävyyshkohteista on koostettu yhdessä muiden seudun ulkoilureittien ja -kohteiden kanssa tämän kehittämissuunnitelman liitteenä 1 olevaan nykytilakarttaan.

Villa Ahlström

- Villa Bertel Ahlström eli nykyinen Pyhäjärvi-instituutti valmistui vuonna 1911 paperitehtaan johtajan asunnoksi Pyhäjärven rannalle.

Villa Linturi (Kesäkahvila)

- Kepolan kyläyhdistyksen ylläpitämä kesäkahvila ja taiteilija Into Linturin lapsuuden koti.

Kuninkaanmänty

- Vuonna 1775 kuningas Kustaa III ruokaili tämän männyn juurella. Täältä matka jatkui Köyliön Kankaanpäähän, jossa kuningas yöpyi. Mänty oli kuninkaan vierailun aikaan täysikasvuinen, 50- vuotias. Tapahtumasta on männyn kylkeen 1940- luvulla kiinnitetty kivilaatta.

Sydänmaan tervahauta

- Keskikesän leppeässä illassa savuaa tervahauta. Kyläläiset ja vierailijat ovat saapuneet sankoin joukoin tapahtumaa todistamaan. Sydänmaan Tervatapahtuma on perinteikäs koko perheen tapahtuma, ja avoin kaikille kiinnostuneille.

Röyskän kalliot

- Röyskän pronssikautiset kiviröykkiöt sijaitsevat Saarenmaalle johtavan tien itäpuolella kangasmaastossa mäen rinteessä.

Mansikin kalliot

Lallin asumus

- Perimätieto kertoo Lallin asuneen tällä paikalla 1156 tapahtuneen veritekonsa jälkeen. Paikka on vanhan asutuksen pohja, varsinaista kaivausta tai ajoitusta ei ole tehty.

Tuiskulan torpparimuseo

- Ensimmäinen esineistö perustui ”sepän pappa” Frans Johannes Bärlingin(1858-1940) elämäntyön ja hänen keräämänsä esineistön varaan. Silloin luetteloidut n. 600 esinettä asetettiin näytteille tätä varten hankittuun luhtirakennukseen taiteilija Into Linturin suunnitelman mukaan. Museo vihittiin käyttöön sunnuntaina 18.8.1935. Vuosikymmenien aikana kokoelmat ovat paljon lisääntyneet. Pihapiirin rakennukset ja runsas esineistö kertovat torppariajan elämästä.

Tuhatvuotinen kalmisto

- Tuhkanummen kalmisto sijaitsee Köyliön Järvenpään kylässä, n. 0,5 km etäisyydellä Köyliönjärven pohjoispäästä. Tuhkanummen kalmiston tutkimusten aikaan 1800-1900 -lukujen vaihteessa löytöpaikalla oli useita pieniä torppia ja niiden välissä peltotilkkuja. Hautalöytöjä on tavattu varsin laajalta alueelta, eikä kalmiston alkuperäisestä laajuudesta tai rakenteesta ole tarkkaa tietoa.

Kirkkokari, Pyhän Henrikin saari

- Piispa Henrik sai surmansa Köyliönjärven jäällä lähellä Kirkkokaria, jonne rakennettiin kappeli. Kappeli on hävinnyt, mutta häviämisen tarkka ajankohta ei ole tiedossa. Kirkkokari on nykyään ainoa pohjoismainen pyhiinvaelluspaikka.

Huovintie (museotie)

- Yhdystie 2131 on maantie, joka kulkee Köyliön Kankaanpäästä saman kunnan alueella sijaitsevaan Lähteenkylään. Sen pituus on 11 kilometriä. Noin 7,9 kilometrin mittainen Lähteenkylän ja Yttilän koulun välinen osuus on nimetty museotieksi vuonna 1998. Yhdystie 2131 on myös osa vanhaa pyhiinvaellusreittiä Pyhän Henrikin tietä, sekä jo ainakin keskiajalta periytyvää historiallista Huovintietä.

Papin portaat

- Nykyinen Köyliön kirkko valmistui v. 1752 lähempänä kartanoa sijainneen edellisenä vuonna palaneen kirkon tilalle. Papin portaat ovat ilmeisesti tätäkin vanhemmat. Kulku Kirkkosaaressa tapahtui veneellä tai lautalla ja talvella jäitse, kunnes vuonna 1856 rakennettiin ensimmäinen puinen silta Pölsun salmen yli. Pappilasta oli kuitenkin lyhin tie kirkolle veneellä tai jätteitse Papin portaiden alapuolella olevaan rantaan. Loppumatka taittui massiivisia kiviportaita kiiveten. Tätä reittiä käytettiin ennen lautta- tai siltayhteyttä ja myös myöhemmin, kun se kätevimmältä tuntui. Ainakin kirkkoherra Yrjö Lehtolan (kirkkoherrana 1944- 1961) tiedetään käyttäneen Papin portaita säännöllisesti ja onpa kirkkoherra Sakari Vuolakin satunnaisesti niitä pitkin astellut kirkkoon vielä 2000-luvulla.

Yttilän museokoulu

- Köyliön ensimmäinen kansakoulu perustettiin 1880 Yttilään. Vuoden ajan se toimi läheisessä Mikontalossa, nyk. Vännilässä. Tämä koulurakennus valmistui 1881 Henrik Vinnarin piirustusten pohjalta. Koulussa on kaksi luokkahuonetta ja opettajan asunto. Tontin kunnalle lahjoitti Köyliön Vanhakartano. Keltainen rakennus valmistui vuonna 1883 ja siinä on aikoinaan ollut luokkahuone ja opettajan asunto. Rakennus on toiminut myös kunnanhuoneena ja kansanhuoltotoimistona. Nykyisin rakennukseen on museoitu mm suutarinverstas. Koulun toiminta päättyi 1979 ja se nimettiin Museokouluksi. Isompi luokkahuone sisustettiin museoksi. Avoinna sopimuksen mukaan.

Venäläisten sotavankien hautausmaa

- Köyliön varavankilasta tehtiin talvi- ja jatkosodan ajaksi sotavankileiri. Talvisodan aikana sotavankeina leirillä oli sekä tavallisia sotilaita että upseereja. Jatkosodan aikana Sotavankileiri I:ksi nimitetyssä leirissä oli vain upseerivankeja. Lähes 4000 sotavankia oli jatkosodan aikana Sotavankileiri I:ssä. Tähän hautausmaahan on haudattu 122 sotavankeuden aikana kuollutta vankia.

Alueen Venäjä-seurat järjestävät vuosittain "Voiton päivänä" eli 9. päivänä toukokuuta klo 18.00 muistotilaisuuden tällä hautausmaalla.

Heikkilän tuulimylly / Vuorenmaan tuulimylly

- Vuorenmaan kylä on joutunut sijaintinsa vuoksi olemaan omavarainen lähes kaikilla elämän alueilla. Kun vesivoimaa ei ollut, talot rakensivat viljan jauhatusta varten tuulimyllyjä. 1920-luvulla kylässä on ollut kymmenkunta tuulimyllyä. Niitä on ollut käytössä kahdentyyppisiä eli harakkamyllyjä ja mamsellimyllyjä, jollainen tämä Heikkilän mylly on. Kymmenestä myllystä tämä on säilynyt ainoana. Frans Heikkilä osti myllyn Kankaanpään Hemmin huutokaupasta. Myllyn oli rakentanut puuseppä Evert Suonio vuonna 1884. Se oli siirretty 1900-luvun alkuvuosina Hemmin maalle ja omistukseen. Myllyllä oli jauhettu pääasiassa kotitarpeiksi Suoniolla. Vuorenmaalla tällä myllyllä ei ole jauhettu ainoatakaan jyvää.

Lallin patsas

- Lallin taru on elänyt Köyliössä halki vuosisatojen, mutta vasta elokuussa 1989 se sai konkreettisen muodon. Silloinen Köyliön Säästöpankki täytti 100 vuotta, ja sitä juhlistaakseen se tilasi professori Aimo Tukiaiselta patsaan. Jykevällä Lallin hahmolla on käsissään keihäs ja murrettu lukko. Vartiopaikallaan Kirkkosaareen johtavan Koivukujan kupeessa se viestii jotain siitä periksi antamattomuudesta, joka on aina yhdistetty suomalaiseen talonpoikaan. Perimätiedon mukaan Köyliön Kirkkosaareen sijainneen Lalloilan kartanon isäntä, talonpoika Lalli, surmasi piispa Henrikin Köyliönjärven jäällä 20. tammikuuta vuonna 1156.

Korvenkylän alinen ja ylinen mylly

- Myllyn rakentamiselle edullisia koskia on Pyhäjoessa ollut paljon, onhan joessa ollut eri aikoina toistakymmentä vesimyllyä. Korvenkylässä on ollut aikoinaan kaksi myllyä. Joen yläjuoksulla sijaitsevaa myllyä kutsuttiin yliseksi myllyksi, ja sen osakkaina olivat Rantaseppä ja Reko. Toinen mylly sijaitsi Pyhäjoen alajuoksulla, ja se oli siis sijaintinsa mukaan alinen mylly.

Kotiseutumuseo

- Säkylän kotiseutumuseo on perustettu vuonna 1961. Se sijaitsee Säkylän Katinhännän alueella, Pyhäjärven rannalla, Lehmuunnokassa. Museota ylläpitää Säkylän kunta ja se on sivistyslautakunnan hallinnassa. Säkyläläisten elinkeinoina ovat olleet kalastus Pyhäjärvellä, tervanpoltto, lankkujen veisto ja myöhemmin pääasiassa maanviljely. Nämä elinkeinot näkyvät kotiseutumuseon esineistössä.

Räisälä-museo ja Räisälän puisto

- Räisälä-museo kertoo luovutetusta Karjalasta, sen yhden pitäjän, Räisälän, menneisyydestä ja nykyisyydestä. Ennen muuta se kertoo ihmisistä, jotka joutuivat jättämään kotinsa ja sopeutumaan uuteen elämään nyky-Suomessa. Räisäläisten Säätiö perusti vuonna 2004 Räisälä-museon, joka toimi aluksi Kokemäellä, ja vuodesta 2014 alkaen Köyliössä avatussa modernissa Räisälä-keskuksessa.
- Puisto on nimetty luovutetun Karjalan alueella sijainneen Räisälän pitäjän mukaan. Monet Räisälän asukkaat ovat sodan jälkeen asettuneet asumaan Euraan ja lähikuntiin. Puisto nimettiin Räisälän puistoksi Euran kunnanhallituksen päätöksellä 13. helmikuuta 2017 Räisäläisten säätiön esityksestä.

Talvi- ja jatkosotamuseo

- Säskylän Köörunmella sijaitseva Säskylän talvi- ja jatkosotamuseo on perustettu vuonna 1990. Idea museon perustamisesta syntyi, kun vuonna 1989 valmistuneesta Talvisota-elokuvasta jäi runsaasti rekvisiittaa jäljelle. Museonhoitaja, sotakamreeri Ilpo Nurmi oli kerännyt esineistön ympäri Suomea sekä myös Neuvostoliitosta. Vuonna 2007 museo sai omat tilat ja se muokattiin täyttämään museoviraston vaatimuksen. Nykyään sitä ylläpitää Säskylän Talvi- ja Jatkosotamuseon säätiö.

Hinnerjoen kotiseutumuseo

- Valon museo on 1800-luvun lopulla rakennetun mäkitupalaiskodin ympärille koottu museo. Valon museon yhteyteen on siirretty kyläseppän paja ja kuparipaja. Idyllisellä piha-alueella on kaksi aittaa ja riihi. Kotiseutumuseon ohessa toimii myös monipuolinen maatalousmuseo, johon on koottu maatalouskoneita ja maataloudessa käytettyjä työkaluja vuosikymmenten varrelta. Museossa esitellään myös perinteisiä käsityöläisammatteja ja näkemisen arvoinen on noin 1500 kahvikupin kokoelma. Museon esineistö on ylipäättään laaja, noin 10 000 esinettä.

Mannilan museo

- Honkilahden kotiseutumuseo perustettiin vuonna 1946. Museo siirtyi vuonna 1985 Mannilan Kylätoimintayhdistyksen omistukseen. Kokoelmiin sisältyy monipuolisesti maaseudun talonpoikaesineistöä. Erityismaininnan ansaitsevat tekstiilit mm. seitsemän tykkimysä, joista vanhin on metallikirjontainen 1700-luvulta. Silkinen Vihtori Viljasen äidin vihkikuku ja toisen päivän hääpuku, arkipuku, röijyjä, huiveja, hattuja ym. Tekstiilit on konservoitu Satakunnan museossa 1991. Suurin osa oli näyttelyssä esillä kesällä 1992 ja esiliinat olivat näyttelyssä vuonna 1994. Tekstiilit säilytetään muualla, mutta valokuvista voimme ihailia niitä helposti.
- Museoon kuuluu kaksi rakennusta, Viljanen ja Heinonen. Viljanen on peräisin 1800-luvun alkupuolelta. Talon viimeinen asukas oli kolinpolttaja Vihtori Matinpöika Granlund, tunnettiin Viljasena (1864-1945). Vihtorin kuoltua päätettiin toteuttaa haave museon perustamisesta hänen vanhaa rakennuskulttuuria edustavaan torppaansa, kun se ostettiin museoyhdistykselle. Siinä on näkyvissä malkakattoa peltikaton suojasta ja sisällä rakennushistoriallisesti harvinainen uuni, joita on Satakunnassa vain kaksi.

Kirkonmäen tuulimylly

- Säskylän kirkonmäellä sijaitseva tuulimylly on rakennettu vuonna 1883. Mylly on saatu Köyliöstä, tilanomistaja Vilho Lundströmin lahjoituksena ja siirretty/pystytetty Kotiseutuyhdistyksen toimesta 50-luvulla nykyiselle paikalleen. Tällä paikalla sijaitsi aikoinaan nk. Nikkarin mylly, joka tuhoutui ennen kuin ajatus myllyn säilyttämisestä ehti tarpeeksi pitkälle. Kirkkoaukio on usein näyttämönä erilaisille tapahtumille, kuten Porin Prikaatin sotilaallisille seremonioille. Säskylän vanha kunnanvaakuna on saanut aiheensa alueen avoimista peltomaisemista, joille tuulimyllyt ovat antaneet ominaisen ilmeensä.

Tyttöpuisto

- Tällä nykyisen Kauttuan päiväkodin paikalla muinaiset kauttualaiset asuivat jo 5 000 vuotta sitten. Tuolloin Pyhäjärvi oli kuroutunut merestä, mutta merenlahti ulottui vielä Kauttualle asti. Alueen ensimmäiset asukkaat olivat kalastajia ja hylkeenpyytäjiä. Arkeologit ovat tutkineet Tyttöpuiston kivikautista asuinpaikkaa ja löytäneet liesien jäänteitä ja paalujen jälkiä, jotka voivat olla merkkejä asumuksista. Löydöistä selvisi myös, että asukkaat ovat käyttäneet kahdenlaista keramiikkaa: Jäkärän keramiikkaa ja tyyppillistä kampakeramiikkaa. Keramiikkalöydöt ovat tärkeitä, koska arkeologit pystyvät niiden perusteella päättelemään, milloin ihmiset ovat asuneet tällä paikalla.

Keittiömäki

- Alueelta on tehty esihistoriallisia löydöksiä. Nykyinen rakennuskanta on 1900-luvun alusta. Viemärin kaivuutyössä tuli vuonna 1976 esiin keihäänkärki, joka on löytöolosuhteittensa perusteella tulkittu kalmistolöydöksi. Löytökohdassa oli likamaata ja ojakaivannosta löytyi tältä kohtaa irtomaasta veitsi ja saviastianpala.

Kauttuan vanha kylä

- Keskiajalla muodostunut kylän paikka on vuoden 1696 kartan mukaan sijainnut ennen isojakoa aivan Eurajoen varressa noin 2km kirkosta eteläkaakkoon. Nykyisin Kauttualle johtava tie kulkee Eurajoen yli noin 35 m entisestä sillan paikasta pohjoiseen, mutta vanhan sillan kiviä on vielä joen rannalla näkyvissä.

Nuoranne

- Vuodelta 1880 on säilynyt mielenkiintoinen tieto, joka kertoo Yli-Nuoranteen talon pihasta: ”Nuoranteen talon kartanon takana, Myllymäessä, on joukko hautakuoppia; on myös jotakin vanhanaikaista kampsua niistä löydetty. Saman Nuoranteen kartanon alta huoneiden perustuksia kaivettaessa, on esiin tullut muinaiskaluja... talon perustuksista löydettiin koko rautapuku eli haarniska, tuota ei uskallettu kuitenkaan pitää, pelättiin sen omistajan suuttuvan, ja sentähden se kaivettiin taas maahan.” Harmi, Suomesta ei nimittäin ole tietoja vastaavista haarniskoista!

Pappilanmäki

- Pappilan alueella on nuoremmalta rautakaudelta periytyvä kalmisto. Euran Pappilanmäki on Suomen upeimpien esihistoriallisten miekkojen löytöpaikka. Loisteliain miekkahaudoista ajoittuu 600-luvun lopulle. Haudassa olleen miekan kahva on hopealevyä ja kullattua pronssia ja se on upein ornamentein koristettu, osittain säilynyttä tuppea koristaa erikoinen härkämäinen kala. Miekkamiehellä oli myös koristeellinen vyö, jonka alunperä on Kama-joen alueella Keski-Venäjällä, jossa käytiin turkiskauppaa Bysanttiin ja arabimaihin. Komean miekan omistaja on varmasti ollut aikanaan vaikutusvaltainen mies, ehkä alueen päällikkö. Lännestä tuotu miekka ja itäinen vyö kertovat laajoista kauppayhteyksistä 600-700-lukujen taitteen Eurassa. Toinen upea löytö on hopeakoristeinen miekka, joka on hienoimpia ristiretkiajan esineitä Suomesta. Se löydettiin pappilan rakennustöiden yhteydessä jo 1840-luvulla. Yksi tunnetuimmista Kalevala koru -aiheista, Euran sydän, on myös peräisin Pappilanmäestä löytyneestä miehen viikinkiaikaisesta haudasta.

Rivanmaa

- Vasarakirveskulttuurin aikaan (2500 – 2000 eaa.) diabaasi, hienojakoinen ja tiivis kivilaji, havaittiin parhaaksi kivikirveiden raaka-aineeksi. Suurin osa Suomessa valmistetuista vasarakirveistä on työstetty Satakunnasta louhitusta oliviinidiabaasista. Niiden valmistus oli lähes ammattimaista työtä: louhoksen lähellä on varmaankin ollut pajoja, josta kiviseppien valmistamia upeita kivikirveitä on kuljetettu eri puolille Suomen rannikkoa vasarakirveskulttuurin alueella.

Juhola

- Juholan viiden hautaröykkiön ryhmä on tyypillinen satakuntalainen pronssikautinen röykkiöalue. Eteläisin röykkiö on kooltaan 18 x 16 metriä, siis varsin suuri, pienin röykkiöistä on 9 x 6 metriä. Ne ovat noin metrin korkuisia. Tämän kaltaisia röykkiöitä tunnetaan Satakunnasta satoja. Röykkiöt sijaitsevat rinteessä, josta on ollut näkymä Panelian muinaiselle merenlahdelle. Alueella ei ole tehty kaivauksia, joten tarkempaa tietoa röykkiöiden rakenteesta tai muusta sisällöstä ei tiedetä.

Loukomäki

- Hakamaisella metsäsaarekkeella sijaitsee kolme röykkiötä, joista komein on halkaisijaltaan 17 x 15 m ja korkeudeltaan lähes 2 metriä. Tätäkin suurempi, halkaisijaltaan yli 20 metrinen Loukomäen suuröykkiö on sijainnut lännessä näkyvän tilakeskuksen pihapiirissä. Loukomäen röykkiö tutkittiin vuonna 1951 ja myöhemmin se hävitettiin. Röykkiöstä löydettiin paasiarkku, jossa ilmeisesti oli ollut ruumishautaus sekä pronssinen partaveitsi ja piikivinen terä. Parhaiten Loukomäen röykkiö kuitenkin muistetaan kiveyksen seasta löydetystä pronssimiekasta. Suomesta tunnetaan pronssikaudelta 13 miekkaa, joista kaksi on löydetty Paneliasta. Miekka oli pronssikaudella pelottava ase, mutta myös statusesine. Miekka ilmaisi, että sen kantaja oli varakas, aikansa todellinen mahtimies. Vähä-Saarenmaan Aoksenrannasta löydetty miekka on vanhimpia Suomesta löydettyjä miekkoja, se ajoittuu pronssikauden alkuun. Miekka on valmistettu Tonavan yläjuoksulla ja ilmeisesti aikanaan uhrattu rantaveteen. Loukomäen suuröykkiöstä löydetty miekka on valmistettu Skandinaaviassa n. 1000 – 800 eaa.

Sepänmäki

- Tällä paikalla on kaksi hiidenkiuasta ja niiden välissä näkyy paasiarkku. Paasiarkkuja löytyy aina silloin tällöin pronssikauden röykkiöiden sisä rakenteista, mutta Sepänmäen tapauksessa on erikoista se, että arkkua ei ole peitetty. Eteläisempi röykkiö on komea, ehjä ja muodoltaan pyöreä. Sen halkaisija on 12,5 x 12 m ja korkeus on 2,5 – 3 m. Toisen röykkiön koko on 13,5 x 8 m. Kanneton paasiarkku on 4 m pitkä ja noin metrin leveä. Itäisemmät seinät ovat vielä pystyssä.

Kiukaisten-Kauttuan rata

- Euran rata yhtyi Kiukaisten aseman kohdalta Rauma-Kokemäki -radalle. Kiukainen–Kauttua -haararata rakennettiin vuosina 1907–1908 rakennetun Kauttuan paperitehtaan kuljetuksia varten ja paperitehtaan omistanut A. Ahlström Oy osallistui radan rakentamiskustannuksiin. Rataosuuden rakennuspäätös tehtiin vuonna 1910, ja se tuli valmistuttuaan pääradan tapaan Rauman kaupungin omistukseen, joka myös kustansi sille osoitetun kaluston. Kauttuan asemalta jatkui myös satamarata Pyhäjärven rantaan. Junaliikenne 14 kilometriä pitkällä radalla alkoi 1. helmikuuta 1913. Radalla oli myös henkilöliikennettä vuoteen 1953 saakka.

- Vuonna 1952–1953 rakennettiin seitsemän kilometrin pituinen rataosuus Kauttualta Säkylän Iso-Vimmaan Lännen Sokerin uudelle sokeritehtaalte. Sokeritehdas otettiin käyttöön 6. lokakuuta 1953 ja jo ensimmäisenä syksynä sinne saapui rataa pitkin 1 000 vaunulastia sokerijuurikasta.
- Viimeiset sokerijuurikkaat tätä rataa pitkin kuljetettiin syksyllä 2009, ja saman vuoden joulukuussa radan kunnossapito lopetettiin. Radan varrella sijaitsevien tasoylikäytävien purkaminen aloitettiin syyskuussa 2011. Rata otettiin virallisesti pois käytöstä vuoden 2011 aikana. Liikennepaikat tällä radalla olivat Kiukainen, Eura, Kauttua ja Säkylä.

Lähteenajan kivimakasiini

- Lähteenoja on vanha säterikartano, joka peruutettiin reduktiossa vuonna 1699 ja muutettiin ratsutilaksi. Tila on ollut saman suvun omistuksessa 1600-luvun lopulta lähtien. Tila jaettiin veljesten kesken Iso-lähteenojaksi ja Lähteenojaksi. Isolähteenojan päärakennuksen on suunnitellut Johan Stenbäck vuonna 1902. Tilaan on kuulunut kaikkiaan 16 rakennusta, joista nykyisin on jäljellä seitsemän. Vuonna 1894 rakennettu kivimakasiini pääsi huonoon kuntoon, kunnes se kunnostettiin vuonna 2010.

Hinnerjoen myllynrauniot

- Hinnerjoen hautausmaa rajoittuu Hinnerjokeen, jonka rannalla on vanha myllypohja.

Pitkähosken mylly

- Maakunnallisesti arvokkaalla, historiallisella mylly- ja saha-alueella sijaitseva myllyrakennus, jonka alaosa on luonnonkivikvadeeria ja yläosa hirttä.

Euran kirkkosilta

- Eurajoesta on vielä 1930-luvulta nostettu raakkuja, joissa on helmi sisällä.

Kivinavetta

- Kauttuan maatalous kehittyi voimakkaasti 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Sen monumentiksi nousi 1920-luvulla uusi navetta syrjään vanhasta keskuksesta. Rakennuksen ensimmäisen version on suunnitellut mm. Suomen eduskuntatalon arkkitehti J.S. Sirén vuonna 1919. Alkuperäinen versio ei kuitenkaan toteutunut, vaan lopullisen suunnitelman piirsi Urho Åberg (porilainen arkkitehtitoimisti Borg, Sirén, Åberg), joka otti Sirénin suunnitelmista selviä vaikutteita, mutta teki alkuperäiseen jonkin verran muutoksia.
- Jatkosodan aikana navetassa toimi asetehdas, sillä A. Ahlström Oy:n omistuksessa ollut Karhulan tehtaan toimintaan siirrettiin itärajalta Länsi-Suomeen. Navetassa sorvattiin kranaatin metalliosia, ja työssä olivat Karhulan konepajan sorvareita sekä ammuksia kokosivat paikalliset pikkupojat. Kauttuan tehtaitten museossa on nähtävillä Kauttuan navetassa valmistettuja kranaatinkuoria. Navetassa kasvatettiin rotukarjaa aina 1970-luvun alkuun asti, jolloin yhtiö luopui karjanpidosta ja myi maatilojaan. Nykyään navetan omistaa kiinteistöasakeyhtiö Mikali Oy, ja tiloissa toimii mm. Euran Aluehuolto Oy, Kirpputori Pehtoori, sekä korumuotoilija Annaleena Soinin työpaja, Työhuone 925.

Osman talo

- Osman talo on yksi vanhimmista taloista Eurassa. Mäellä on myös rautakautinen kalmisto. Osman päätalo on eräiden tietojen mukaan rungoltaan 1600-luvulta. Nykyinen, hiljattain peruskorjattu ulkoasu on peräisin 1800-luvulta. Osman talo on entinen talonpoikaistila.

Spitalkivi

- Vanhalta Mannilan maantieltä poikkeavan Hautakorven metsätien varressa on komea jääkauden mukanaan myllertämä kivenjätkäle, joka tunnetaan ”spitalkiven” nimellä. Spitaaliin eli lepraan sairastuneiden vaeltajien arvellaan levähtäneen kiven luona matkallaan Seilin sairaalaan. Perimätieto kertoo, että Seilin saarella sijainneeseen spitaalisairaalaan kulkeneet tartunnan saaneet olivat lähtöisin Pohjanmaalta. Levähdettyään kiven kyljessä he olivat jatkaneet vaellustaan Auvaisten kylän kautta kohti rannikkoa. Tartuntavaaran takia sairastuneiden piti kulkea eristetylle saarelle ja mukana piti olla laudat ruumisarkkua varten. Seilin sairaala suljettiin vuonna 1785, joten kiveen liittyvät muistot ja tarinat ovat peräisin sitä edeltäneeltä ajalta.

Puolvälinkivi

- Eurasta Köyliön Tuiskulaan kulkevan tien varressa on siirtolohkare. Sen kerrotaan olleen puolimatkan merkinä kuljettaessa Tuiskulasta Euraan. Puolvälinkivi on myös vanha Euran kylien välinen rajakivi: Euran Kirkonkylän, Sorkkisten ja Souppaan kylien rajat yhtyvät kivellä. Puolvälinkivi on yksi historiallisen ajan muinaisjäännöksistä Eurassa. Kivi koetaan paikallisesti arvokkaana maamerkinä, johon liittyy tarinoita. Vuoden 1699 maakirjakartassa kivi on merkitty tekstillä ”Teinein Vaha Råå är en stoor sten”.

Hyvän toden risti

- Hyvän toden risti on Panelian ja Eurakosken kylän entinen rajapyykki. Samassa pisteessä on sijainnut Euran ja Kiukaisten kuntien rajat. Kohteessa on valtava kivi, joka on toiminut rajanvedossa kiinnekohtana. Ennen kuntien rajat on vedetty kaikkien tuntemien maamerkkien kautta, kuten isojen kivien, suurien puiden tai muuten maisemasta erottuvien kohteiden avulla. Lions Club Kiukainen pystytti paikalle tolpan, jonne kirjattiin myös teksti ”Hyvän toden risti”. Nimen alkuperästä ei ole tietoa, mutta risti tässä asiayhteydessä merkitsee rajojen risteystä.

Uhrattu

- Uhrattu on Koskeljärven pohjoispäässä sijaisevan pieni kallioinen saari. Saari on ilmeisesti joskus historian saatossa ollut uhripaikka, sillä paikkojen nimet kulkevat hyvin kaukaa menneisyydestä. Uhripaikka teoriaa tukee myös se, että mantereen puolella on n. 200 metrin päässä saaren rannasta pronssikautinen toistaiseksi tutkimaton kiviröykkiö (pronssikautinen vare). Myös Kolkankalliolla ja Isoluodossa on pronssikautisia röykkiöitä. Viereinen Koskeljärven lahti on Kottaanlahti. Tämä nimi viittaa myös muinaiseen asutukseen.
- Vanhojen ihmisten kertoman mukaan viime vuosisadan alussa Uhratussa pidettiin juhannuskokkoja ja kalliolla tanssittiin. Koska järven pintaa on useaan otteeseen 1900-luvulla laskettu Uhrattu oli vielä 1970-luvun lopussa yhteydessä mantereeseen, mutta kun veden pitää taas 1980-luvun alussa nostettiin siitä tuli uudestaan saari. Koskeljärvihän kuroutui erilleen merestä n. 5000 vuotta sitten. Siihen asti se oli meren saaristoinen lahti. Arvo Santonen kirjoitti fiktiivisessä eepissä

runoelmassaan Äyrävälä Euran miesten ajamien muukalaisten pakomatkasta: ”Ehtivät jo Äyrän äijät päivän päästä Uhrattuhun uhripaikkaan äyräläisten, piti uhrata Ukolle suosionsa saamiseksi, myöskin kaikin katsottava pakenijat liekö käyneet. Päivä pääsi siinä yöksi hunnun heittävi hämärä kesäyön salaisen silkin.”

Jättiläisen kivi

- Tarina kertoo, että hiisi olisi yrittänyt heittää kiven Säkylästä Köyliön kirkkoa päin. Hiisejä ärsytti kirkon kellojen ääni, mutta kivi lensi varsin kauas Köyliön kirkosta. Paikallisten muistikuvien mukaan Valtteri Lyysaari on hankkinut laatan kiveen noin 1960-luvulla.

Kulttuurimaisemat

- Korven kylän kulttuurimaisema, Panelian kylä, Euraniityn kulttuurimaisema, Köylypolven kulttuurimaisema, Naarjoen kylätalo ja Vaaniin neittamon kulttuurimaisema

Myllyojan kanjoni ja kivilta

- Mylloja Pyhäjärven rannalla. Myllyoja ja Myllynojanlahti on alue, josta aikoinaan laski Myllyoja Kiperinjärvestä Pyhäjärveen. Kiperinjärvi on kuivatettu järvi, ja Myllyoja laski 5-10 metriä ennen Pyhäjärveä. Se oli Pyhäjärven rannan suuntainen ja pitkulainen järvi, jonka nimi kirjoitettiin karttaan ”Kiperjärvi” 1800-luvun puolivälissä. Myllyojan koskessa oli aikoinaan mylly, josta alue on saanut nimensä. Myllyoja on paikallinen nähtävyys Myllyojan kanjonin vuoksi, koska oja hakattiin kallioon käsin ja räjäytettiin ruudilla. Kanjonin yli on rakennettu kivilta, joka on edelleen käytössä.

Vanha kalatie

- Euran keskustaajamasta etelään johtavan Laitilantien rinnalla kulkee vanha maantiesuosuus, joka on edelleen maastossa selvästi löydettävissä ja suosittu ulkoilureitti. Tie ohittaa mm. monumentaalisen Myllyojan, joka kaivettiin 1900-luvun alussa Kiperinjärven kuivaamiseksi.

Kuntien rajapyykki / Perävuori

- Perävuori sijaitsee lähellä Satakunnan ja Varsinais-Suomen rajaa. Perävuoren huipulla on vanhat pystykivet keskiaikaisen rajan merkinä. Paikalla on nykyäänkin kolmen kunnan (Euran, Laitilan ja Mynämäen) yhteinen pyykki.

Kiukaisten arboretum

- Kiukaisten yhteiskoulun kevätperinteisiin on kuulunut vuodesta 1998 lähtien 9. -luokkalaisten kummipuiden istutus. Jokainen 9. -luokka on istuttanut koulunmäelle oman puuvartisen kasvin. Puiden istutus on perinteisesti tehty viimeisellä kouluviikolla ja siihen osallistuu koko koulun väki. Koulun vanhempainyhdistys on lahjoittanut taimet ja biologian opettaja Seppo Varjonen on hoitanut käytännön järjestelyt.
- Taimia on vuosittain istutettu kaksi tai kolme. Puulajipuiston kummipuut ovat havu-, lehti- ja hedelmäpuita sekä koriste- ja marjapensaita ja ruusuja. Keväällä 2017 istutettiin koulunmäelle viimeiset 9. -luokkalaisten kummipuut. Tämän jälkeen koulun ympäristöön on istutettu kaikkiaan 44 kummipuuta. Tämä on Euran koululaitoksessa ainutkertainen puuvartisten kasvien kokoelma ja

tiettävästi laajin tämänlaatuinen arboretum koko Euran kunnassa. Koulun toiveena on, että puulajipuistoa varjellaan ja että siitä on tulevaisuudessakin iloa ja hyötyä kuntalaisille.

Vanhan apteekin puutarha

- Euran Kiukaisissa sijaitseva Vanhan Apteekin puutarha-alue on keskeisellä paikalla Eurakosken keskustassa. Puutarha sijaitsee LähiTapiolan rakennuksen takana ja rajoittuu toiselta sivultaan Lounais-Suomen toiseksi suurimpaan jokeen – Eurajokeen. Entisen Kiukaisten kunnan keskustaajamassa joki kohisee vuolaana Eurakoskena, jossa on aikojen kuluessa ollut useita myllyjä. Joen varrella, kosken ja padon yläpuolella sijaitsi aikanaan Kiukaisten vanha apteekki ja sen laaja puutarha-alue. Nykyinen puutarhan vieressä sijaitseva pato on rakennettu vuonna 1934. Sen kupeessa toimivat saha ja mylly aina vuoteen 1971, jolloin molemmat tuhoutuivat tulipalossa.
- Puutarhan kasvilajisto on kartoitettu Ala-Satakunnan Ympäristöseuran toimesta. Kartoitusten pohjalta valittiin 12 edustavaa puutarhan lääke-, rohdos- ja puutarhakasvilajia, joista tilattiin 12 puista kasvitaulua T:mi J.J. Koivistolta Kiukaisista. Niillä kasvit merkittiin niitylle tunnetuille kasvupaikoilleen. Taulussa on kasvin kuvan lisäksi lajin tieteellinen nimi, levinneisyys sekä tietoa kasvin ominaisuuksista ja käytöstä. Lisäksi teetettiin yksi isompi puutarha-alueen info-tila, jossa kerrotaan alueen historiasta ja Wanhasta Kiukaisten Apteekista.

Mestilän diapaasi

- Diabaasi-kivi on suuri siirtolohkare Mestilään menevän tien varressa. ”Uusi maantie” linjattiin alun perin rakennettavaksi läpi diabaasin, ja suunnitelmissa oli räjäyttää kivi, ja käyttää sitä pehmeillä alueilla tienpohjana. Paikallisten toiveiden mukaisesti tien linjausta kuitenkin muutettiin, ja nyt tie kulkee aivan kiven vierestä.

Kuntien rajapyykki / Uuhenvahankivi

- Uuhenvahankivi on Rauman (ennen Lapin), Euran ja Laitilan rajakivi. Se sijaitsee hieman vaikeakulkuisella alueella, mutta melko lähelle pääsee autollakin. Kivi on massiivisen näköinen ja se yllättää polkua lähestettyessä (varsinkaan kun kivi ei näy kauas). Kivestä itäänpäin löytyy lähde.

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea>
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/tapahtumat/kesakahvila-villa-linturi/>
- <http://www.koylio-seura.fi/image/perinnejaosto/opastaulut/opastaulut2015.pdf>
- <https://www.sydanmaa.net/nahtavaa.html>
- https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=262010039
- https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhoito/read/asp/r_alue_det.aspx?ALUE_ID=999000074
- https://fi.wikipedia.org/wiki/Yhdystie_2131
- <https://www.sakyla.fi/vuorenmaan-tuulimylly/>
- <https://www.visitpyhajarviseutu.fi/korvenkylan-alinen-mylly/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/kulttuuri/museot-ja-muut-kulttuurikohteet/museomylly/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/kulttuuri/museot-ja-muut-kulttuurikohteet/kotiseutumuseo/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/kulttuuri/museot-ja-muut-kulttuurikohteet/raisala-museo/>

- <http://www.raisala.fi/keskus-museo.php>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/kulttuuri/museot-ja-muut-kulttuurikohteet/talvi-ja-jatkosotamuseo/>
- <https://sakylantalvijajatkosotamuseo.fi/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/museot-aurassa/>
- <https://www.geocaching.com/geocache/GC2A1TH>
- <https://www.retkikartta.fi/>

2.14 Satamat ja laiturit

Euran pienvenesatama

Pyhäjärven rannalla (Möljätie, Kauttua) sijaitsee pienvenesatama, jossa on 89 vuokrattavaa venepaikkaa sekä veneenlaskuiska. Alueelta löytyy myös paikoitusalue autojen ja venetrailereiden tilapäiseen pysäköintiin. Venepaikkojen laiturialue on aidattu ja kameravalvottu. Kulku venelaitureille on mahdollista vain lukittavien porttien kautta. Venepaikan vuosimaksu on 150 euroa. Lisäksi paikan vuokranneilta peritään 50€:n avainpanttimaksu avaimesta porttien lukkoon. Panttimaksu palautetaan venepaikasta luovuttaessa. Venepaikkoja voi tiedustella laskentasihteeri Riitta Oravalta. Pienvenesatamaa ylläpitää Euran kunnan Tekniset palvelut. Kohde kuuluu myös Euran 100 helmeä-kulttuurikohteisiin, ja siitä on oma pieni QR-koodilla varustetut infotaulu kohteessa. Kohteessa käytiin 4.11.2021, mutta sille ei ole tehty varsinaista kohdekartoitusta.

Kuva. Euran pienvenesatama.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/venepaika/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/molja/>

Säkylän veneväylät ja –laiturit

Saaristomeren merenkulkupiirin ja kunnan toimesta on viitoitettu Pyhäjärven väylät järvenselältä kalasatamaan ja kunnanviraston rantaan. Viraston rannassa on vierasvenelaituri, josta on noin 500 metriä kauppakeskukseen. Kalasataman rannassa on purkauslaiturin lisäksi 3 venelaituria, joissa on 112 vuokrattavaa venepaikkaa, laitureissa on lukittavat portit. Näihin kohteisiin ei ole tehty varsinaista kohdekartoitusta.

Kohteesta löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.sakyla.fi/tekniset/yleiset-alueet/>
- <https://sakyla.karttatiimi.fi/#>
- <https://webapp.navionics.com/?lang=en#boating@8&key=gi%7BtKuzaiD>

2.15 Metsä- ja luonnonsuojelualueet

Metsä- ja luonnonsuojelualueet turvaavat luonnonmonimuotoisuuden säilymistä ja ovat samalla myös tärkeitä ulkoilumaastoja siellä liikkujille. Pyhäjärviselältä löytyy useita erityyppisiä metsä- ja suojelualueita, joista keskeisimmät on listattuna alla. Pyhäjärviselän ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana käytiin tutustumassa osaan näistä alueista, mutta näihin ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta.

- ***Kauttuan metsä***
- ***Metsolan luonnonsuojelualue***
- ***Kakkeriasuon-Huhdansuon soidensuojelualue***
- ***Harolan lehdot***
- ***Luvalahti-Harolanlahti***
- ***Tapolan luonnonsuojelualue***
- ***Omassuon suovenhokas***
- ***Kiviniityn luonnonsuojelualue***
- ***Poutalan luonnonsuojelualue***
- ***Kakolahti -tila***
- ***Maijala -tila***
- ***Metso-Mattila -tila***
- ***Mestilän luonnonsuojelualue***
- ***Koskeljärven ja Vaaljärven luonnonsuojelualue***
- ***Tankan luonnonsuojelualue***
- ***Iso-Hölön luonnonsuojelualue***
- ***Laustinrahkan luonnonsuojelualue***
- ***Hömötiaisenmetsän luonnonsuojelualue***
- ***Luolakallion luonnonsuojelualue***
- ***Vahe***

- **Lammashaka**
- **Virkala**
- **Lavajärvi**
- **Lohiluoma**
- **Köyliönjärven luonnonsuojelualue**
- **Kirkkosaaren ja Kaukosaaren luonnonsuojelualue**
- **Iso Kakkurinsuo**
- **Uolevin luonnonsuojelualue**
- **Mustasaaren luonnonsuojelualue**
- **Iissalon ja Emäkarin luonnonsuojelualue**
- **Viitalan luonnonsuojelualue**
- **Ylispään aarnialue**
- **Mäkitalon luonnonsuojelualue**
- **Säkylänharju**
- **Isosuo**
- **Pyhäjärven rantasuo**
- **Pyhäjärvi**
- **Yliseppä**

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.sakyla.fi/ymparisto/luonnonsuojelu/suojelualueet-ja-kohteet/>
- <https://eura.karttatiimi.fi/#>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/euran-100-helmea/kauttuan-metsa/>
- www.retkikartta.fi

2.16 Leirikeskukset ja muut keskukset

Luonnossa liikkuja haluaa monesti myös yöpyä reittinsä varrella, nauttia pidempään retkestään tai kokeilla uusia asioita. Pyhäjärvisseudun leirikeskukset ja muut keskukset tarjoavat retkeilijälle majoitus-, ruokailu- ja toiminta- ja kokouspalveluita, joista retkeilijä voi valita itselleen sopivimman. Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämishankkeen aikana käytiin tutustumassa osaan näistä kohteista, mutta näihin ei kuitenkaan tehty varsinaista kohdekartoitusta. Alla on lyhyesti listattuna Pyhäjärvisseudun keskeisimmät leirikeskukset ja muut keskukset.

- *Esihistorian opastuskeskus Naurava lohikäärme, Euran kunta*
- *Pihlavan leiri- ja toimintakeskus, Säkylä-Köyliön seurakunta*
- *Kristalliranta Säkylä*
- *Melontakeskus, Euran kanoottiklubi ry*
- *Mansikin leirikeskus, Euran kunta*
- *Härkännummen viikinkikylä, Pohjolan Muinaiselämys Oy*
- *Eräelämyskeskus Kaarnikka, Kankaanpään kyläyhdistys ry*
- *Lomakeskus Sieravuori, Uusi Sieravuori Oy*
- *Mannilan kesäkot, Euran seurakunta*
- *Toimintaloma, EL Toimintaloma-Systems Oy*

Kuva. Leirikeskuksissa retkeilijä pääsee nauttimaan luonnon rauhasta.

Kohteista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/elavan-esihistorian-eura/esihistorian-opastuskeskus/>
- <https://ekk.sporttisaitti.com/>
- <https://sakyla.karttatiimi.fi>
- <https://eira.karttatiimi.fi/>
- <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/luonto-ja-ulkoilu/rantasaunat-ja-uimarannat/>
- <https://www.satakunnankansa.fi/satakunta/art-2000007183255.html>
- <https://muinaisaikaan.com/>

- <https://www.kankaanpaankyla.net/kaarnikka-ja-kota>
- <https://www.sieravuori.fi/>
- <https://www.euranseurakunta.fi/yhteystiedot/mannilan-kesakoti>
- <https://toimintaloma.fi/etusivu>
- <https://www.sakyla-koylionseurakunta.fi/kirkot-ja-tilat/pihlavan-leirikeskus>
- <https://www.kristalliranta.fi/>

2.17 Tapahtumat ja kilpailut

Erilaiset tapahtumat ja kilpailut luovat liikkumisen riemua, saavat isot väkimäärät liikkeelle ja samalla tutustumaan Pyhäjärvisuudun upeisiin ulkoilukohteisiin ja -reitteihin. Alla on listattuna keskeisimpiä Pyhäjärvisuudun tapahtumia ja kilpailuja.

- **Säkylätriathlon**
- **Haastepyöräily**
- **Talviliikunta-kampanja 2022**
- **Kertun kirmaisu**
- **Kuntourheilijan kuntolaatikot**
- **Huovinretken laturetki ja mtb-talvisafari**
- **Huovinretken syyspatikka ja mtb-vaellus**
- **Huovinretken pyöräretki ja mtb-vaellus**
- **Säkylänharjun polkujuoksu 2022**
- **Säkylän VII Mansikkamaraton 2022**
- **Eurajokimelonta 2022**
- **Koskeljärven yönyliretki 15-16.5.2021**
- **Pyhäjärven ympärimelonta**
- **TuraRun**

Tapahtumista ja kilpailuista löytyy lisätietoa seuraavilta sivustoilta:

- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/kayttovuorotjamaksut/sakylatriathlon/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/>
- <https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/liikuntapalvelut/liikunta-alueet/talviliikuntakampanja2022/>
- <https://www.eura.fi/tapahtumat/talviliikkuja-kampanja/>
- <https://www.sakyla.fi/tapahtuma/kertun-kirmaisu-2/>
- <https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1YikQF8KLkVlr4kFytchmiLbNR-LdFW43&ll=61.0944431535486%2C22.346598650000043&z=11>
- <https://www.huovinretki.fi/ajankohtaista>
- <https://www.sakylanharjun-polkujuoksu.com/>
- <https://www.mansikkamaraton.fi/>
- <https://ekk.sporttisaitti.com/tapahtumat/eurajokimelonta-ennakkotietoa/>

- <https://ekk.sporttisaitti.com/uutiset/koskeljarven-yonyliretki-15-16-5-20/>
- <https://ekk.sporttisaitti.com/tietoa-jasenille-2/>
- <https://fi-fi.facebook.com/turarun/>

3. Kehittämissuunnitelma

3.1 Yhteistyötahot

Pyhäjärvisuudun ulkoilureittien kehittämissuunnitelma on laadittu yhteistyössä Euran kunnan liikuntapalveluiden, Säkylän kunnan liikunta- ja nuorisopalveluiden ja Leader Pyhäjärvisuutu ry:n kanssa sekä seudun ulkoilureiteistä ja -kohteista vastaavien eri sidosryhmien kanssa. Näitä sidosryhmiä ovat mm. kyläyhdistykset, urheiluseurat, järjestöt, yritykset sekä Metsähallitus. Eri sidosryhmät on kuvattuna tarkemmin tämän kehittämissuunnitelman liitteessä 2. Myös varsinaisen hankkeen jälkeen on oleellista kehittää seudun ulkoilukohteita ja -reittejä yhdessä niistä vastaavien tahojen kanssa, siten että nämä reitit ja kohteet tarjoavat niiden eri kohderyhmille mielenkiintoisen ja turvallisen ulkoilukokemuksen.

3.2 Nykytila ja tavoiteverkko

Tässä hankkeessa tehtyjen maastokartoitusten, laajan lähdeaineistoanalyysin ja Leader Pyhäjärvisuudun kesällä 2021 toteuttaman sidosryhmäkyselyn (Liite 3) perusteella Pyhäjärvisuudulla on nykyisin paljon erityyppisiä ulkoilureittejä ja kohteita (Liite 1), jotka luovat erinomaisen potentiaalin ulkoilun ja liikkumisen kehittämiseksi seudulla. Kaikkia kohteita ja reittejä ei kuitenkaan ole mahdollista ja järkevää kehittää yhdellä kertaa, siksi yhdessä hankkeen työryhmän kanssa (Euran kunta, Säkylän kunta sekä Leader Pyhäjärvisuutu) valittiin näistä nykyisistä kohteista ja reiteistä potentiaalisimmat Pyhäjärvisuudun ulkoilureittien ja -kohteiden tavoiteverkkoon, joka on tarkemmin kuvattuna liitteessä 4. Edelleen näistä tavoiteverkon kohteista ja reiteistä laadittiin Pyhäjärvisuudun sähköinen ulkoilureittiesite (liite 5), josta eri kohderyhmien on mahdollista löytää itselleen mieluisimmat ulkoilukohteet.

3.3 Kehitettävät kohteet ja kehittämistoimenpiteet

Ulkoilureiteillä ja -kohteissa liikuttaessa on oleellista, että eri kohderyhmät saavat niistä riittävästi ennakkoinformaatiota (esimerkiksi kohteen reittiesitteistä) arvioidakseen, mitkä kohteet soveltuvat itselle parhaiten. Kohteen valinnan jälkeen on oleellista kiinnittää huomio riittävään kadun- ja tienvarsiopastukseen, jotta kohteen lähtö- ja pysäköintipaikalle on helpompi löytää perille. Varsinaisella reitillä liikuttaessa itse reitin varren opasteet (opas- ja infotaulut, reittimerkinnot sekä risteysviitat) takaavat sillä liikkujalle turvallisen ja miellyttävän ulkoilukokemuksen.

Tässä hankkeessa tehtyjen maastokartoitusten perusteella myös Pyhäjärvisuudulla keskeisimmät ulkoilureittien ja -kohteiden kehittämistoimenpiteet koskevat niiden opastusta ja viestintää. Parannettavaa on erityisesti sekä maasto-opastuksessa (ennen kohdetta ja sen reitin varrella) sekä myös kohteiden ennakkoinformaatiossa (reittiesitteet). Nämä kehittämistoimenpiteet ovat myös varsin edullisia toteuttaa, sillä ne eivät vaadi isoja panostuksia reitti-infrastruktuuriin.

Kohteiden käytön ja niiden viestinnän onnistumisen osalta on jatkossa hyvä tehdä sopimukset niiden ylläpitäjien ja kehittäjien sekä maanomistajien kanssa, jotta nykyiset kohteet säilyvät myös jatkossa eri kohderyhmien käytössä. Sopimukset kannattaa mahdollisuuksien mukaan tehdä aina kirjallisesti ja mahdollisimman selkeästi eri vastuuosa-alueet ja -tahot huomioiden riittävän pitkälle aikajänteelle (toistaiseksi voimassa oleva tai yli 10 vuoden sopimus). Eri ulkoilureittien ja -kohteiden nykytila ja alustavat kehittämis ehdotukset ovat tarkemmin kuvattuna tämän kehittämissuunnitelman edellä olevassa kappaleessa 2.

Alla on kuvaus niistä Pyhäjärvisuon ulkoilun reiteistä ja kohteista, joita tehtyjen maastokartoitusten ja tausta-aineistoanalyysin perusteella tulisi seuraavaksi kehittää.

Maastopyöräily- ja retkeilyreitit

Kepola-Kauttua ulkoilureitistölle laaditaan tarkempi suunnitelma reitin varren opasteista ja viitoista (opastaulut, opasviitat ja reittimerkinnot) ja toteutetaan ne myös maastoon. Uusissa opastauluissa on kuvattuna sekä kartalla että tekstimuodossa ulkoilureitistön eri reittivaihtoehdot. Opastaulut sisältävät tiedot mm. reitin varren rakenteista, eri toiminnoista ja palveluista, ylläpitäjistä sekä reitillä liikkumisessa huomioitavista asioista.

Lisäksi laaditaan nykyisen reittiesitteen pohjalta uusi sähköinen reittiesite (kaksipuolinen), jossa on esitettynä mm. reittilinjaus ja reitin ulkoilurakenteet kartalla sekä sanallinen reittikuvaus itse reitistä, sen vaativuudesta, pituudesta ja soveltuvuudesta eri kohderyhmille, opastuksesta, nähtävyyksistä, reitillä liikkumisessa huomioitavista asioista sekä ylläpitäjästä ja palautteen antamisesta.

Suunnitelman laatimisen aikana käydään tarvittavat keskustelut reitin varren maanomistajien kanssa suunnitelluista toimenpiteistä sekä sovitaan (maanomistasopimuksissa) tarkemmin reitin käytöstä ja ylläpidosta jatkossa.

Pyhäjärvisuonulla on mahdollista maastopyöräillä useilla eri ulkoilu- ja retkeilyreiteillä, mutta tietoa näistä maastopyöräilykohteista on vain vähän saatavilla. Maastopyöräilykohteisiin on hyvä jatkossa laatia sähköiset reittiesitteet (kaksipuoliset), joissa on sijaintikartta maastopyöräilyreitistä sekä sen tarkempi reittikuvaus. Näitä viestinnällisesti kehitettäviä maastopyöräilykohteita ovat mm.: **Kepola-Kauttua ulkoilureitistö, Huovinrinteen ulkoilureitti, Harjureitti, Sieravuoren ulkoilureitti ja Kertun metsäpolku.**

Retkipyöräilyreitit

Pyhäjärvisuonulla on tässä kehittämissuunnitelmassa tehtyjen selvitysten perusteella kaksi potentiaalista retkipyöräilyreittiä - **Köyliönjärven kierros ja Tour de Pyhäjärvi reitti**, joita kehittämällä saadaan seudulle luotua vetovoimainen retkipyöräilyreitistö niin kuntalaisille virkistyskäyttöön kuin myös pyörämatkailijoille. Näiden reittien varrella on myös lukuisa joukko muita seudun ulkoilureittejä ja -kohteita, joissa retkipyöräilijä voi matkallaan käydä ja tutustua.

Köyliönjärven kierrosta ja Tour de Pyhäjärvi reittiä olisi jatkossa hyödyllistä kehittää yhdessä, sillä ne tarjoavat yhdessä noin 130 km pyöräiltävää sekä runsaasti nähtävää ja koettavaa reittien varrella. Kehittämisen osalta on hyvä aluksi laatia reittien varren maanomistajien kanssa tarvittavat sopimukset reittien käytöstä sekä

sopia niiden ylläpidosta. Lisäksi reiteille on hyvä laatia sähköinen reittiesite (kaksipuolinen), jossa olisi sekä kartta reiteistä että kuvaus reiteistä ja niiden varren nähtävyyksistä. Reiteille on hyvä laatia myös tarkemmat suunnitelmat niiden varren opasteista (reittiopasteet sekä opastaulut lähtöpaikoille ja välikohteille).

Hiihtoreitit

Pyhäjärvisuudella on useita erittäin hienoja ja maisemallisesti kauniita hiihtoreittejä, joiden viestintää pitäisi hieman nykyisestä kehittää. Eri hiihtoreiteille on hyvä laatia sähköiset reittikohtaiset esitteet (kaksipuolinen), joissa on sijaintikartta reitistä sekä varsinainen reittikuvaus. Näitä viestinnällisesti kehitettäviä hiihtoreittejä ovat mm. **Pyhäjärven latu, Köyliönjärven latu, Kertun metsäpolun latu, Koskeljärven latu ja Liessuon latu.**

Retkiluistelu- ja potkukelkkareitit

Pienellä viestinnällisellä kehittämisellä myös **Köyliönjärven nykyisestä retkiluistelu- ja potkukelkkailureitistä** saadaan entistä houkuttelevampi ja toimivampi ulkoilukohde. Jatkossa tälle reitille on hyvä laatia sähköinen reittiesite (kaksipuolinen), jossa on sijaintikartta reitistä sekä tarkempi reittikuvaus. Tämä reittikuvaus on hyvä lisätä myös reitin nykyisten lähtöpaikkojen reittikarttojen yhteyteen.

Melontareitit

Pyhäjärvisuudella on useita hienoja melontakohteita, joista ei vielä kuitenkaan ole juuri tarkempaa reittiaineistoa saatavilla. Jatkossa seudun melontakohteille on hyvä laatia sähköiset reittiesitteet (kaksipuoliset), joissa on sijaintikartta kohteen reitistä sekä tarkempi reittikuvaus. Näitä viestinnällisesti kehitettäviä melontakohteita ovat mm. **Eurajoki, Köyliönjärvi, Pyhäjärvi ja Koskeljärvi.** Eurajoen melontareittiä kehittää tällä hetkellä Euran Kanoottiklubi ry yhdessä Pyhäjärvi-instituutin kanssa ja kohteesta valmistuu sähköinen reittiesite toukokuussa 2022. Esitteiden laatimisen yhteydessä on hyvä tarkistaa ja laatia tarvittavat sopimukset melontareittien lähtö- ja rantautumispaikkojen maanomistajien kanssa sekä sopia samalla näiden reittien varren maakohteiden ylläpidosta.

Luonto- ja kulttuuripolut

Pyhäjärvisuudella on paljon erilaisia ja hienoja luonto- ja kulttuuripolkuja ja pienellä viestinnällisellä kehittämisellä myös ne saadaan vielä nykyistä paremmin eri kohderyhmien tietoon. Jatkossa näille luonto- ja kulttuuripoluille on hyvä laatia kohdekohtaiset sähköiset reittiesitteet (kaksipuolinen), jossa on sijaintikartta polusta sekä tarkempi reittikuvaus. Näitä viestinnällisesti kehitettäviä kohteita ovat mm.: **Hiittenkarin luontopolku, Ruukinpuiston luontopolku** (*kun luontopolun nykyinen reittilinjaus on ensin suunniteltu uudestaan*), **Yttilän Ottan kulttuuripolku, Kolmhaaran kivikautinen asuinpaikka.** Esitteiden laatimisen aikana on lisäksi hyvä selvittää ja laatia luonto- ja kulttuuripolkujen varren maanomistajien kanssa tarvittavat sopimukset polkujen käytöstä sekä sopia niiden ylläpidosta.

Esteettömät reitit

Pyhäjärvisseudulla ei tällä hetkellä ole yhtään varsinaista esteetöntä ulkoilukohdetta tai -reittiä, mikä heikentää esteettömiä palveluita ja reittejä tarvitsevien henkilöiden mahdollisuuksia virkistäytyä ja liikkua luonnossa. Seudulla on kuitenkin useita kohteita, joissa tehtyjen maastokartoitusten perusteella voisi pienin reittipohjan tai muun rakenteellisen parannuksen tehdä myös esteettömiä luontokohteita.

Esteettömät kohteet tarjoavat kaikille ulkoilijoille mahdollisuuden luontokokemukseen sekä liikkumiseen ja nauttimiseen ulkoilureiteillä, huolimatta omista fyysistä liikkumisominaisuuksista. Myös eri elämänvaiheet voivat asettaa haasteita luonnossa ja ulkoilureiteillä liikkumiselle. Esimerkiksi lastenvaunujen kanssa liikkuville esteettömät reitit tarjoavat helpomman pääsyn lähelle luontoa kuin perinteiset reitit.

Hankkeessa kartoitetuista kohteista seuraavat alla olevat kohteet voisivat soveltua niiden tietyiltä reittiosuuksilta esteettömiksi ulkoilukohteiksi, mikäli niissä ensin laaditaan tarkemmat suunnitelmat ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet esteettömyysnäkökulman huomioimiseksi. Näistä kohteista valitaan nyt ensin potentiaalisimmat kohteet ja teetetään niihin sen jälkeen tarvittavat suunnitelmat esteettömän reitin toteuttamiseksi. Laadittujen suunnitelman pohjalta tehdään valinta siitä kohteesta, jota lähdetään jatkossa toteuttamaan esteettömäksi. Kun seudulle on jatkossa kehitetty esteettömiä luontoliikkumismahdollisuuksia, on niistä myös hyvä laatia tarvittavat kohde-esitteet ja muut viestinnälliset aineistot.

- **Kepola-Kauttonen ulkoilureitistö** Kauttonen metsän leveät, tasaiset ja kovapohjaiset metsäosuuksien.
- **Koskeljärven vaellusreitin** nykyinen leveä ja kovapohjainen pengertie Koskeljärven pohjoisosassa.
- **Harjuren** leveät ja kovapohjaiset reittiosuudet sekä soveltuvat retkeilyrakenteet, kuten laavut.
- **Sieravuoren ulkoilureitin** soveltuvat reittiosuudet, esimerkiksi Pyhäjärven rannan tulipaikalle tuleva reittiosuus.
- **Kertun metsäpolun** reittiosuus Metsäjärven pysäköintialueelta laavulle.
- **Harolanlehdon muinaisjäännösalue ja luontopolku**, koko luontopolun reittiosuus
- **Hiittenkarin luontopolun** reittiosuus Mäljasta Hiittenkarille.
- **Ruukinpuiston luontopolku** (kun uusi reittilinjaus on ensin tiedossa)
- **Luistarin muinaispuisto, Käräjämaen muinaisjäännösalue, Kolmhaaran kivikautinen asuinpaikka, Yttilän Ottan kulttuuripolku, Sarvonlahden lintutornipolku, Kuninkaanlähde ja vanha vesimylly, sekä Kuninkaanhautausmaahan.**

Ulkolureittiesitteen tietojen päivittäminen ja muu viestintä

Päivitetään Pyhäjärvisseudun uuden ulkoilureittiesitteen tiedot niiden reittien ja kohteiden osalta, jotka ovat valmistuneet vasta esitteen julkaisuaikajohdan jälkeen tai joiden tiedot ovat muuttuneet tämän ajankohdan jälkeen. Näitä myöhemmin valmistuvia reittejä ja kohteita ovat mm.: **Pyhän Henrikin tie** (valmistuu elokuussa 2022), **Kiukainen-Panelia retkeilyreitti** (valmistuu syksyllä 2022), Uusi **yhdysreitti välillä Huovinrinne-Harjuren** (valmistuu kesällä 2022), **Panelian luontokohteiden ennallistamishankkeen kohteet** (neuvoteltava nämä kohteet vielä ensin tarkemmin Metsähallituksen kanssa) ja **Ruukinpuiston luontopolku** (luontopolun reittilinjaus ja sen muut toimenpiteet suunnitellaan ensin uudelleen yhdessä Kauttonen Ruukinkartanon ja Euran kulttuuripalveluiden kanssa).

Ulkoilureittiesitteen tiedot on hyvä lisätä valitulle digitaaliselle kartalle, jotta myös ulkoilijan omaseuranta reitillä liikuttaessa olisi mahdollista. Tämä onnistuu esimerkiksi siirtämällä tiedot Lipas-paikkatietopalvelun kautta Metsähallituksen Retkikartta-sovellukseen ja/tai Karttatiimin kehittämään Karttapalveluun (joka on jo käytössä molemmilla kunnilla). Nämä karttasovellukset mahdollistavat ulkoilijalle oman liikkumisen aktiivisen seurannan reitillä ja maastossa. Reitit ja kohteet skaalautuvat maastokarttaan esimerkiksi mobiililaitteella, eikä reitillä eksy sen vuoksi niin helposti. Tässä yhteydessä voisi myös selvittää, olisiko samalla toteutettavissa mobiilipohjainen liikkumisaktiivisuuden seuranta (mobiilikuntolaatikot) sekä anonyymi kävijämäärien seuranta eri ulkoilukohteissa ja -reiteillä.

3.4 Kehittämissuunnitelman jalkauttaminen

Jotta kehittämissuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet saadaan eteenpäin ja toteutukseen on siitä oleellista ja hyvä viestiä hankkeen lopuksi Euran ja Säkylän kuntien virkamiehille ja päättäjiille sekä mahdollisesti esittää myös kehittämissuunnitelma hyväksyttäväksi kuntien tarvittavissa lautakunnissa. Tämä mahdollistaa poliittisen tuen kehittämissuunnitelman toteuttamiselle sekä siihen liittyvien toimenpiteiden kustannusten budjetoinnin kuntien budjetteihin. Kuntien intrassa on myös hyvä tiedottaa kuntien työntekijöitä tästä kehittämissuunnitelmasta ja seudun uudesta ulkoilureittiesitteestä. Vastuutahoina toimivat Säkylän kunnassa liikunta- ja nuorisopalvelut ja Euran kunnan liikuntapalvelut, jotka organisoivat kunnissa kehittämissuunnitelman toteuttamista ja viestintää ulkoilureiteistä sekä tekevät yhteistyötä eri sidosryhmien (erityisesti kohteiden ylläpitäjien) kanssa myös varsinaisen hankkeen jälkeen seudun ulkoilukohteiden ja -reittien kehittämiseksi.

Myös suuri yleisö tarvitsee tietoa kehittämissuunnitelman valmistumisesta, minkä vuoksi siitä on hyvä tiedottaa yhdessä Pyhäjärvisuudun ulkoilureittiesitteen kanssa eri medioissa (kuntien internet sivut, sosiaalinen media ja tiedotejulkaisut, paikallislehdet ja -radio) kuntalaisia sekä muita sidosryhmiä, kuten kyläyhdistyksiä, seuroja, järjestöjä ja ulkoilukohteiden ylläpitäjiä ja yrityksiä.

Hankkeen aikana laadittu Pyhäjärvisuudun sähköinen ulkoilureittiesite ja ulkoilureittien kehittämissuunnitelma lisätään Euran ja Säkylän kuntien internet-sivuille, joissa on myös kerrottu hankkeen toiminnasta, tavoitteista ja tuloksista. Näille sivuille kootaan jatkossa ajantasaista tietoa Pyhäjärvisuudun ulkoilureiteistä (reittiaineistot, -esitteet ja linkit) ja niiden kehittämistä koskevista asioista. Lisäksi päivitetään Euran ja Säkylän kuntien internet-sivuille ulkoilureittien ja -kohteiden tiedot uuden sähköisen esitteen tietoja vastaavaksi. Viestintäsivuksi voisi kunnille laatia esimerkiksi www.sakyla.fi/ulkoilukohteet ja www.eura.fi/ulkoilukohteet sivustot.

Hyvällä viestinnällisellä näkyvyydellä ulkoilun eri kohde- ja sidosryhmät tulevat tietoisiksi kehittämissuunnitelmasta ja uudesta ulkoilureittiesitteestä, mikä osaltaan edesauttaa suunniteltujen toimenpiteiden toteuttamista ja yhteistyötä eri tahojen kanssa kohteiden ylläpidon ja kehittämisen järjestämiseksi sekä ennen kaikkea auttaa kohderyhmiä löytämään Pyhäjärvisuudun hienot ulkoilukohteet ja -reitit!

Kehittämissuunnitelman jalkauttamista ja siinä esitettyjen toimenpiteiden toteutumista on hyvä seurata säännöllisesti -esimerkiksi vuosittain osana kuntien tekemää seurantaa ja raportointia. Seurantamittareita voivat olla esimerkiksi kehitettävien ulkoilukohteiden ja -reittien lukumäärä, niissä toteutettujen

toimenpiteiden lukumäärä, kehittämistyöhön budjetoitujen varojen ja muiden resurssien (esimerkiksi henkilötöön) määrä. Myös eri sidosryhmien lukumäärä, joiden kanssa kehittämistyötä tehdään voi olla yksi seurannan mittareista.

Tämän lisäksi voidaan seurata ulkoilukohteiden kävijämääriä ja niiden muutosta (esim. kävijälaskureilla tai kävijäkyselyillä) sekä kohteista annettujen palautteiden (positiiviset ja negatiiviset) lukumääriä ja sisältöjä.

Myös mediaosumat, eli miten Pyhäjärvisuudun ulkoilukohteet näkyvät jatkossa mediassa on hyvä mittari, joka kertoo kiinnostuksesta seudun kohteisiin. Laajalla ja oikeanlaisella seurantamittaristolla voidaan katsoa ja seurata, missä asioissa onnistuttu ja missä on vielä parantamisen varaa. Tärkeää on, että seurantaa toteutetaan aktiivisesti ja säännöllisesti aidolla kiinnostuksella kehittää Pyhäjärvisuudun ulkoilukohteista ja -reiteistä vielä nykyistä parempia.

4. Yhteenveto ja jatkotoimenpiteet

Pyhäjärvisseudulla on nykyisin runsaasti erilaisia ja hienoja ulkoilureittejä ja -kohteita, jotka tarjoavat mahdollisuuden virkistäytymiseen ja ulkoiluun eri kohderyhmille. Seudun isojen järvien (Pyhäjärvi, Köyliönjärvi ja Koskeljärvi) rannoilta sekä viimeisimmän jääkauden muovaamilta sora- ja hiekkaharjuilta avautuvat kauniit näköalat ympäröivään luontoon ja maisemaan. Näillä paikoilla sijaitsee myös iso osa seudun nykyisistä ulkoilureiteistä ja -kohteista. Historia on vaikuttanut ja muovannut seutua monessa eri vaiheessa, minkä vuoksi siellä on myös paljon kulttuurikohteita ja -reittejä, joissa voi tutustua menneeseen aikaan.

Tämän kehittämishankkeen aikana selvitettiin Pyhäjärvisseudun nykyiset ulkoilureitit ja -kohteet laajasta tausta-aineistosta sekä myös maastokartoituksin. Kartoitusten perusteella monissa kohteissa on itse reittilinjaus, reittipohja ja pääosin myös retkeilyrakenteet kunnossa ja ne ovat myös kohtuullisen hyvin saavutettavissa eri kohderyhmien ja kulkumuotojen osalta. Selkeinä kehittämistarpeina kohteissa nousivat esiin niiden viestinnälliset toimenpiteet. Esimerkiksi kohteen ennakkoinformaatio (esitteet ja muut kohdeaineistot), jonka kävijä saa aluksi kohteeseen tutustuessaan ja miettiessään eri kohteiden sopivuutta itselleen. Toisena tärkeänä viestinnällisenä toimenpiteenä monissa kohteissa nousivat esille kadun- ja tienvarren opasteet sekä varsinaiset kohdeopasteet (opas- ja infotaulut ja muut reittimerkinnot).

Muina tärkeinä kehittämistarpeina nousivat esille mm. maastopyöräilyreittien kehittäminen nykyisten ulkoilureittien yhteyteen sekä niiden parempi viestintä. Myös esteettömiä reittejä pitäisi seudulla kehittää ja luoda esteettömiä palveluita tarvitseville kohderyhmille mahdollisuuksia päästä nauttimaan luonnosta ja ulkoilusta. Uusia esteettömiä reittejä on hyvä suunnitella ja kehittää nykyisten olemassa olevien ulkoilureittien ja -kohteiden yhteyteen, jotta nykyisiä retkeilyrakenteita ja reittipohjia voidaan hyödyntää mahdollisimman paljon.

Tässä Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien kehittämissuunnitelmassa on kuvattuna seudun nykyiset ulkoilureitit ja -kohteet sekä niiden kehittämistarpeet ja alustavat kehittämistoimenpiteet. Näistä edustavimmat kohteet ja reitit koottiin seudun ulkoilureittiesitteeseen, joka on samalla myös ensimmäinen Euran ja Säkylän kuntien yhteinen ulkoilureittiesite, jossa nämä seudun hienot reitit ja kohteet ovat esiteltynä.

Tässä hankkeessa aloitettua kehittämistoimintaa jatketaan Säkylän kunnan liikunta- ja nuorisopalveluiden ja Euran kunnan liikuntapalveluiden yhteistyönä ja vetovastuulla hankkeen päättymisen jälkeen. Ulkoilureiteille suunniteltuja toimenpiteitä lähdetään toteuttamaan tämän kehittämissuunnitelman mukaisesti vaiheittain vuodesta 2023 alkaen yhdessä eri tahojen kanssa, mikäli löydetään toteuttamiskelpoisia ratkaisuja ja varat investointeihin sekä ylläpitoon saadaan jatkossa kokoon. Mahdolliset päätökset toteuttamisesta ja toteutustavasta tehdään aina ulkoilureittikohtaisesti. Kaikkea ei ole mahdollista kehittää yhdellä kertaa, siksi tästä kehittämissuunnitelmasta on hyvä valita jatkoon ne kohteet, reitit ja toimenpiteet, jotka parhaiten palvelevat seudun eri kohderyhmiä ja joiden toteuttaminen on realistisinta.

Liitteet

1. Pyhäjärvisseudun nykyiset ulkoilureitit- ja kohteet (kartta)
2. Nykyiset sidosryhmät ja toimijat
3. Sidosryhmäkyselyn 2021 (Outdoor Leader Pyhäjärviseutuhanke) kehittämis ehdotukset
4. Pyhäjärvisseudun ulkoilureittien- ja kohteiden tavoiteverkko (kartta)
5. Pyhäjärvisseudun sähköinen ulkoilureitti- ja -kohde-esite